OVIDE FASTES (4972 vers)

JANUARIUS

F_1 v.1 Tempora cum causis Latium digesta per annum
2 lapsaque sub terras ortaque signa canam.
3 Excipe pacato, Caesar Germanice, voltu
4 hoc opus et timidae derige navis iter ;
5 officioque, levem non aversatus honorem,
6 en tibi devoto numine dexter ades.
7 Sacra recognosces annalibus eruta priscis
8 et quo sit merito quaeque notata dies.
9 Invenies illic et festa domestica vobis :
10 saepe tibi pater est, saepe legendus avus.
11 Quaeque ferunt illi pictos signantia fastos
12 tu quoque cum Druso praemia fratre feres.
13 Caesaris arma canant alii, nos Caesaris aras
14 et quoscumque sacris addidit ille dies.
15 Adnue conanti per laudes ire tuorum
16 deque meo pavidos excute corde metus.
17 Da mihi te placidum, dederis in carmina vires :
18 ingenium voltu statque caditque tuo.
19 Pagina judicium docti subitura movetur
20 principis, ut Clario missa legenda deo.
21 Quae sit enim culti facundia sensimus oris,
22 civica pro trepidis cum tulit arma reis.
23 Scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
24 ingenii currant flumina quanta tui.
25 Si licet et fas est, vates rege vatis habenas,
26 auspice te felix totus ut annus eat.
27 Tempora digereret cum conditor Urbis, in anno
28 constituit menses quinque bis esse suo.
29 Scilicet arma magis quam sidera, Romule, noras
30 curaque finitimos vincere major erat.
31 Est tamen et ratio, Caesar, quae moverit illum
32 erroremque suum quo tueatur habet.
33 Quod satis est utero matris dum prodeat infans,
34 hoc anno statuit temporis esse satis.
35 Per totidem menses a funere conjugis uxor
36 sustinet in vidua tristia signa domo.
37 Haec igitur vidit trabeati cura Quirini,
38 cum rudibus populis annua jura daret.
39 Martis erat primus mensis Venerisque secundus :
40 haec generis princeps, ipsius ille pater.
41 Tertius a senibus, juvenum de nomine quartus,
42 quae sequitur, numero turba notata fuit.
43 At Numa nec Janum nec avitas praeterit umbras,
44 mensibus antiquis praeposuitque duos.
45 Ne tamen ignores variorum jura dierum,
46 non habet officii Lucifer omnis idem.
47 Ille nefastus erit, per quem tria verba silentur ;

fastus erit per quem lege licebit agi.
Nec toto perstare die sua jura putaris :
qui jam fastus erit, mane nefastus erat ;
nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
verbaque honoratus libera praetor habet.
Est quoque quo populum jus est includere saeptis ;
est quoque qui nonus semper ab orbe redit.
Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas ;
Idibus alba Jovi grandior agna cadit ;
Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis
(ne fallare cave) proximus ater erit.
Omen ab eventu est : illis nam Roma diebus
damna sub averso tristia Marte tulit.
Haec mihi dicta semel, totis haerentia fastis,
ne seriem rerum scindere cogar, erunt.

K-IAN-F

Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum
inque meo primum carmine Janus adest.
Jane biceps, anni tacite labentis origo,
solus de superis qui tua terga vides,
dexter ades ducibus, quorum secura labore
otia terra ferax, otia pontus habet.
Dexter ades patribusque tuis populoque Quirini
et resera nutu candida templa tuo.
Prospera lux oritur : linguis animisque favete !
nunc dicenda bona sunt bona verba die.
Lite vacent aures, insanaque protinus absint
jurgia : differ opus, livida turba, tuum.
Cernis odoratis ut luceat ignibus aether
et sonet accensis spica Cilissa focis ?
Flamma nitore suo templorum verberat aurum
et tremulum summa spargit in aede jubar.
Vestibus intactis Tarpeias itur in arces
et populus festo concolor ipse suo est.
Jamque novi praeeunt fasces, nova purpura fulget
et nova conspicuum pondera sentit ebur.
Colla rudes operum praebent ferienda juvenci
quos aluit campis herba Falisca suis.
Juppiter arce sua totum cum spectet in orbem,
nil nisi Romanum, quod tueatur habet.
Salve, laeta dies, meliorque revertere semper,
a populo rerum digna potente coli !
Quem tamen esse deum te dicam, Jane biformis ?
nam tibi par nullum Graecia numen habet.
Ede simul causam, cur de caelestibus unus
sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.
Haec ego cum sumptis agitarem mente tabellis,
lucidior visa est quam fuit ante domus.
Tum sacer ancipiti mirandus imagine Janus
bina repens oculis obtulit ora meis.
Extimui sensique metu riguisse capillos
et gelidum subito frigore pectus erat.
Ille tenens baculum dextra clavemque sinistra
edidit hos nobis ore priore sonos :
"Disce, metu posito, vates operose dierum,
quod petis, et voces percipe mente meas.
Me Chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant ;
adspice quam longi temporis acta canam.

Lucidus hic aer et quae tria corpora restant,
ignis, aquae, tellus, unus acervus erat.
Ut semel haec rerum secessit lite suarum
inque novas abiit massa soluta domos,
flamma petit altum, propior locus aera cepit,
sederunt medio terra fretumque solo.
Tunc ego, qui fueram globus et sine imagine moles
in faciem redii dignaque membra deo.
Nunc quoque, confusae quondam nota parva figurae,
ante quod est in me postque videtur idem.
Accipe quaesitae quae causa sit altera formae,
hanc simul ut noris officiumque meum.
Quicquid ubique vides, caelum, mare, nubila, terras,
omnia sunt nostra clausa patentque manu.
Me penes est unum vasti custodia mundi
et jus vertendi cardinis omne meum est.
Cum libuit Pacem placidis emittere tectis,
libera perpetuas ambulat illa vias ;
sanguine letifero totus miscebitur orbis,
ni teneant rigidae condita Bella serae.
Praesideo foribus caeli cum mitibus Horis :
it, redit officio Juppiter ipse meo.
Inde vocor Janus ; cui cum Ceriale sacerdos
imponit libum farraque mixta sale,
nomina ridebis : modo namque Patulcius idem
et modo sacrifico Clusius ore vocor.
Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
nomine diversas significare vices.
Vis mea narrata est ; causam nunc disce figurae.
Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes,
e quibus haec populum spectat, at illa Larem.
utque sedens primi vester prope limina tecti
janitor egressus introitusque videt,
sic ego perspicio caelestis janitor aulae
Eoas partes Hesperiasque simul.
Ora vides Hecates in tres vertentia partes,
servet ut in ternas compita secta vias ;
et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
cernere non moto corpore bina licet."
Dixerat et voltu, si plura requirere vellem,
difficilem mihi se non fore fassus erat.
Sumpsi animum gratesque deo non territus egi
verbaque sum spectans plura locutus humum :
"Dic, age, frigoribus quare novus incipit annus,
qui melius per ver incipiendus erat ?
Omnia tunc florent, tunc est nova temporis aetas :
et nova de gravido palmite gemma tumet,
et modo formatis operitur frondibus arbor,
prodit et in summum seminis herba solum,
et tepidum volucres concentibus aera mulcent,
ludit et in pratis luxuriatque pecus.
Tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo
et luteum celsa sub trabe figit opus ;
tum patitur cultus ager et renovatur aratro.
Haec anni novitas jure vocanda fuit."
Quaesieram multis ; non multis ille moratus
contulit in versus sic sua verba duos :

"Bruma novi prima est veterisque novissima solis ;
principium capiunt Phoebus et annus idem."
Post ea mirabar cur non sine litibus esset
prima dies. "Causam percipe ! " Janus ait.
"Tempora commisi nascentia rebus agendis,
totus ab auspicio ne foret annus iners.
Quisque suas artes ob idem delibat agendo
nec plus quam solitum testificatur opus."
Mox ego : "Cur, quamvis aliorum numina placem,
Jane, tibi primum tura merumque fero ?"
"Ut possis aditum per me, qui limina servo,
ad quoscumque voles, inquit, habere deos."
"At cur laeta tuis dicuntur verba Kalendis,
et damus alternas accipimusque preces ?"
Tum deus incumbens baculo quem dextra gerebat,
"Omina principiis, inquit, inesse solent.
Ad primam vocem timidas advertitis aures
et visam primum consulit augur avem.
Templa patent auresque deum, nec lingua caducas
concipit ulla preces, dictaque pondus habent."
Desierat Janus. Nec longa silentia feci
sed tetigi verbis ultima verba meis.
"Quid volt palma sibi rugosaque carica, dixi,
et data sub niveo candida mella cado ?"
"Omen, ait, causa est, ut res sapor ille sequatur
et peragat coeptum dulcis ut annus iter."
"Dulcia cur dentur, video ; stipis adice causam,
pars mihi de festo ne labet ulla tuo."
Risit et : "O quam te fallunt tua saecula, dixit,
"qui stipe mel sumpta dulcius esse putas !
Vix ego Saturno quemquam regnante videbam
cujus non animo dulcia lucra forent.
tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi ;
vix ultra quo jam progrediatur habet.
Pluris opes nunc sunt quam prisci temporis annis,
dum populus pauper, dum nova Roma fuit,
dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum
et dabat exiguum fluminis ulva torum.
Juppiter angusta vix totus stabat in aede
inque Jovis dextra fictile fulmen erat.
Frondibus ornabant quae nunc Capitolia gemmis
pascebatque suas ipse senator oves ;
nec pudor in stipula placidam cepisse quietem
et faenum capiti supposuisse fuit.
Jura dabat populis posito modo praetor aratro
et levis argenti lammina crimen erat.
At postquam fortuna loci caput extulit hujus
et tetigit summo vertice Roma deos,
creverunt et opes et opum furiosa cupido,
et, cum possideant plurima, plura petunt.
Quaerere ut absumant, absumpta requirere certant,
atque ipsae vitiis sunt alimenta vices ;
sic quibus intumuit suffusa venter ab unda ;
quo plus sunt potae, plus sitiuntur aquae.
In pretio pretium nunc est : dat census honores,
census amicitias ; pauper ubique jacet.
Tu tamen auspicium si sit stipis utile quaeris
curque juvent nostras aera vetusta manus,

aera dabant olim ; melius nunc omen in auro est
victaque concessit prisca moneta novae.
Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
aurea : majestas convenit ipsa deo.
Laudamus veteres, sed nostris utimur annis ;
mos tamen est aeque dignus uterque coli."
Finierat monitus. Placidis ita rursus, ut ante,
clavigerum verbis adloquor ipse deum :
"Multa quidem didici ; sed cur navalis in aere
altera signata est, altera forma biceps ?"
"Noscere me duplici posses ut imagine, dixit,
ni vetus ipsa dies extenuasset opus.
Causa ratis superest : Tuscum rate venit ad amnem
ante pererrato falcifer orbe deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum ;
caelitibus regnis a Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen ;
dicta quoque est Latium terra latente deo.
At bona posteritas puppem formavit in aere,
hospitis adventum testificata dei.
Ipse solum colui cujus placidissima laevum
radit harenosi Thybridis unda latus.
Hic ubi nunc Roma est, incaedua silva virebat
tantaque res paucis pascua bubus erat.
Arx mea collis erat quem volgus nomine nostro
nuncupat, haec aetas Janiculumque vocat.
Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum
esset et humanis numina mixta locis.
Nondum Justitiam facinus mortale fugarat :
ultima de superis illa reliquit humum ;
proque metu populum sine vi pudor ipse regebat :
nullus erat justis reddere jura labor.
Nil mihi cum bello : pacem postesque tuebar" ;
et clavem ostendens, "haec, ait, arma gero."
Presserat ora deus. Tunc sic ego nostra resolvi,
voce mea voces eliciente dei :
"Cum tot sint Jani, cur stas sacratus in uno,
hic ubi juncta foris templa duobus habes ?"
Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam,
protinus Oebalii rettulit arma Tati,
utque levis custos, armillis capta, Sabinos
ad summae tacitos duxerit arcis iter.
"Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit,
arduus in valles per fora clivus erat.
Et jam contigerat portam, Saturnia cujus
dempserat oppositas invidiosa seras ;
cum tanto veritus committere numine pugnam,
ipse meae movi callidus artis opus
oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi
sumque repentinas ejaculatus aquas.
Ante tamen madidis subjeci sulpura venis,
clauderet ut Tatio fervidus umor iter.
Cujus ut utilitas pulsis percepta Sabinis,
quae fuerat tuto reddita forma loco est ;
ara mihi posita est parvo conjuncta sacello :
haec adolet flammis cum strue farra suis."
"At cur pace lates, motisque recluderis armis ?"
Nec mora, quaesiti reddita causa mihi est :

"Ut populo reditus pateant ad bella profecto,
tota patet dempta janua nostra sera.
Pace fores obdo, ne qua discedere possit ;
Caesareoque diu numine clausus ero."
Dixit et attollens oculos diversa videntes
aspexit toto quicquid in orbe fuit :
pax erat et, vestri, Germanice, causa triumphi,
tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
Jane, fac aeternos pacem pacisque ministros
neve suum praesta deserat auctor opus !
Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis,
sacravere patres hac duo templa die.
Accepit Phoebo nymphaque Coronide natum
insula dividua quam premit amnis aqua.
Juppiter in parte est ; cepit locus unus utrumque
junctaque sunt magno templa nepotis avo.
Quid vetat et stellas, ut quaeque oriturque caditque,
dicere ? Promissi pars sit et ista mei.
Felices animae, quibus haec cognoscere primis
inque domos superas scandere cura fuit !
Credibile est illos pariter vitiisque locisque
altius humanis exseruisse caput.
Non Venus et vinum sublimia pectora fregit
officiumque fori militiaeve labor.
Nec levis ambitio perfusaque gloria fuco
magnarumque fames sollicitavit opum.
Admovere oculis distantia sidera nostris
aetheraque ingenio supposuere suo.
Sic petitur caelum, non ut ferat Ossan Olympus
summaque Peliacus sidera tangat apex.
Nos quoque sub ducibus caelum metabimur illis
ponemusque suos ad vaga signa dies.
Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis
sparsaque caelesti rore madebit humus,
octipedis frustra quaerentur bracchia Cancri :
praeceps occiduas ille subibit aquas.

NON-F

Institerint Nonae, missi tibi nubibus atris
signa dabunt imbres exoriente Lyra.

AGON-(NP ut putatur)

Quattuor adde dies ductos ex ordine Nonis,
Janus Agonali luce piandus erit.
Nominis esse potest succinctus causa minister,
hostia caelitibus quo feriente cadit,
qui, calido strictos tincturus sanguine cultros,
semper agatne rogans nec nisi jussus agit.
Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
nomen Agonalem credit habere diem.
Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum,
una sit ut proprio littera dempta loco.
An, quia praevisos in aqua timet hostia cultros,
a pecoris lux est ipsa notata metu ?
Fas etiam fieri solitis aetate priorum
nomina de ludis Graeca tulisse diem.
Et pecus antiquus dicebat "agonia" sermo ;
veraque judicio est ultima causa meo.
Utque ea non certa est, ita rex placare sacrorum
numina lanigerae conjuge debet ovis.

Victima quae dextra cecidit victrice vocatur ;
hostibus a domitis hostia nomen habet.
Ante, deos homini quod conciliare valeret,
far erat et puri lucida mica salis.
Nondum pertulerat lacrimatas cortice murras
acta per aequoreas hospita navis aquas,
tura nec Euphrates nec miserat India costum
nec fuerant rubri cognita fila croci.
Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis
et non exiguo laurus adusta sono.
siquis erat factis prati de flore coronis
qui posset violas addere, dives erat.
Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri
in sacris nullum culter habebat opus.
Prima Ceres avidae gavisa est sanguine porcae,
ulta suas merita caede nocentis opes ;
nam sata vere novo teneris lactentia sulcis
eruta saetigerae comperit ore suis.
Sus dederat poenas : exemplo territus hujus
palmite debueras abstinuisse, caper.
Quem spectans aliquis dentes in vite prementem
talia non tacito dicta dolore dedit :
"Rode, caper, vitem ; tamen hinc, cum stabis ad aram,
in tua quod spargi cornua possit erit."
Verba fides sequitur : noxae tibi deditus hostis
spargitur adfuso cornua, Bacche, mero.
Culpa sui nocuit, nocuit quoque culpa capellae.
Quid bos, quid placidae commeruistis oves ?
Flebat Aristaeus quod apes cum stirpe necatas
viderat inceptos destituisse favos.
caerula quem genetrix aegre solata dolentem,
addidit haec dictis ultima verba suis :
"Siste, puer, lacrimas : Proteus tua damna levabit
quoque modo repares quae periere dabit.
Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
impediant geminas vincula firma manus."
Pervenit ad vatem juvenis, resolutaque somno
alligat aequorei bracchia capta senis.
Ille sua faciem transformis adulterat arte ;
mox domitus vinclis in sua membra redit
oraque caerulea tollens rorantia barba :
"Qua, dixit, repares arte requiris apes ?
Obrue mactati corpus tellure juvenci :
quod petis a nobis, obrutus ille dabit."
Jussa facit pastor. Fervent examina putri
de bove : mille animas una necata dedit.
Poscit ovem fatum : verbenas improba carpsit,
quas pia dis ruris ferre solebat anus.
Quid tuti superest, animam cum ponat in aris
lanigerumque pecus ruricolaeque boves ?
Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,
ne detur celeri victima tarda deo.
Quod semel est geminae pro virgine caesa Dianae,
nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
Exta canum vidi Triviae libare Sapaeos
et quicumque tuas accolit, Haeme, nives.
Caeditur et rigido custodi ruris asellus ;
causa pudenda quidem, sed tamen apta deo.

Festa corymbiferi celebrabas, Graecia, Bacchi,
tertia quae solito tempore bruma refert.
Di quoque cultores in idem venere Lyaei
et quicumque jocis non alienus erat,
Panes et in Venerem Satyrorum prona juventus
quaeque colunt amnes solaque rura deae.
Venerat et senior pando Silenus asello
quique ruber pavidas inguine terret aves.
Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
gramine vestitis accubuere toris.
Vina dabat Liber, tulerat sibi quisque coronam,
miscendas parce rivus agebat aquas.
Naides effusis aliae sine pectinis usu,
pars aderant positis arte manuque comis.
Illa super suras tunicam collecta ministrat,
altera dissuto pectus aperta sinu ;
exserit haec umerum, vestes trahit illa per herbas,
impediunt teneros vincula nulla pedes.
Hinc aliae Satyris incendia mitia praebent,
pars tibi qui pinu tempora nexa geris ;
te quoque, inexstinctae Silene libidinis, urunt :
nequitia est quae te non sinit esse senem.
At ruber, hortorum decus et tutela, Priapus
omnibus ex illis Lotide captus erat.
Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa
signaque dat nutu sollicitatque notis.
Fastus inest pulchris sequiturque superbia formam :
irrisum voltu despicit illa suo.
Nox erat et, vino somnum faciente jacebant
corpora diversis victa sopore locis.
Lotis in herbosa sub acernis ultima ramis,
sicut erat lusu fessa, quievit humo.
Surgit amans animamque tenens vestigia furtim
suspenso digitis fert taciturna gradu.
Ut tetigit niveae secreta cubilia nymphae,
ipsa sui flatus ne sonet aura cavet ;
et jam finitima corpus librabat in herba :
illa tamen multi plena soporis erat.
Gaudet et a pedibus tracto velamine vota
ad sua felici coeperat ire via.
Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
intempestivos edidit ore sonos.
Territa consurgit nymphe manibusque Priapum
reicit et fugiens concitat omne nemus.
At deus, obscena nimium quoque parte paratus,
omnibus ad lunae lumina risus erat.
Morte dedit poenas auctor clamoris et haec est
Hellespontiaco victima grata deo.
Intactae fueratis, aves, solacia ruris,
adsuetum silvis innocuumque genus,
quae facitis nidos et plumis ova fovetis
et facili dulces editis ore modos.
sed nil ista juvant, quia linguae crimen habetis
dique putant mentes vos aperire suas.
Nec tamen hoc falsum ; nam dis ut proxima quaeque,
nunc pinna veras, nunc datis ore notas.
Tuta diu volucrum proles tum denique caesa est,
juveruntque deos indicis exta sui.

Ergo saepe suo conjunx abducta marito
uritur in Cnidiis alba columba focis.
Nec defensa juvant Capitolia quo minus anser
det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
Nocte deae Nocti cristatus caeditur ales,
quod tepidum vigili provocet ore diem.
Interea Delphin clarum super aequora sidus
tollitur et patriis exserit ora vadis.
Postera lux hiemem medio discrimine signat
aequaque praeteritae quae superabit, erit.

CAR-NP

Proxima prospiciet Tithono nupta relicto
Arcadiae sacrum pontificale deae.
Te quoque lux eadem, Turni soror, aede recepit
hic ubi Virginea Campus obitur aqua.
Unde petam causas horum moremque sacrorum,
deriget in medio quis mea vela freto ?
Ipsa mone, quae nomen habes a carmine ductum,
propositoque fave, ne tuus erret honor.
Orta prior luna, de se si creditur ipsi,
a magno tellus Arcade nomen habet.
Hinc fuit Euander qui, quamquam clarus utroque,
nobilior sacrae sanguine matris erat.
Quae simul aetherios animo conceperat ignes,
ore dabat vero carmina plena dei.
Dixerat haec nato motus instare sibique
multaque praeterea, tempore nacta fidem.
Nam juvenis nimium vera cum matre fugatus
deserit Arcadiam Parrhasiumque larem.
Cui genetrix flenti : "Fortuna viriliter, inquit,
(siste, precor, lacrimas !) ista ferenda tibi est.
Sic erat in fatis ; nec te tua culpa fugavit
sed deus : offenso pulsus es urbe deo.
Non meriti poenam pateris sed numinis iram :
est aliquid magnis crimen abesse malis.
Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra
pectora pro facto spemque metumque suo.
Nec tamen ut primus maere mala talia passus :
obruit ingentes ista procella viros.
Passus idem est Tyriis qui quondam pulsus ab oris
Cadmus in Aonia constitit exul humo.
Passus idem Tydeus et idem Pagasaeus Iason
et quos praeterea longa referre mora est.
Omne solum forti patria est, ut piscibus aequor,
ut volucri vacuo quicquid in orbe patet.
Nec fera tempestas toto tamen horret in anno :
et tibi, crede mihi, tempora veris erunt."
Vocibus Euander firmata mente parentis
nave secat fluctus Hesperiamque tenet.
Jamque ratem doctae monitu Carmentis in amnem
egerat et Tuscis obvius ibat aquis.
Fluminis illa latus cui sunt vada juncta Tarenti
aspicit et sparsas per loca sola casas ;
utque erat, immissis puppem stetit ante capillis
continuitque manum torva regentis iter
et, procul in dextram tendens sua bracchia ripam,
pinea non sano ter pede texta ferit ;
neve daret saltum properans insistere terrae,

vix est Euandri vixque retenta manu.
"Di" que "petitorum, dixit, salvete locorum
tuque novos caelo terra datura deos ;
fluminaque et fontes quibus utitur hospita tellus,
et nemorum silvae Naiadumque chori,
este bonis avibus visi natoque mihique
ripaque felici tacta sit ista pede !
Fallor, an hi fient ingentia moenia colles
juraque ab hac terra cetera terra petet ?
Montibus his olim totus promittitur orbis.
Quis tantum fati credat habere locum ?
Et jam Dardaniae tangent haec litora pinus.
Hic quoque causa novi femina Martis erit.
Care nepos, Palla, funesta quid induis arma ?
Indue : non humili vindice caesus eris.
Victa tamen vinces eversaque, Troja, resurges :
obruit hostiles ista ruina domos.
Urite victrices Neptunia Pergama flammae :
num minus hic toto est altior orbe cinis ?
Jam pius Aeneas sacra et, sacra altera, patrem
adferet : Iliacos accipe, Vesta, deos.
Tempus erit cum vos orbemque tuebitur idem
et fient ipso sacra colente deo
et penes Augustos patriae tutela manebit :
hanc fas imperii frena tenere domum.
Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
pondera caelesti mente paterna feret.
Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris,
sic Augusta novum Julia numen erit."
Talibus ut dictis nostros descendit in annos,
substitit in medios praescia lingua sonos.
Puppibus egressus Latia stetit exul in herba.
Felix, exilium cui locus ille fuit !
Nec mora longa fuit : stabant nova tecta neque alter
montibus Ausoniis Arcade major erat.
Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros
emensus longi claviger orbis iter ;
dumque huic hospitium domus est Tegeaea, vagantur
incustoditae lata per arva boves.
Mane erat ; excussus somno Tirynthius actor
de numero tauros sentit abesse duos.
Nulla videt quaerens taciti vestigia furti :
traxerat aversos Cacus in antra ferox,
Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae,
non leve finitimis hospitibusque malum.
Dira viro facies, vires pro corpore, corpus
grande (pater monstri Mulciber hujus erat)
proque domo longis spelunca recessibus ingens
abdita, vix ipsis invenienda feris.
ora super postes adfixaque bracchia pendent
squalidaque humanis ossibus albet humus.
Servata male parte boum Jove natus abibat,
mugitum rauco furta dedere sono.
"Accipio revocamen", ait, vocemque secutus
impia per silvas Victor ad antra venit.
Ille aditum fracti praestruxerat obice montis ;
vix juga movissent quinque bis illud opus.
Nititur hic umeris (caelum quoque sederat illis)

et vastum motu collabefactat onus.
Quod simul eversum est, fragor aethera terruit ipsum
ictaque subsedit pondere molis humus.
Prima movet Cacus conlata proelia dextra
remque ferox saxis stipitibusque gerit.
Quis ubi nil agitur, patrias male fortis ad artes
confugit et flammas ore sonante vomit
quas quotiens proflat, spirare Typhoea credas
et rapidum Aetnaeo fulgur ab igne jaci.
Occupat Alcides adductaque clava trinodis
ter quater adverso sedit in ore viri.
Ille cadit mixtosque vomit cum sanguine fumos
et lato moriens pectore plangit humum.
Immolat ex illis taurum tibi, Juppiter, unum
Victor et Euandrum ruricolasque vocat ;
constituitque sibi quae Maxima dicitur aram,
hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
Nec tacet Euandri mater prope tempus adesse
Hercule quo tellus sit satis usa suo.
At felix vates, ut dis gratissima vixit,
possidet hunc Jani sic dea mense diem.

EID-NP

Idibus in magni castus Jovis aede sacerdos
semimaris flammis viscera libat ovis.
Redditaque est omnis populo provincia nostro
et tuus Augusto nomine dictus avus.
Perlege dispositas generosa per atria ceras :
contigerunt nulli nomina tanta viro.
Africa victorem de se vocat, alter Isauras
aut Cretum domitas testificatur opes.
Hunc Numidae faciunt, illum Messana superbum ;
ille Numantina traxit ab urbe notam.
Et mortem et nomen Druso Germania fecit.
Me miserum, virtus quam brevis illa fuit !
Si petat a victis, tot sumat nomina Caesar
quot numero gentes maximus orbis habet.
Ex uno quidam celebres aut torquis adempti
aut corvi titulos auxiliaris habent.
Magne, tuum nomen rerum est mensura tuarum,
sed qui te vicit nomine major erat.
Nec gradus est supra Fabios cognominis ullus :
illa domus meritis Maxima dicta suis.
Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes :
hic socium summo cum Jove nomen habet.
Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur
templa sacerdotum rite dicata manu.
Hujus et augurium dependet origine verbi
et quodcumque sua Juppiter auget ope.
Augeat imperium nostri ducis, augeat annos,
protegat et vestras querna corona fores !
Auspicibusque deis tanti cognominis heres
omine suscipiat quo pater orbis onus !

CAR-NP

Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
fient Parrhasiae sacra relata deae.
Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant :
haec quoque ab Euandri dicta parente reor ;
mox honor eripitur matronaque destinat omnis

ingratos nulla prole novare viros ;
neve daret partus, ictu temeraria caeco
visceribus crescens excutiebat onus.
Corripuisse patres ausas immitia nuptas,
jus tamen exemptum restituisse ferunt
binaque nunc pariter Tegeaeae sacra parenti
pro pueris fieri virginibusque jubent.
Scortea non illi fas est inferre sacello,
ne violent puros exanimata focos.
Siquis amas veteres ritus, adsiste precanti,
nomina percipies non tibi nota prius :
Porrima placatur Postvertaque, sive sorores,
sive fugae comites, Maenali diva, tuae ;
altera quod porro fuerat cecinisse putatur,
altera versurum postmodo quicquid erat.
Candida, te niveo posuit lux proxima templo,
qua fert sublimes alta Moneta gradus.
Nunc bene prospiciens Latiam, Concordia, turbam ;
nunc te sacratae constituere manus.
Furius antiquam, populi superator Etrusci,
voverat et voti solverat ille fidem.
Causa, quod a patribus sumptis secesserat armis
volgus et ipsa suas Roma timebat opes.
Causa recens melior : passos Germania crines
porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.
Inde triumphatae libasti munera gentis
templaque fecisti quam colis ipse deae.
Haec tua constituit genetrix et rebus et ara,
sola toro magni digna reperta Jovis.
Haec ubi transierint, Capricorno, Phoebe, relicto,
per juvenis curres signa regentis aquam.
Septimus hinc Oriens cum se demiserit undis,
fulgebit toto jam Lyra nulla polo.
Sidere ab hoc ignis venienti nocte Leonis
qui micat in medio pectore mersus erit.
Ter quater evolvi signantes tempora fastos
nec Sementiva est ulla reperta dies,
cum mihi (sensit enim) : "Lux haec indicitur, inquit
Musa, quid a fastis non stata sacra petis ?"
Utque dies incerta sacro, sic tempora certa,
seminibus jactis est ubi fetus ager.
State coronati plenum ad praesepe juvenci :
cum tepido vestrum vere redibit opus.
Rusticus emeritum palo suspendat aratrum :
omne reformidat frigore volnus humus.
Vilice, da requiem terrae semente peracta ;
da requiem terram qui coluere viris.
Pagus agat festum : pagum lustrate, coloni,
et date paganis annua liba focis.
Placentur frugum matres, Tellusque Ceresque,
farre suo gravidae visceribusque suis.
Officium commune Ceres et Terra tuentur :
haec praebet causam frugibus, illa locum.
Consortes operis, per quas correcta vetustas
quernaque glans victa est utiliore cibo,
frugibus immensis avidos satiate colonos,
ut capiant cultus praemia digna sui.
Vos date perpetuos teneris sementibus auctus

680 nec nova per gelidas herba sit usta nives.
681 Cum serimus, caelum ventis aperite serenis ;
682 cum latet, aetheria spargite semen aqua.
683 Neve graves cultis Cerialia rura cavete
684 agmine laesuro depopulentur aves.
685 Vos quoque, formicae, subjectis parcite granis :
686 post messem praedae copia major erit.
687 Interea crescat scabrae robiginis expers
688 nec vitio caeli palleat aegra seges
689 et neque deficiat macie nec pinguior aequo
690 divitiis pereat luxuriosa suis.
691 et careant loliis oculos vitiantibus agri
692 nec sterilis culto surgat avena solo.
693 Triticeos fetus passuraque farra bis ignem
694 hordeaque ingenti fenore reddat ager.
695 Haec ego pro vobis, haec vos optate, coloni,
696 efficiatque ratas utraque diva preces.
697 Bella diu tenuere viros : erat aptior ensis
698 vomere, cedebat taurus arator equo ;
699 sarcula cessabant versique in pila ligones
700 factaque de rastri pondere cassis erat.
701 Gratia dis domuique tuae : religata catenis
702 jampridem vestro sub pede bella jacent.
703 Sub juga bos veniat, sub terras semen aratas.
704 Pax Cererem nutrit, Pacis alumna Ceres.
705 At quae venturas praecedit sexta Kalendas,
706 hac sunt Ledaeis templa dicata deis.
707 Fratribus illa deis fratres de gente deorum
708 circa Juturnae composuere lacus.
709 Ipsum nos carmen deduxit Pacis ad aram :
710 haec erit a mensis fine secunda dies.
711 Frondibus Actiacis comptos redimita capillos,
712 Pax, ades et toto mitis in orbe mane !
713 Dum desint hostes, desit quoque causa triumphi :
714 tu ducibus bello gloria major eris.
715 Sola gerat miles quibus arma coerceat arma
716 canteturque fera nil nisi pompa tuba !
717 Horreat Aeneadas et primus et ultimus orbis :
718 siqua parum Romam terra timebit, amet !
719 Tura, sacerdotes, pacalibus addite flammis
720 albaque perfusa victima fronte cadat.
721 Utque domus quae praestat eam cum pace perennet
722 ad pia propensos vota rogate deos !
723 Sed jam prima mei pars est exacta laboris
724 cumque suo finem mense libellus habet.

FEBRUARIUS

F_2 v.1 Janus habet finem : cum carmine crescit et annus.
2 alter ut hic mensis, sic liber alter eat.
3 Nunc primum velis, elegi, majoribus itis :
4 exiguum, memini, nuper eratis opus.
5 Ipse ego vos habui faciles in amore ministros,
6 cum lusit numeris prima juventa suis.
7 Idem sacra cano signataque tempora fastis.
8 Ecquis ad haec illinc crederet esse viam ?

Haec mea militia est : ferimus quae possumus arma
   dextraque non omni munere nostra vacat.
Si mihi non valido torquentur pila lacerto
   nec bellatoris terga premuntur equi
nec galea tegimur nec acuto cingimur ense
   (his habilis telis quilibet esse potest),
at tua prosequimur studioso pectore, Caesar,
   nomina, per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades et placido paulum mea munera voltu
   respice, pacando siquid ab hoste vacat.
Februa Romani dixere piamina patres.
   Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem.
Pontifices ab rege petunt et flamine lanas
   quis veterum lingua februa nomen erat.
Quaeque capit lictor domibus purgamina certis,
   torrida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo qui caesus ab arbore pura
   casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego flaminicam poscentem "februa" vidi,
   "februa" poscenti pinea virga data est.
Denique quodcumque est quo corpora nostra piantur,
   hoc apud intonsos nomen habebat avos.
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
   omne solum lustrant idque piamen habent ;
aut quia placatis sunt tempora pura sepulcris,
   tum cum ferales praeteriere dies.
Omne nefas omnemque mali purgamina causam
   credebant nostri tollere posse senes.
Graecia principium moris dedit : illa nocentes
   impia lustratos ponere facta putat.
Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci
   caede per Haemonias solvit Acastus aquas.
Vectam frenatis per inane draconibus Aegeus
   credulus immerita Phasida fovit ope.
Amphiareiades Naupactoo Acheloo
   "solve nefas" dixit, solvit et ille nefas.
Ah nimium faciles, qui tristia crimina caedis
   fluminea tolli posse putatis aqua !
Sed tamen, antiqui ne nescius ordinis erres,
   primus, ut est, Jani mensis et ante fuit.
Qui sequitur Janum veteris fuit ultimus anni ;
   tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.
Primus enim Jani mensis quia janua prima est ;
   qui sacer est imis manibus imus erat.
Postmodo creduntur spatio distantia longo
   tempora bis quini continuasse viri.

K-FEB_N

Principio mensis Phrygiae contermina Matri
   Sospita delubris dicitur aucta novis.
Nunc ubi sunt, illis quae sunt sacrata Kalendis
   templa deae ? Longa procubuere die.
Cetera ne simili caderent labefacta ruina
   cavit sacrati provida cura ducis,
sub quo delubris sentitur nulla senectus ;
   nec satis est homines, obligat ille deos.
Templorum positor, templorum sancte repostor,
   sit superis opto mutua cura tui.
Dent tibi caelestes quos tu caelestibus annos

proque tua maneant in statione domo.
Tum quoque vicini lucus celebratur Helerni
qua petit aequoreas advena Thybris aquas.
Ad penetrale Numae Capitolinumque Tonantem
inque Jovis summa caeditur arce bidens.
Saepe graves pluvias adopertus nubibus aether
concitat aut posita sub nive terra latet.
Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
gemmea purpureis cum juga demet equis,
illa nocte aliquis, tollens ad sidera voltum,
dicet : "Ubi est hodie quae Lyra fulsit heri ?"
Dumque Lyram quaeret, medii quoque terga Leonis
in liquidas subito mersa notabit aquas.
Quem modo caelatum stellis Delphina videbas,
is fugiet visus nocte sequente tuos :
seu fuit occultis felix in amoribus index,
Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
Quod mare non novit, quae nescit Ariona tellus ?
Carmine currentes ille tenebat aquas.
Saepe sequens agnam lupus est a voce retentus,
saepe avidum fugiens restitit agna lupum,
saepe canes leporesque umbra jacuere sub una
et stetit in saxo proxima cerva leae
et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
sedit et accipitri juncta columba fuit.
Cynthia saepe tuis fertur, vocalis Arion,
tamquam fraternis obstipuisse modis.
Nomen Arionium Siculas impleverat undas
captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
Inde domum repetens puppem conscendit Arion
atque ita quaesitas arte ferebat opes.
Forsitan, infelix, ventos undasque timebas :
at tibi nave tua tutius aequor erat.
Namque gubernator destricto constitit ense
ceteraque armata conscia turba manu.
Quid tibi cum gladio ? Dubiam rege, navita, puppem :
non haec sunt digitis arma tenenda tuis.
Ille, metu pavidus : "Mortem non deprecor", inquit,
"sed liceat sumpta pauca referre lyra".
Dant veniam ridentque moram ; capit ille coronam
quae possit crines, Phoebe, decere tuos.
Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam ;
reddidit icta suos pollice chorda sonos,
flebilibus numeris veluti canentia dura
trajectus penna tempora cantat olor.
Protinus in medias ornatus desilit undas ;
spargitur impulsa caerula puppis aqua.
Inde (fide majus) tergo delphina recurvo
se memorant oneri supposuisse novo.
Ille sedens citharamque tenens pretiumque vehendi
cantat et aequoreas carmine mulcet aquas.
Di pia facta vident : astris delphina recepit
Juppiter et stellas jussit habere novem.

NON-NP

Nunc mihi mille sonos quoque est memoratus Achilles
vellem, Maeonide, pectus inesse tuum,
dum canimus sacras alterno carmine Nonas :
maximus hic fastis accumulatur honor.

Deficit ingenium majoraque viribus urgent :
   haec mihi praecipuo est ore canenda dies.
Quid volui demens elegis imponere tantum
   ponderis ? Heroi res erat ista pedis.
Sancte pater patriae, tibi plebs, tibi curia nomen
   hoc dedit ; hoc dedimus nos tibi nomen, eques.
Res tamen ante dedit : sero quoque vera tulisti
   nomina, jam pridem tu pater orbis eras.
Hoc tu per terras, quod in aethere Juppiter alto,
   nomen habes : hominum tu pater, ille deum.
Romule, concedes : facit hic tua magna tuendo
   moenia, tu dederas transilienda Remo.
Te Tatius parvique Cures Caeninaque sensit,
   hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
Tu breve nescio quid victae telluris habebas,
   quodcumque est alto sub Jove Caesar habet.
Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
   Tu recipis luco, reppulit ille nefas.
Vis tibi grata fuit, florent sub Caesare leges.
   Tu domini nomen, principis ille tenet.
Te Remus incusat, veniam dedit hostibus ille.
   Caelestem fecit te pater, ille patrem.
Jam puer Idaeus media tenus eminet alvo
   et liquidas mixto nectare fundit aquas.
En etiam, siquis Borean horrere solebat,
   gaudeat : a Zephyris mollior aura venit.
Quintus ab aequoreis nitidum jubar extulit undis
   Lucifer et primi tempora veris erunt.
Ne fallare tamen, restant tibi frigora, restant
   magnaque discedens signa reliquit hiems.
Tertia nox veniat, Custodem protinus Ursae
   aspicies geminos exseruisse pedes.
Inter hamadryadas jaculatricemque Dianam
   Callisto sacri pars fuit una chori.
Illa deae tangens arcus : "Quos tangimus arcus,
   este meae testes virginitatis", ait.
Cynthia laudavit "Promissa" que "foedera serva
   et comitum princeps tu mihi", dixit, "eris."
Foedera servasset, si non formosa fuisset.
   Cavit mortales, de Jove crimen habet.
Mille feras Phoebe silvis venata redibat
   aut plus aut medium sole tenente diem ;
ut tetigit lucum (densa niger ilice lucus,
   in medio gelidae fons erat altus aquae) :
"Hic" ait "in silva, virgo Tegeaea, lavemur ! "
   erubuit falso virginis illa sono.
Dixerat et nymphis. Nymphae velamina ponunt,
   hanc pudet et tardae dat mala signa morae.
Exuerat tunicas, uteri manifesta tumore
   proditur indicio ponderis ipsa suo.
Cui dea : "Virgineos, perjura Lycaoni, coetus
   desere nec castas pollue", dixit, "aquas ! "
Luna novum decies implerat cornibus orbem :
   quae fuerat virgo credita, mater erat.
Laesa furit Juno, formam mutatque puellae.
   Quid facis ? Invito est pectore passa Jovem.
Utque ferae vidit turpes in paelice voltus,
   "Hujus in amplexus, Juppiter," inquit, "eas ! "

Ursa per incultos errabat squalida montes
quae fuerat summo nuper amata Jovi.
Jam tria lustra puer furto conceptus agebat,
cum mater nato est obvia facta suo.
Illa quidem, tamquam cognosceret, adstitit amens
et gemuit : gemitus verba parentis erant.
Hanc puer ignarus jaculo fixisset acuto,
ni foret in superas raptus uterque domos.
Signa propinqua micant. Prior est quam dicimus Arcton,
Arctophylax formam terga sequentis habet.
Saevit adhuc canamque rogat Saturnia Tethyn
Maenaliam tactis ne lavet Arcton aquis.

EID-NP

Idibus agrestis fumant altaria Fauni
hic, ubi discretas insula rumpit aquas.
Haec fuit illa dies in qua Veientibus armis
ter centum Fabii ter cecidere duo.
Una domus vires et onus susceperat Urbis :
sumunt gentiles arma professa manus.
Egreditur castris miles generosus ab isdem
e quis dux fieri quilibet aptus erat.
Carmentis portae dextro est via proxima jano ;
ire per hanc noli, quisquis es : omen habet.
Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
Porta vacat culpa, sed tamen omen habet.
Ut celeri passu Cremeram tetigere rapacem
(turbidus hibernis ille fluebat aquis),
castra loco ponunt. Destrictis ensibus ipsi
Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt,
non aliter quam cum Libyca de gente leones
invadunt sparsos lata per arva greges.
Diffugiunt hostes inhonestaque volnera tergo
accipiunt : Tusco sanguine terra rubet.
Sic iterum, sic saepe cadunt ; ubi vincere aperte
non datur, insidias armaque tecta parant.
Campus erat, campi claudebant ultima colles
silvaque montanas occulere apta feras.
In medio paucos armentaque rara relinquunt,
cetera virgultis abdita turba latet.
Ecce velut torrens undis pluvialibus auctus
aut nive, quae Zephyro victa tepente fluit,
per sata perque vias fertur nec, ut ante solebat,
riparum clausas margine finit aquas,
sic Fabii vallem latis discursibus implent
quodque vident sternunt nec metus alter inest.
Quo ruitis, generosa domus ? Male creditis hosti.
simplex nobilitas, perfida tela cave !
Fraude perit virtus : in apertos undique campos
prosiliunt hostes et latus omne tenent.
Quid faciant pauci contra tot milia fortes ?
Quidve, quod in misero tempore restet, adest ?
Sicut aper longe silvis latratibus actus
fulmineo celeres dissipat ore canes,
mox tamen ipse perit, sic non moriuntur inulti
volneraque alterna dantque feruntque manu.
Una dies Fabios ad bellum miserat omnes,
ad bellum missos perdidit una dies.
Ut tamen Herculeae superessent semina gentis

credibile est ipsos consuluisse deos.
Nam puer impubes et adhuc non utilis armis
unus de Fabia gente relictus erat ;
scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci
cui res cunctando restituenda foret.
Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis
et medius Crater inter utrumque latet.
Idibus illa latent, oriuntur nocte sequenti.
Quae tibi cur tria sint tam sociata canam.
Forte Jovi Phoebus festum sollemne parabat
(non faciet longas fabula nostra moras) :
"I, mea", dixit, "avis, ne quid pia sacra moretur
et tenuem vivis fontibus adfer aquam".
Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
tollit et aerium pervolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis ;
temptat eam rostro : non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur,
dum fierent tarda dulcia poma mora.
Jamque satur nigris longum rapit unguibus hydrum,
ad dominumque redit fictaque verba refert :
"Hic mihi causa morae, vivarum obsessor aquarum ;
hic tenuit fontes officiumque meum".
"Addis" ait "culpae mendacia" Phoebus "et audes
fatidicum verbis fallere velle deum ?
At tibi, dum lactens haerebit in arbore ficus,
de nullo gelidae fonte bibentur aquae".
Dixit et, antiqui monimenta perennia facti,
Anguis, Avis, Crater sidera juncta micant.

LVPER-NP

Tertia post Idus nudos aurora Lupercos
aspicit et Fauni sacra bicornis eunt.
Dicite, Pierides, sacrorum quae sit origo,
attigerint Latias unde petita domos.
Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
Arcades ; Arcadiis plurimus ille jugis.
Testis erit Pholoe, testes Stymphalides undae
quique citis Ladon in mare currit aquis
cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini
altaque Tricrene Parrhasiaeque nives.
Pan erat armenti, Pan illic numen equarum,
munus ob incolumes ille ferebat oves.
Transtulit Euander silvestria numina secum :
hic ubi nunc Urbs est, tum locus urbis erat.
Inde deum colimus devectaque sacra Pelasgis :
flamen ad haec prisco more Dialis erat.
Cur igitur currant et cur (sic currere mos est)
nuda ferant posita corpora veste, rogas.
Ipse deus velox discurrere gaudet in altis
montibus et subitas concipit ipse fugas.
Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros ;
nec satis ad cursus commoda vestis erit.
Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur
Arcades et luna gens prior illa fuit.
Vita feris similis, nullos agitata per usus ;
artis adhuc expers et rude volgus erat.
Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas,
nectar erat palmis hausta duabus aqua.

Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus,
nulla sub imperio terra colentis erat.
Nullus adhuc erat usus equi ; se quisque ferebat.
Ibat ovis lana corpus amicta sua.
Sub Jove durabant et corpora nuda gerebant,
docta graves imbres et tolerare Notos.
Nunc quoque detecti referunt monimenta vetusti
moris et antiquas testificantur opes.
Sed cur praecipue fugiat velamina Faunus
traditur antiqui fabula plena joci.
Forte comes dominae juvenis Tirynthius ibat :
vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.
vidit et incaluit : "Montana" que "numina", dixit,
"nil mihi vobiscum est : hic meus ardor erit".
Ibat odoratis umeros perfusa capillis
Maeonis, aurato conspicienda sinu.
Aurea pellebant tepidos umbracula soles,
quae tamen Herculeae sustinuere manus.
Jam Bacchi nemus et Tmoli vineta tenebat,
Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
Antra subit tofis laqueata et pumice vivo ;
garrulus in primo limine rivus erat.
Dumque parant epulas potandaque vina ministri,
cultibus Alciden instruit illa suis.
Dat tenues tunicas Gaetulo murice tinctas,
dat teretem zonam qua modo cincta fuit.
Ventre minor zona est ; tunicarum vincla relaxat,
ut posset magnas exseruisse manus ;
fregerat armillas non illa ad bracchia factas,
scindebant magni vincula parva pedes.
Ipsa capit clavamque gravem spoliumque leonis
conditaque in pharetra tela minora sua.
Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno
et positis juxta secubuere toris :
causa, repertori vitis quia sacra parabant,
quae facerent pure, cum foret orta dies.
Noctis erat medium. Quid non amor improbus audet ?
Roscida per tenebras Faunus ad antra venit ;
utque videt comites somno vinoque solutos,
spem capit in dominis esse soporis idem.
Intrat et huc illuc temerarius errat adulter
et praefert cautas subsequiturque manus.
Venerat ad strati captata cubilia lecti
et felix prima sorte futurus erat ;
ut tetigit fulvi saetis hirsuta leonis
vellera, pertimuit sustinuitque manum
attonitusque metu rediit, ut saepe viator
turbatum viso rettulit angue pedem.
Inde tori qui junctus erat velamina tangit
mollia, mendaci decipiturque nota ;
ascendit spondaque sibi propiore recumbit
et tumidum cornu durius inguen erat.
Interea tunicas ora subducit ab ima :
horrebant densis aspera crura pilis.
Cetera temptantem subito Tirynthius heros
reppulit : e summo decidit ille toro.
Fit sonus, inclamat comites et lumina poscit
Maeonis ; inlatis ignibus acta patent.

Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto
membraque de dura vix sua tollit humo.
Ridet et Alcides et qui videre jacentem,
ridet amatorem Lyda puella suum.
Veste deus lusus fallentes lumina vestes
non amat et nudos ad sua sacra vocat.
Adde peregrinis causas, mea Musa, Latinas
inque suo noster pulvere currat equus.
Cornipedi Fauno caesa de more capella
venit ad exiguas turba vocata dapes.
Dumque sacerdotes veribus transuta salignis
exta parant, medias sole tenente vias,
Romulus et frater pastoralisque juventus
solibus et campo corpora nuda dabant.
Caestibus et jaculis et misso pondere saxi
bracchia per lusus experienda dabant.
Pastor ab excelso : "Per devia rura juvencos,
Romule, praedones, et Reme", dixit, "agunt."
Longum erat armari : diversis exit uterque
partibus, occursu praeda recepta Remi.
Ut rediit, veribus stridentia detrahit exta
atque ait : "Haec certe non nisi victor edet".
Dicta facit, Fabiique simul. Venit inritus illuc
Romulus et mensas ossaque nuda videt.
Risit et indoluit Fabios potuisse Remumque
vincere, Quintilios non potuisse suos.
Forma manet facti : posito velamine currunt
et memorem famam quod bene cessit habet.
Forsitan et quaeras cur sit locus ille Lupercal
quaeve diem tali nomine causa notet.
Silvia Vestalis caelestia semina partu
ediderat, patruo regna tenente suo.
Is jubet auferri parvos et in amne necari.
Quid facis ? Ex istis Romulus alter erit !
Jussa recusantes peragunt lacrimosa ministri,
flent tamen et geminos in loca sola ferunt.
Albula, quem Tiberim mersus Tiberinus in undis
reddidit, hibernis forte tumebat aquis.
Hic ubi nunc fora sunt lintres errare videres
quaque jacent valles, Maxime Circe, tuae.
Huc ubi venerunt (neque enim procedere possunt
longius), ex illis unus et alter ait :
"At quam sunt similes ! At quam formosus uterque !
Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
Si genus arguitur voltu, nisi fallit imago,
nescio quem in vobis suspicor esse deum.
At siquis vestrae deus esset originis auctor,
in tam praecipiti tempore ferret opem ;
ferret opem certe, si non ope mater egeret,
quae facta est uno mater et orba die.
Nata simul, moritura simul, simul ite sub undas
corpora ! " Desierat deposuitque sinu.
Vagierunt ambo pariter : sensisse putares.
Hi redeunt udis in sua tecta genis.
Sustinet impositos summa cavus alveus unda ;
heu quantum fati parva tabella tulit !
Alveus in limo silvis appulsus opacis
paulatim fluvio deficiente sedet.

Arbor erat (remanent vestigia) : quaeque vocatur
Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
Venit ad expositos, mirum, lupa feta gemellos.
Quis credat pueris non nocuisse feram ?
Non nocuisse parum est, prodest quoque. Quos lupa nutrit
perdere cognatae sustinuere manus !
Constitit et cauda teneris blanditur alumnis
et fingit lingua corpora bina sua.
Marte satos scires : timor afuit. Ubera ducunt
nec sibi promissi lactis aluntur ope.
Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis :
magna dati nutrix praemia lactis habet.
Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos ?
Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
Nupta, quid exspectas ? Non tu pollentibus herbis
nec prece nec magico carmine mater eris ;
excipe fecundae patienter verbera dextrae,
jam socer optatum nomen habebit avi.
Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritae
reddebant uteri pignora rara sui.
"Quid mihi" clamabat "prodest rapuisse Sabinas,"
Romulus (hoc illo sceptra tenente fuit)
"si mea non vires, sed bellum injuria fecit ?
Utilius fuerat non habuisse nurus".
Monte sub Esquilio multis incaeduus annis
Junonis magnae nomine lucus erat.
Huc ubi venerunt, pariter nuptaeque virique
suppliciter posito procubuere genu,
cum subito motae tremuere cacumina silvae
et dea per lucos mira locuta suos.
"Italidas matres", inquit, "sacer hircus inito".
Obstipuit dubio territa turba sono.
Augur erat, nomen longis intercidit annis ;
nuper ab Etrusca venerat exul humo.
Ille caprum mactat ; jussae sua terga puellae
pellibus exsectis percutienda dabant.
Luna resumebat decimo nova cornua motu
virque pater subito nuptaque mater erat.
Gratia Lucinae : dedit haec tibi nomina lucus,
aut quia principium tu, dea, lucis habes.
Parce, precor, gravidis, facilis Lucina, puellis
maturumque utero molliter aufer onus.
Orta dies fuerit, tu desine credere ventis.
Perdidit illius temporis aura fidem.
Flamina non constant et sex reserata diebus
carceris Aeolii janua lata patet.
Jam levis obliqua subsedit Aquarius urna.
Proximus aetherios excipe, Piscis, equos.
Te memorant fratremque tuum (nam juncta micatis
signa) duos tergo sustinuisse deos.
Terribilem quondam fugiens Typhona Dione
(tunc cum pro caelo Juppiter arma tulit)
venit ad Euphraten comitata Cupidine parvo
inque Palaestinae margine sedit aquae.
Populus et cannae riparum summa tenebant
spemque dabant salices hos quoque posse tegi.
Dum latet, insonuit vento nemus : illa timore
pallet et hostiles credit adesse manus.

Utque sinu tenuit natum : "Succurrite, nymphae,
et dis auxilium ferte duobus !", ait.
Nec mora, prosiluit. Pisces subiere gemelli :
pro quo nunc, cernis, sidera nomen habent.
Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis
nec violant timidi piscibus ora Syri.

QVIR-NP

Proxima lux vacua est, at tertia dicta Quirino.
Qui tenet hoc nomen (Romulus ante fuit)
sive quod hasta "curis" priscis est dicta Sabinis :
bellicus a telo venit in astra deus ;
sive suum regi nomen posuere Quirites,
seu quia Romanis junxerat ille Cures.
Nam pater armipotens, postquam nova moenia vidit
multaque Romulea bella peracta manu :
"Juppiter", inquit, "habet Romana potentia vires :
sanguinis officio non eget illa mei.
Redde patri natum : quamvis intercidit alter,
pro se proque Remo qui mihi restat erit.
"Unus erit quem tu tolles in caerula caeli",
tu mihi dixisti ; sint rata dicta Jovis".
Juppiter adnuerat : nutu tremefactus uterque
est polus, et caeli pondera novit Atlas.
Est locus, antiqui Caprae dixere paludem :
forte tuis illic, Romule, jura dabas.
Sol fugit et removent subeuntia nubila caelum
et gravis effusis decidit imber aquis.
Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus aether ;
fit fuga, rex patriis astra petebat equis.
Luctus erat falsaeque patres in crimine caedis
haesissetque animis forsitan illa fides,
sed Proculus Longa veniebat Julius Alba
lunaque fulgebat nec facis usus erat,
cum subito motu saepes tremuere sinistrae.
Rettulit ille gradus horrueruntque comae.
Pulcher et humano major trabeaque decorus
Romulus in media visus adesse via
et dixisse simul : "Prohibe lugere Quirites
nec violent lacrimis numina nostra suis.
Tura ferant placentque novum pia turba Quirinum
et patrias artes militiamque colant".
Jussit et in tenues oculis evanuit auras.
Convocat hic populos jussaque verba refert.
Templa deo fiunt ; collis quoque dictus ab illo est
et referunt certi sacra paterna dies.
Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur,
accipe : parva quidem causa sed apta subest.
Non habuit doctos tellus antiqua colonos :
lassabant agiles aspera bella viros.
Plus erat in gladio quam curvo laudis aratro :
neglectus domino pauca ferebat ager.
Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant,
primitias Cereri farra resecta dabant.
Usibus admoniti flammis torrenda dederunt
multaque peccato damna tulere suo.
Nam modo verrebant nigras pro farre favillas,
nunc ipsas ignes corripuere casas.
Facta dea est Fornax : laeti Fornace coloni

orant ut fruges temperet illa suas.
Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
maximus indicit nec stata sacra facit ;
inque foro, multa circum pendente tabella,
signatur certa curia quaeque nota ;
stultaque pars populi quae sit sua curia nescit
sed facit extrema sacra relata die.

FERAL-F

Est honor et tumulis, animas placare paternas
parvaque in exstructas munera ferre pyras.
Parva petunt manes : pietas pro divite grata est
munere ; non avidos Styx habet ima deos.
Tegula porrectis satis est velata coronis
et sparsae fruges parcaque mica salis
inque mero mollita Ceres violaeque solutae :
haec habeat media testa relicta via.
Nec majora veto, sed et his placabilis umbra est :
adde preces positis et sua verba focis.
Hunc morem Aeneas, pietatis idoneus auctor,
attulit in terras, juste Latine, tuas.
Ille patris Genio sollemnia dona ferebat ;
hinc populi ritus edidicere pios.
At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
bella, Parentales deseruere dies.
Non impune fuit. Nam dicitur omine ab isto
Roma suburbanis incaluisse rogis.
Vix equidem credo : bustis exisse feruntur
et tacitae questi tempore noctis avi ;
perque vias Urbis latosque ululasse per agros
deformes animas, volgus inane, ferunt.
Post ea praeteriti tumulis redduntur honores
prodigiisque venit funeribusque modus.
Dum tamen haec fiunt, viduae cessate puellae :
exspectet puros pinea taeda dies ;
nec tibi quae cupidae matura videbere matri
comat virgineas hasta recurva comas.
Conde tuas, Hymenaee, faces et ab ignibus atris
aufer : habent alias maesta sepulcra faces.
Di quoque templorum foribus celentur opertis,
ture vacent arae stentque sine igne foci.
Nunc animae tenues et corpora functa sepulcris
errant, nunc posito pascitur umbra cibo.
Nec tamen haec ultra, quam tot de mense supersint
Luciferi quot habent carmina nostra pedes.
Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem :
ultima placandis Manibus illa dies.
Ecce anus in mediis residens annosa puellis
sacra facit Tacitae (vix tamen ipsa tacet)
et digitis tria tura tribus sub limine ponit,
qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
Tum cantata ligat cum fusco licia plumbo
et septem nigras versat in ore fabas ;
quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit aena,
obsutum maenae torret in igne caput,
vina quoque instillat. Vini quodcumque relictum est
aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa, bibit.
"Hostiles linguas inimicaque vinximus ora",
dicit discedens ebriaque exit anus.

583 Protinus a nobis quae sit dea Muta requires :
584 disce per antiquos quae mihi nota senes.
585 Juppiter, immodico Juturnae victus amore,
586 multa tulit tanto non patienda deo :
587 illa modo in silvis inter coryleta latebat,
588 nunc in cognatas desiliebat aquas.
589 Convocat hic nymphas Latium quaecumque tenebant
590 et jacit in medio talia verba choro :
591 "Invidet ipsa sibi vitatque quod expedit illi
592 vestra soror, summo concubuisse deo.
593 Consulite ambobus : nam quae mea magna voluptas,
594 utilitas vestrae magna sororis erit.
595 Vos illi in prima fugienti obsistite ripa,
596 ne sua fluminea corpora mergat aqua".
597 Dixerat ; adnuerant nymphae Tiberinides omnes
598 quaeque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
599 Forte fuit Nais, Lara nomine ; prima sed illi
600 dicta bis antiquum syllaba nomen erat,
601 ex vitio positum. Saepe illi dixerat Almo :
602 "nata, tene linguam". Nec tamen illa tenet.
603 Quae simul ac tetigit Juturnae stagna sororis :
604 "Effuge", ait, "ripas ! ", dicta refertque Jovis.
605 Illa etiam Junonem adiit, miserataque nuptas :
606 "Naida Juturnam vir tuus", inquit, "amat".
607 Juppiter intumuit quaque est non usa modeste
608 eripit huic linguam, Mercuriumque vocat :
609 "Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus) ;
610 Nympha, sed infernae nympha paludis erit."
611 Jussa Jovis fiunt. Accepit lucus euntes :
612 dicitur illa duci tum placuisse deo.
613 Vim parat hic, voltu pro verbis illa precatur
614 et frustra muto nititur ore loqui.
615 Fitque gravis geminosque parit qui compita servant
616 et vigilant nostra semper in Urbe Lares.
617 Proxima cognati dixere Karistia cari
618 et venit ad socios turba propinqua deos.
619 Scilicet a tumulis et qui periere propinquis
620 protinus ad vivos ora referre juvat
621 postque tot amissos quicquid de sanguine restat
622 aspicere et generis dinumerare gradus.
623 Innocui veniant : procul hinc, procul impius esto
624 frater et in partus mater acerba suos,
625 cui pater est vivax, qui matris digerit annos,
626 quae premit invisam socrus iniqua nurum.
627 Tantalidae fratres absint et Iasonis uxor
628 et quae ruricolis semina tosta dedit
629 et soror et Procne Tereusque duabus iniquus
630 et quicumque suas per scelus auget opes.
631 Dis generis date tura boni : Concordia fertur
632 illa praecipue mitis adesse die ;
633 et libate dapes ut, grati pignus honoris,
634 nutriat incinctos missa patella Lares.
635 Jamque ubi suadebit placidos nox umida somnos,
636 larga precaturi sumite vina manu
637 et "Bene vos, bene te, patriae pater, optime Caesar ! "
638 dicite ; suffuso sint bona verba mero.

TER-NP

639 Nox ubi transierit, solito celebretur honore

separat indicio qui deus arva suo.
Termine, sive lapis sive es defossus in agro
stipes, ab antiquis tu quoque numen habes.
Te duo diversa domini de parte coronant
binaque serta tibi binaque liba ferunt.
Ara fit : huc ignem curto fert rustica testo
sumptum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit concisaque construit arte
et solida ramos figere pugnat humo ;
tum sicco primas inritat cortice flammas ;
stat puer et manibus lata canistra tenet.
Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,
porrigit incisos filia parva favos.
Vina tenent alii : libantur singula flammis.
Spectant et linguis candida turba favet.
Spargitur et caeso communis Terminus agno
nec queritur, lactans cum sibi porca datur.
Conveniunt celebrantque dapes vicinia simplex
et cantant laudes, Termine sancte, tuas :
"Tu populos urbesque et regna ingentia finis ;
omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro,
legitima servas credita rura fide.
Si tu signasses olim Thyreatida terram,
corpora non leto missa trecenta forent
nec foret Othryades congestis lectus in armis.
O quantum patriae sanguinis ille dedit !
Quid, nova cum fierent Capitolia ? Nempe deorum
cuncta Jovi cessit turba locumque dedit ;
Terminus, ut veteres memorant, inventus in aede
restitit et magno cum Jove templa tenet.
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
exiguum templi tecta foramen habent.
Termine, post illud levitas tibi libera non est :
qua positus fueris in statione, mane.
Nec tu vicino quicquam concede roganti,
ne videare hominem praeposuisse Jovi.
Et seu vomeribus seu tu pulsabere rastris,
clamato : "Tuus est hic ager, ille tuus ! "
Est via quae populum Laurentes ducit in agros,
quondam Dardanio regna petita duci.
Illa lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
sacra videt fieri sextus ab Urbe lapis.
Gentibus est aliis tellus data limite certo ;
Romanae spatium est Urbis et orbis idem.

REGIF-N

Nunc mihi dicenda est regis fuga. Traxit ab illa
sextus ab extremo nomina mense dies.
Ultima Tarquinius Romanae gentis habebat
regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes
et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
in medios hostes nocte silente venit.
Nudarant gladios : "Occidite", dixit, "inermem ;
hoc cupiant fratres Tarquiniusque pater
qui mea crudeli laceravit verbere terga".
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.

Luna fuit : spectant juvenem, gladiosque recondunt
tergaque, deducta veste, notata vident.
Flent quoque et ut secum tueatur bella precantur.
Callidus ignaris adnuit ille viris.
Jamque potens misso genitorem appellat amico
perdendi Gabios quod sibi monstret iter.
Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
sectus humum rivo lene sonantis aquae.
Illic Tarquinius mandata latentia nati
accipit et virga lilia summa metit.
Nuntius ut rediit decussaque lilia dixit,
filius : "Agnosco jussa parentis", ait.
Nec mora, principibus caesis ex urbe Gabina
traduntur ducibus moenia nuda suis.
Ecce, nefas visu, mediis altaribus anguis
exit et exstinctis ignibus exta rapit.
Consulitur Phoebus. Sors est ita reddita : "Matri
qui dederit princeps oscula, victor erit".
Oscula quisque suae matri properata tulerunt,
non intellecto credula turba deo.
Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
Ille jacens pronus matri dedit oscula Terrae,
creditus offenso procubuisse pede.
Cingitur interea Romanis Ardea signis
et patitur longas obsidione moras.
Dum vacat et metuunt hostes committere pugnam,
luditur in castris, otia miles agit.
Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque
accipit ; ex illis rege creatus ait :
"Dum nos sollicitos pigro tenet Ardea bello
nec sinit ad patrios arma referre deos,
ecquid in officio torus est socialis ? Et ecquid
conjugibus nostris mutua cura sumus ? "
Quisque suam laudat : studiis certamina crescunt
et fervet multo linguaque corque mero.
Surgit cui dederat clarum Collatia nomen :
"Non opus est verbis, credite rebus ! ", ait.
"Nox superest : tollamur equis Urbemque petamus ! "
dicta placent, frenis impediuntur equi.
Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
tecta petunt : custos in fore nullus erat.
Ecce nurum regis fusis per colla coronis
inveniunt posito pervigilare mero.
Inde cito passu petitur Lucretia, cujus
ante torum calathi lanaque mollis erat.
Lumen ad exiguum famulae data pensa trahebant,
inter quas tenui sic ait illa sono :
"Mittenda est domino (nunc, nunc properate, puellae !)
Quamprimum nostra facta lacerna manu.
Quid tamen auditis ? Nam plura audire potestis :
quantum de bello dicitur esse super ?
Postmodo victa cades : melioribus, Ardea, restas
improba, quae nostros cogis abesse viros !
Sint tantum reduces ! Sed enim temerarius ille
est meus et stricto qualibet ense ruit.
Mens abit et morior, quotiens pugnantis imago
me subit, et gelidum pectora frigus habet".

Desinit in lacrimas inceptaque fila remisit,
in gremio voltum deposuitque suum.
Hoc ipsum decuit : lacrimae decuere pudicam
et facies animo dignaque parque fuit.
"Pone metum, veni ! ", conjunx ait. Illa revixit
deque viri collo dulce pependit onus.
Interea juvenis furiales regius ignes
concipit et caeco raptus amore furit.
Forma placet niveusque color flavique capilli
quique aderat nulla factus ab arte decor ;
verba placent et vox et quod corrumpere non est ;
quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
Jam dederat cantus lucis praenuntius ales,
cum referunt juvenes in sua castra pedem.
Carpitur attonitos absentis imagine sensus
ille ; recordanti plura magisque placent.
Sic sedit, sic culta fuit, sic stamina nevit,
injectae collo sic jacuere comae ;
hos habuit voltus, haec illi verba fuerunt,
hic color, haec facies, hic decor oris erat.
Ut solet a magno fluctus languescere flatu,
sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet,
sic, quamvis aberat placitae praesentia formae,
quem dederat praesens forma, manebat amor.
Ardet et injusti stimulis agitatus amoris.
Comparat indigno vimque metumque toro.
"Exitus in dubio est : audebimus ultima", dixit ;
"Viderit ! Audentes forsque deusque juvat.
Cepimus audendo Gabios quoque". Talia fatus
ense latus cinxit tergaque pressit equi.
Accipit aerata juvenem Collatia porta,
condere jam voltus sole parante suos.
Hostis ut hospes init penetralia Collatini ;
comiter excipitur : sanguine junctus erat.
Quantum animis erroris inest ! Parat inscia rerum
infelix epulas hostibus illa suis.
Functus erat dapibus, poscunt sua tempora somnum ;
nox erat et tota lumina nulla domo.
Surgit et aurata vagina liberat ensem
et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
Utque torum pressit : "Ferrum, Lucretia, mecum est",
natus ait regis, "Tarquiniusque loquor".
Illa nihil ; neque enim vocem viresque loquendi
aut aliquid toto pectore mentis habet ;
sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis
parva sub infesto cum jacet agna lupo.
Quid faciat ? Pugnet ? Vincetur femina pugnans.
Clamet ? At in dextra, qui vetet, ensis erat.
Effugiat ? Positis urgentur pectora palmis,
tum primum externa pectora tacta manu.
Instat amans hostis precibus pretioque minisque.
Nec prece nec pretio nec movet ille minis.
"Nil agis : eripiam", dixit, "per crimina vitam ;
falsus adulterii testis adulter ero :
interimam famulum, cum quo deprensa fereris".
Succubuit famae victa puella metu.
Quid, victor, gaudes ? Haec te victoria perdet.
Heu quanto regnis nox stetit una tuis !

Jamque erat orta dies : passis sedet illa capillis,
ut solet ad nati mater itura rogum ;
grandaevumque patrem fido cum conjuge castris
evocat : et posita venit uterque mora.
Utque vident habitum, quae luctus causa, requirunt,
cui paret exsequias, quoque sit icta malo.
Illa diu reticet pudibundaque celat amictu
ora : fluunt lacrimae more perennis aquae.
Hinc pater, hinc conjunx lacrimas solantur et orant
indicet et caeco flentque paventque metu.
Ter conata loqui ter destitit, ausaque quarto
non oculos ideo sustulit illa suos.
"Hoc quoque Tarquinio debebimus ? Eloquar", inquit,
"eloquar infelix dedecus ipsa meum ?"
Quaeque potest, narrat ; restabant ultima : flevit
et matronales erubuere genae.
Dant veniam facto genitor conjunxque coactae.
"Quam", dixit, "veniam vos datis, ipsa nego".
Nec mora, celato fixit sua pectora ferro
et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
Tum quoque jam moriens, ne non procumbat honeste
respicit : haec etiam cura cadentis erat.
Ecce super corpus, communia damna gementes,
obliti decoris virque paterque jacent.
Brutus adest, tandemque animo sua nomina fallit
fixaque semanimi corpore tela rapit
stillantemque tenens generoso sanguine cultrum
edidit impavidos ore minante sonos :
"Per tibi ego hunc juro fortem castumque cruorem,
perque tuos Manes qui mihi numen erunt,
Tarquinium profuga poenas cum stirpe daturum.
Jam satis est virtus dissimulata diu".
Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit
visaque concussa dicta probare coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis
et secum lacrimas invidiamque trahit.
Volnus inane patet : Brutus clamore Quirites
concitat et regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit : capit annua consul
jura. Dies regnis illa suprema fuit.
Fallimur, an veris praenuntia venit hirundo
et metuit ne qua versa recurrat hiems ?
Saepe tamen, Procne, nimium properasse quereris
virque tuo Tereus frigore laetus erit.

EQ-NP

Jamque duae restant noctes de mense secundo
Marsque citos junctis curribus urget equos :
ex vero positum permansit Equiria nomen,
quae deus in campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive : locum tua tempora poscunt
signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum libro cum mense peracto ;
naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

MARTIUS

F_3 Bellice, depositis clipeo paulisper et hasta,
Mars, ades et nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges quid sit cum Marte poetae :
a te qui canitur nomina mensis habet.
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervae :
num minus ingenuis artibus illa vacat ?
Palladis exemplo ponendae tempora sume
cuspidis : invenies et quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras, cum te Romana sacerdos
cepit, ut huic Urbi semina magna dares.
Silvia Vestalis (quid enim vetat inde moveri ?)
sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam :
ponitur e summa fictilis urna coma ;
fessa resedit humo ventosque accepit aperto
pectore, turbatas restituitque comas.
Dum sedet, umbrosae salices volucresque canorae
fecerunt somnos et leve murmur aquae.
Blanda quies furtim victis obrepsit ocellis
et cadit a mento languida facta manus.
Mars videt hanc visamque cupit potiturque cupita
et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit, jacet ipsa gravis. Jam scilicet intra
viscera Romanae conditor Urbis erat.
Languida consurgit nec scit cur languida surgat
et peragit tales arbore nixa sonos :
"Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
vidimus ; an somno clarius illud erat ?
Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis
decidit ante sacros lanea vitta focos.
Inde duae pariter, visu mirabile, palmae
surgunt ; ex illis altera major erat
et gravibus ramis totum protexerat orbem
contigeratque sua sidera summa coma.
Ecce meus ferrum patruus molitur in illas :
terreor admonitu corque timore micat.
Martia picus avis gemino pro stipite pugnant
et lupa : tuta per hos utraque palma fuit".
Dixerat et plenam non firmis viribus urnam
sustulit : implerat dum sua visa refert.
Interea crescente Remo, crescente Quirino,
caelesti tumidus pondere venter erat.
Quominus emeritis exiret cursibus annus,
restabant nitido jam duo signa deo.
Silvia fit mater ; Vestae simulacra feruntur
virgineas oculis opposuisse manus.
Ara deae certe tremuit pariente ministra
et subiit cineres territa flamma suos.
Hoc ubi cognovit contemptor Amulius aequi
(nam raptas fratri victor habebat opes),
amne jubet mergi geminos. Scelus unda refugit :
in sicca pueri destituuntur humo.
Lacte quis infantes nescit crevisse ferino
et picum expositis saepe tulisse cibos ?
Non ego te, tantae nutrix Larentia gentis,
nec taceam vestras, Faustule pauper, opes ;

vester honos veniet, cum Larentalia dicam :
acceptus Geniis illa December habet.
Martia ter senos proles adoleverat annos
et suberat flavae jam nova barba comae.
Omnibus agricolis armentorumque magistris
Iliadae fratres jura petita dabant.
Saepe domum veniunt praedonum sanguine laeti
et redigunt actos in sua rura boves.
Ut genus audierunt, animos pater editus auget
et pudet in paucis nomen habere casis ;
Romuleoque cadit trajectus Amulius ense
regnaque longaevo restituuntur avo.
Moenia conduntur, quae quamvis parva fuerunt
non tamen expediit transiluisse Remo.
Jam modo quae fuerant silvae pecorumque recessus
urbs erat, aeternae cum pater Urbis ait :
"Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
credor et, ut credar, pignora multa dabo,
a te principium Romano dicimus anno :
primus de patrio nomine mensis erit".
Vox rata fit patrioque vocat de nomine mensem :
dicitur haec pietas grata fuisse deo.
Et tamen ante omnes Martem coluere priores :
hoc dederat studiis bellica turba suis.
Pallada Cecropidae, Minoia Creta Dianam,
Volcanum tellus Hypsipylaea colit,
Junonem Sparte Pelopeiadesque Mycenae,
pinigerum Fauni Maenalis ora caput.
Mars Latio venerandus erat, quia praesidet armis :
arma ferae genti remque decusque dabant.
Quod si forte vacas, peregrinos inspice fastos :
mensis in his etiam nomine Martis erit.
Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis,
sextus apud populos, Hernica terra, tuos ;
inter Aricinos Albanaque tempora constat
factaque Telegoni moenia celsa manu ;
quintum Laurentes, bis quintum Aequiculus acer,
a tribus hunc primum turba Curensis habet ;
et tibi cum proavis, miles Paeligne, Sabinis
convenit, huic genti quartus utrique deus.
Romulus hos omnes ut vinceret ordine saltem,
sanguinis auctori tempora prima dedit.
Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas :
ille minor geminis mensibus annus erat.
Nondum tradiderat victas victoribus artes
Graecia, facundum sed male forte genus.
Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem ;
mittere qui poterat pila, disertus erat.
Quis tunc aut Hyadas aut Pliadas Atlanteas
senserat aut geminos esse sub axe polos ?
Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
Sidoniis, Helicen Graia carina notet,
signaque quae longo frater percenseat anno,
ire per haec uno mense sororis equos ?
Libera currebant et inobservata per annum
sidera ; constabat sed tamen esse deos.
Non illi caelo labentia signa tenebant,
sed sua, quae magnum perdere crimen erat.

Illa quidem e feno, sed erat reverentia feno
quantam nunc aquilas cernis habere tuas.
Pertica suspensos portabat longa maniplos,
unde maniplaris nomina miles habet.
Ergo animi indociles et adhuc ratione carentes
mensibus egerunt lustra minora decem.
Annus erat, decimum cum luna receperat orbem.
Hic numerus magno tunc in honore fuit,
seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
seu quia bis quinto femina mense parit,
seu quod adusque decem numero crescente venitur,
principium spatiis sumitur inde novis.
Inde patres centum denos secrevit in orbes
Romulus, hastatos instituitque decem
et totidem princeps, totidem pilanus habebat
corpora, legitimo quique merebat equo.
Quin etiam partes totidem Titiensibus ille
quosque vocant Ramnes Luceribusque dedit.
Adsuetos igitur numeros servavit in anno ;
hoc luget spatio femina maesta virum.
Neu dubites primae fuerint quin ante Kalendae
Martis, ad haec animum signa referre potes.
Laurea flaminibus quae toto perstitit anno
tollitur et frondes sunt in honore novae ;
janua tum regis posita viret arbore Phoebi ;
ante tuas fit idem, Curia prisca, fores.
Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
cedit ab Iliacis laurea cana focis.
Adde quod arcana fieri novus ignis in aede
dicitur et vires flamma refecta capit.
Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores,
Anna quod hoc coepta est mense Perenna coli.
Hinc etiam veteres initi memorantur honores
ad spatium belli, perfide Poene, tui.
Denique quintus ab hoc fuerat Quintilis et inde
incipit a numero nomina quisquis habet.
Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
Pompilius menses sensit abesse duos,
sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
nos putat, Egeria sive monente sua.
Sed tamen errabant etiam nunc tempora, donec
Caesaris in multis haec quoque cura fuit.
Non haec ille deus tantaeque propaginis auctor
credidit officiis esse minora suis
promissumque sibi voluit praenoscere caelum
nec deus ignotas hospes inire domos.
Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
traditur exactis disposuisse notis ;
is decies senos ter centum et quinque diebus
junxit et a pleno tempora quinta die.
Hic anni modus est : in lustrum accedere debet,
quae consummatur partibus, una dies.

K-MAR-NP

"Si licet occultos monitus audire deorum
vatibus, ut certe fama licere putat,
cum sis officiis, Gradive, virilibus aptus,
dic mihi, matronae cur tua festa colant".
Sic ego. Sic posita dixit mihi casside Mavors,

sed tamen in dextra missilis hasta fuit :
"Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
advocor et gressus in nova castra fero.
Nec piget incepti : juvat hac quoque parte morari,
hoc solam ne se posse Minerva putet.
Disce, Latinorum vates operose dierum,
quod petis et memori pectore dicta nota.
Parva fuit, si prima velis elementa referre,
Roma, sed in parva spes tamen hujus erat.
Moenia jam stabant, populis angusta futuris,
credita sed turbae tum nimis ampla suae.
Quae fuerit nostri, si quaeris, regia nati,
aspice de canna straminibusque domum.
In stipula placidi capiebat munera somni
et tamen ex illo venit in astra toro.
Jamque loco majus nomen Romanus habebat
nec conjunx illi nec socer ullus erat.
Spernebant generos inopes vicinia dives
et male credebar sanguinis auctor ego.
In stabulis habitasse et oves pavisse nocebat
jugeraque inculti pauca tenere soli.
Cum pare quaeque suo coeunt volucresque feraeque
atque aliquam de qua procreet anguis habet.
Extremis dantur conubia gentibus : at quae
Romano vellet nubere nulla fuit.
Indolui patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
"Tolle preces", dixi, "quod petis arma dabunt".
Festa parat Conso. Consus tibi cetera dicet
illo gesta die, dum sua sacra canes.
Intumuere Cures et quos dolor attigit idem.
Tum primum generis intulit arma socer.
Jamque fere raptae matrum quoque nomen habebant
tractaque erant longa bella propinqua mora.
Conveniunt nuptae dictam Junonis in aedem,
quas inter mea sic est nurus ausa loqui :
"O pariter raptae, quoniam hoc commune tenemus,
non ultra lente possumus esse piae.
Stant acies ; sed utra di sint pro parte rogandi,
eligite : hinc conjunx, hinc pater arma tenet.
Quaerendum est, viduae fieri malitis an orbae.
Consilium vobis forte piumque dabo".
Consilium dederat : parent, crinesque resolvunt
maestaque funerea corpora veste tegunt.
Jam steterant acies ferro mortique paratae,
jam lituus pugnae signa daturus erat,
cum raptae veniunt inter patresque virosque
inque sinu natos, pignora cara, tenent.
Ut medium campi scissis tetigere capillis,
in terram posito procubuere genu ;
et quasi sentirent, blando clamore nepotes
tendebant ad avos bracchia parva suos.
Qui poterat clamabat avum tum denique visum
et qui vix poterat posse coactus erat.
Tela viris animique cadunt gladiisque remotis
dant soceri generis accipiuntque manus
laudatasque tenent natas scutoque nepotem
fert avus : hic scuti dulcior usus erat.
Inde diem quae prima mea est celebrare Kalendas

Oebaliae matres non leve munus habent.
Aut quia committi strictis mucronibus ausae
finierant lacrimis Martia bella suis,
vel quod erat de me feliciter Ilia mater,
rite colunt matres sacra diemque meum ?
Quid quod hiems adoperta gelu tum denique cedit
et pereunt lapsae sole tepente nives ?
Arboribus redeunt detonsae frigore frondes
uvidaque in tenero palmite gemma tumet ;
quaeque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras
fertilis occultas invenit herba vias.
Nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi ;
nunc avis in ramo tecta laremque parat.
Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes
quarum militiam votaque partus habet.
Adde quod excubias ubi rex Romanus agebat,
qui nunc Esquilias nomina collis habet,
illic a nuribus Junoni templa Latinis
hac sunt, si memini, publica facta die.
Quid moror et variis onero tua pectora causis ?
Eminet ante oculos quod petis ecce tuos.
Mater amat nuptas : matris me turba frequentat.
Haec nos praecipue tam pia causa decet".
Ferte deae flores ; gaudet florentibus herbis
haec dea ; de tenero cingite flore caput.
Dicite : "Tu nobis lucem, Lucina, dedisti" ;
dicite : "Tu voto parturientis ades ! "
Si qua tamen gravida est, resoluto crine precetur
ut solvat partus molliter illa suos.
Quis mihi nunc dicet quare caelestia Martis
arma ferant Salii Mamuriumque canant ?
Nympha, mone, nemori stagnoque operata Dianae ;
nympha, Numae conjunx, ad tua facta veni.
Vallis Aricinae silva praecinctus opaca
est lacus, antiqua religione sacer.
Hic latet Hippolytus loris direptus equorum ;
unde nemus nullis illud aditur equis.
Licia dependent longas velantia saepes
et posita est meritae multa tabella deae.
Saepe potens voti, frontem redimita coronis,
femina lucentes portat ab Urbe faces.
Regna tenent fortes manibus pedibusque fugaces
et perit exemplo postmodo quisque suo.
Defluit incerto lapidosus murmure rivus :
saepe sed exiguis haustibus inde bibi.
Egeria est quae praebet aquas, dea grata Camenis.
Illa Numae conjunx consiliumque fuit.
Principio nimium promptos ad bella Quirites
molliri placuit jure deumque metu.
Inde datae leges, ne firmior omnia posset
coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
Exuitur feritas armisque potentius aequum est
et cum cive pudet conseruisse manus ;
atque aliquis, modo trux, visa jam vertitur ara
vinaque dat tepidis farraque salsa focis.
Ecce deum genitor rutilas per nubila flammas
spargit et effusis aethera siccat aquis.
Non alias missi cecidere frequentius ignes.

Rex pavet et volgi pectora terror habet.
Cui dea : "Ne nimium terrere ; piabile fulmen
est", ait, "et saevi flectitur ira Jovis.
Sed poterunt ritum Picus Faunusque piandi
tradere, Romani numen utrumque soli.
Nec sine vi tradent : adhibe tu vincula captis".
Atque ita qua possint edidit arte capi.
Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra,
quo posses viso dicere : "Numen inest".
In medio gramen muscoque adoperta virenti
manabat saxo vena perennis aquae.
Inde fere soli Faunus Picusque bibebant.
Huc venit et fonti rex Numa mactat ovem
plenaque odorati disponit pocula Bacchi
cumque suis antro conditus ipse latet.
Ad solitos veniunt silvestria numina fontes
et relevant multo pectora sicca mero.
Vina quies sequitur ; gelido Numa prodit ab antro
vinclaque sopitas addit in arta manus.
Somnus ut abscessit, pugnando vincula temptant
rumpere ; pugnantes fortius illa tenent.
Tum Numa : "Di nemorum, factis ignoscite nostris,
si scelus ingenio scitis abesse meo ;
quoque modo possit fulmen monstrate piari".
Sic Numa ; sic quatiens cornua Faunus ait :
"Magna petis nec quae monitu tibi discere nostro
fas sit : habent fines numina nostra suos.
Di sumus agrestes et qui dominemur in altis
montibus ; arbitrium est in sua tecta Jovi.
Hunc tu non poteris per te deducere caelo,
at poteris nostra forsitan usus ope".
Dixerat haec Faunus ; par est sententia Pici.
"Deme", tamen, "nobis vincula", Picus ait ;
"Juppiter huc veniet, valida perductus ab arte ;
nubila promissi Styx mihi testis erit".
Emissi laqueis quid agant, quae carmina dicant
quaque trahant superis sedibus arte Jovem,
scire nefas homini. Nobis concessa canentur
quaeque pio dici vatis ab ore licet.
Eliciunt caelo te, Juppiter ; unde minores
nunc quoque te celebrant Eliciumque vocant.
Constat Aventinae tremuisse cacumina silvae
terraque subsedit pondere pressa Jovis.
Corda micant regis totoque e corpore sanguis
fugit et hirsutae deriguere comae.
Ut rediit animus : "Da certa piamina", dixit,
"fulminis, altorum rexque paterque deum,
si tua contigimus manibus donaria puris,
hoc quoque quod petitur si pia lingua rogat".
Adnuit oranti sed verum ambage remota
abdidit et dubio terruit ore virum.
"Caede caput", dixit ; cui rex : "Parebimus", inquit,
"caedenda est hortis eruta cepa meis".
Addidit hic : "Hominis" ; "Sumes", ait ille, "capillos".
Postulat hic animam ; cui Numa : "Piscis", ait.
Risit, et : "His", inquit, "facito mea tela procures,
o vir conloquio non abigende deum !
Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem

Cynthius, imperii pignora certa dabo".
Dixit et ingenti tonitru super aethera motum
fertur, adorantem destituitque Numam.
Ille redit laetus memoratque Quiritibus acta :
tarda venit dictis difficilisque fides.
"At certe credemur", ait, "si verba sequetur
exitus : en audi crastina, quisquis ades.
Protulerit terris cum totum Cynthius orbem,
Juppiter imperii pignora certa dabit".
Discedunt dubii, promissaque tarda videntur
dependetque fides a veniente die.
Mollis erat tellus rorata mane pruina :
ante sui populus limina regis adest.
Prodit et in solio medius consedit acerno ;
innumeri circa stantque silentque viri.
Ortus erat summo tantummodo margine Phoebus :
sollicitae mentes speque metuque pavent.
Constitit atque caput niveo velatus amictu
jam bene dis notas sustulit ille manus
atque ita : "Tempus adest promissi muneris", inquit ;
"pollicitam dictis, Juppiter, adde fidem".
Dum loquitur, totum jam sol emoverat orbem
et gravis aetherio venit ab axe fragor.
Ter tonuit sine nube deus, tria fulgura misit.
Credite dicenti : mira sed acta loquor.
A media caelum regione dehiscere coepit.
Summisere oculos cum duce turba suo.
Ecce levi scutum versatum leniter aura
decidit : a populo clamor ad astra venit.
Tollit humo munus caesa prius ille juvenca,
quae dederat nulli colla premenda jugo,
idque ancile vocat, quod ab omni parte recisum est
quaque notes oculis, angulus omnis abest.
Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
consilium multae calliditatis init :
plura jubet fieri simili caelata figura,
error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius (morum fabraene exactior artis,
difficile est ulli dicere) clausit opus.
Cui Numa munificus : "Facti pete praemia", dixit ;
"si mea nota fides, inrita nulla petes."
Jam dederat Saliis a saltu nomina ducta
armaque et ad certos verba canenda modos ;
tum sic Mamurius : "Merces mihi gloria detur
nominaque extremo carmine nostra sonent".
Inde sacerdotes operi promissa vetusto
praemia persolvunt Mamuriumque vocant.
Nubere siqua voles, quamvis properabitis ambo,
differ ; habent parvae commoda magna morae.
Arma movent pugnas, pugna est aliena maritis ;
condita cum fuerint, aptius omen erit.
His etiam conjunx apicati cincta Dialis
lucibus impexas debet habere comas.
Tertia nox de mense suos ubi moverit ignes,
conditus e geminis Piscibus alter erit.
Nam duo sunt : Austris hic est, Aquilonibus ille
proximus ; a vento nomen uterque tenet.
Cum croceis rorare genis Tithonia conjunx

coeperit et quintae tempora lucis aget,
sive est Arctophylax, sive est piger ille Bootes
mergetur visus effugietque tuos.
At non effugiet Vindemitor : hoc quoque causam
unde trahat sidus, parva docere mora est.
Ampelon intonsum satyro nymphaque creatum
fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis.
Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi,
quae nunc de pueri nomine nomen habet.
Dum legit in ramo pictas temerarius uvas,
decidit : amissum Liber in astra tulit.
Sextus ubi Oceano clivosum scandit Olympum
Phoebus et alatis aethera carpit equis,
quisquis ades castaeque colis penetralia Vestae,
gratare, Iliacis turaque pone focis.
Caesaris innumeris, quos maluit ille mereri,
accessit titulis pontificalis honor.
Ignibus aeternis aeterni numina praesunt
Caesaris : imperii pignora juncta vides.
Di veteris Trojae, dignissima praeda ferenti,
qua gravis Aeneas tutus ab hoste fuit,
ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos
numina : cognatum, Vesta, tuere caput !
Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis, ignes.
Vivite inexstincti, flammaque duxque, precor.

NON-F

Una nota est Marti Nonis, sacrata quod illis
templa putant lucos Vejovis ante duos.
Romulus ut saxo lucum circumdedit alto :
"Quilibet huc", dixit, "confuge : tutus eris".
O quam de tenui Romanus origine crevit,
turba vetus quam non invidiosa fuit !
Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet,
disce quis iste deus curve vocetur ita.
Juppiter est juvenis : juvenales aspice voltus ;
aspice deinde manum : fulmina nulla tenet.
Fulmina post ausos caelum adfectare Gigantas
sumpta Jovi : primo tempore inermis erat.
Ignibus Ossa novis et Pelion altius Ossa
arsit et in solida fixus Olympus humo.
Stat quoque capra simul : nymphae pavisse feruntur
Cretides, infanti lac dedit illa Jovi.
Nunc vocor ad nomen : vegrandia farra coloni
quae male creverunt, vescaque parva vocant ;
vis ea si verbi est, cur non ego Vejovis aedem
aedem non magni suspicer esse Jovis ?
Jamque ubi caeruleum variabunt sidera caelum,
suspice : Gorgonei colla videbis equi.
Creditur hic caesae gravida cervice Medusae
sanguine respersis prosiluisse jubis.
Huic supra nubes et subter sidera lapso
caelum pro terra, pro pede pinna fuit.
Jamque indignanti nova frena receperat ore,
cum levis Aonias ungula fodit aquas.
Nunc fruitur caelo, quod pinnis ante petebat,
et nitidus stellis quinque decemque micat.
Protinus aspicies venienti nocte Coronam
Gnosida : Theseo crimine facta dea est.

Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum
quae dedit ingrato fila legenda viro.
sorte tori gaudens : "Quid flebam rustica ?", dixit,
"utiliter nobis perfidus ille fuit".
Interea Liber depexos crinibus Indos
vicit et Eoo dives ab orbe redit.
Inter captivas facie praestante puellas
grata nimis Baccho filia regis erat.
Flebat amans conjunx, spatiataque litore curvo
edidit incultis talia verba comis :
"En iterum, fluctus, similes audite querellas !
En iterum lacrimas accipe, harena, meas !
Dicebam, memini, "Perjure et perfide Theseu !"
Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.
Nunc quoque "Nulla viro" clamabo "femina credat" ;
nomine mutato causa relata mea est.
O utinam mea sors, qua primum coeperat, isset
jamque ego praesenti tempore nulla forem !
Quid me desertis morituram, Liber, harenis
servabas ? Potui dedoluisse semel.
Bacche levis leviorque tuis quae tempora cingunt
frondibus, in lacrimas cognite Bacche meas,
ausus es ante oculos adducta paelice nostros
tam bene compositum sollicitare torum ?
Heu ubi pacta fides ? Ubi, quae jurare solebas ?
Me miseram, quotiens haec ego verba loquar ?
Thesea culpabas fallacemque ipse vocabas :
judicio peccas turpius ipse tuo.
Ne sciat haec quisquam tacitisque doloribus urar,
ne totiens falli digna fuisse puter.
Praecipue cupiam celari Thesea, ne te
consortem culpae gaudeat esse suae.
ut puto, praeposita est fuscae mihi candida paelex :
eveniat nostris hostibus ille color !
Quid tamen hoc refert ? Vitio tibi gratior ipso est.
Quid facis ? Amplexus inquinat illa tuos.
Bacche, fidem praesta nec praefer amoribus ullam
conjugis. Adsuevi semper amare virum.
Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
me tua ; at hic laudi est, ille pudendus amor.
Ne noceat quod amo ; neque enim tibi, Bacche, nocebat
quod flammas nobis fassus es ipse tuas.
Nec, quod nos uris, mirum facis : ortus in igne
diceris et patria raptus ab igne manu.
Illa ego sum cui tu solitus promittere caelum.
Ei mihi, pro caelo qualia dona fero !"
Dixerat ; audibat jamdudum verba querentis
Liber, ut a tergo forte secutus erat.
Occupat amplexu lacrimasque per oscula siccat
et : "Pariter caeli summa petamus ! " ait ;
"Tu mihi juncta toro mihi juncta vocabula sumes :
nam tibi mutatae Libera nomen erit.
Sintque tuae tecum faciam monimenta coronae,
Volcanus Veneri quam dedit, illa tibi".
Dicta facit gemmasque novem transformat in ignes.
Aurea per stellas nunc micat illa novem.

EQ-NP

Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes

purpureum rapido qui vehit axe diem,
altera gramineo spectabis Equirria Campo,
quem Tiberis curvis in latus urget aquis.
Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
Caelius accipiat pulverulentus equos.

EID-NP

Idibus est Annae festum geniale Perennae
non procul a ripis, advena Thybri, tuis.
Plebs venit ac virides passim disjecta per herbas
potat et accumbit cum pare quisque sua.
Sub Jove pars durat, pauci tentoria ponunt,
sunt quibus e ramis frondea facta casa est ;
pars, ubi pro rigidis calamos statuere columnis,
desuper extentas imposuere togas.
Sole tamen vinoque calent annosque precantur
quot sumant cyathos ad numerumque bibunt.
Invenies illic qui Nestoris ebibat annos,
quae sit per calices facta Sibylla suos.
Illic et cantant quicquid didicere theatris
et jactant faciles ad sua verba manus
et ducunt posito duras cratere choreas
cultaque diffusis saltat amica comis.
Cum redeunt, titubant et sunt spectacula volgi
et fortunatos obvia turba vocat.
Occurrit nuper (visa est mihi digna relatu)
pompa : senem potum pota trahebat anus.
Quae tamen haec dea sit, quoniam rumoribus errat,
fabula proposito nulla tegenda meo.
Arserat Aeneae Dido miserabilis igne,
arserat exstructis in sua fata rogis ;
compositusque cinis tumulique in marmore carmen
hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat :
"Praebuit Aeneas et causam mortis et ensem.
Ipsa sua Dido concidit usa manu".
Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum
et potitur capta Maurus Iarba domo ;
seque memor spretum : "Thalamis tamen", inquit, "Elissae
en ego, quem totiens reppulit illa, fruor".
Diffugiunt Tyrii quo quemque agit error, ut olim
amisso dubiae rege vagantur apes.
Tertia nudandas acceperat area messes
inque cavos ierant tertia musta lacus.
Pellitur Anna domo lacrimansque sororia linquit
moenia ; germanae justa dat ante suae.
Mixta bibunt molles lacrimis unguenta favillae,
vertice libatas accipiuntque comas.
Terque "Vale", dixit, cineres ter ad ora relatos
pressit et est illis visa subesse soror.
Nacta ratem comitesque fugae pede labitur aequo,
moenia respiciens, dulce sororis opus.
Fertilis est Melite sterili vicina Cosyrae
insula, quam Libyci verberat unda freti.
Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto :
hospes opum dives rex ibi Battus erat.
Qui postquam didicit casus utriusque sororis :
"Haec", inquit, "tellus quantulacumque tua est".
Et tamen hospitii servasset ad ultima munus
sed timuit magnas Pygmalionis opes.

Signa recensuerat bis sol sua, tertius ibat
annus et exilio terra paranda nova est.
Frater adest belloque petit. Rex arma perosus :
"Nos sumus imbelles, tu fuge sospes !", ait.
Jussa fugit ventoque ratem committit et undis :
asperior quovis aequore frater erat.
Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
parvus ager, Cameren incola turba vocat :
illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde
quam quantum novies mittere funda potest.
Vela cadunt primo et dubia librantur ab aura.
"Findite remigio", navita dixit, "aquas ! "
Dumque parant torto subducere carbasa lino,
percutitur rapido puppis adunca Noto
inque patens aequor, frustra pugnante magistro,
fertur et ex oculis visa refugit humus.
Adsiliunt fluctus imoque a gurgite pontus
vertitur et canas alveus haurit aquas.
Vincitur ars vento nec jam moderator habenis
utitur, at votis is quoque poscit opem.
Jactatur tumidas exul Phoenissa per undas
umidaque opposita lumina veste tegit.
Tunc primum Dido felix est dicta sorori
et quaecumque aliquam corpore pressit humum.
Ducitur ad Laurens ingenti flamine litus
puppis et expositis omnibus hausta perit.
Jam pius Aeneas regno nataque Latini
auctus erat populos miscueratque duos.
Litore dotali solo comitatus Achate
secretum nudo dum pede carpit iter,
aspicit errantem nec credere sustinet Annam
esse : quid in Latios illa veniret agros ?
Dum secum Aeneas, "Anna est ! ", exclamat Achates.
Ad nomen voltus sustulit illa suos.
Heu ! Fugiat ? Quid agat ? Quos terrae quaerat hiatus ?
Ante oculos miserae fata sororis erant.
Sensit et adloquitur trepidam Cythereius heros
(flet tamen admonitu motus, Elissa, tui) :
"Anna, per hanc juro, quam quondam audire solebas
tellurem fato prosperiore dari,
perque deos comites, hac nuper sede locatos,
saepe meas illos increpuisse moras.
Nec timui de morte tamen : metus afuit iste.
Ei mihi, credibili fortior illa fuit !
Ne refer : aspexi non illo corpore digna
volnera Tartareas ausus adire domos.
At tu, seu ratio te nostris adpulit oris,
sive deus, regni commoda carpe mei.
Multa tibi memores, nil non debemus Elissae :
nomine grata tuo, grata sororis eris".
Talia dicenti (neque enim spes altera restat)
credidit, errores exposuitque suos.
Utque domum intravit Tyrios induta paratus,
incipit Aeneas, cetera turba tacet :
"Hanc tibi cur tradam, pia causa, Lavinia conjunx,
est mihi : consumpsi naufragus hujus opes.
Orta Tyro est, regnum Libyca possedit in ora.
Quam precor ut carae more sororis ames".

Omnia promittit falsumque Lavinia volnus
mente premit tacita dissimulatque fremens.
Donaque cum videat praeter sua lumina ferri
multa, tamen mitti clam quoque multa putat.
Non habet exactum quid agat : furialiter odit
et parat insidias et cupit ulta mori.
Nox erat : ante torum visa est adstare sororis
squalenti Dido sanguinulenta coma
et "Fuge, ne dubita, maestum fuge" dicere "tectum ! "
sub verbum querulas impulit aura fores.
Exsilit et velox humili super ausa fenestra
se jacit : audacem fecerat ipse timor.
Cumque metu rapitur tunica velata recincta,
currit ut auditis territa damma lupis ;
corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
creditur et stagnis occuluisse suis.
Sidonis interea magno clamore per agros
quaeritur : apparent signa notaeque pedum ;
ventum erat ad ripas : inerant vestigia ripis.
Sustinuit tacitas conscius amnis aquas ;
ipsa loqui visa est : "Placidi sum nympha Numici ;
amne perenne latens Anna Perenna vocor".
Protinus erratis laeti vescuntur in agris
et celebrant largo seque diemque mero.
Sunt quibus haec Luna est, quia mensibus impleat annum ;
pars Themin, Inachiam pars putat esse bovem.
Invenies qui te nymphen Azanida dicant
teque Jovi primos, Anna, dedisse cibos.
Haec quoque, quam referam, nostras pervenit ad aures
fama nec a veri dissidet illa fide.
Plebs vetus et nullis etiam nunc tuta tribunis
fugit et in Sacri vertice Montis erat.
Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos
victus et humanis usibus apta Ceres.
Orta suburbanis quaedam fuit Anna Bovillis,
pauper sed multae sedulitatis anus ;
illa, levi mitra canos incincta capillos,
fingebat tremula rustica liba manu
atque ita per populum fumantia mane solebat
dividere. Haec populo copia grata fuit.
Pace domi facta signum posuere Perennae,
quod sibi defectis illa ferebat opem.
Nunc mihi cur cantent superest obscena puellae
dicere ; nam coeunt certaque probra canunt.
Nuper erat dea facta ; venit Gradivus ad Annam
et cum seducta talia verba facit :
"Mense meo coleris, junxi mea tempora tecum ;
pendet ab officio spes mihi magna tuo.
Armifer armiferae correptus amore Minervae
uror et hoc longo tempore volnus alo.
Effice, di studio similes coeamus in unum.
Conveniunt partes hae tibi, comis anus".
Dixerat ; illa deum promisso ludit inani
et stultam dubia spem trahit usque mora.
Saepius instanti : "Mandata peregimus", inquit,
"evicta est ; precibus vix dedit illa manus".
Credit amans thalamosque parat. Deducitur illuc
Anna tegens voltus, ut nova nupta, suos.

Oscula sumpturus subito Mars aspicit Annam :
nunc pudor elusum, nunc subit ira, deum.
Ludis amatorem ; cara es, nova diva, Minervae
nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
Inde joci veteres obscenaque dicta canuntur
et juvat hanc magno verba dedisse deo.
Praeteriturus eram gladios in principe fixos,
cum sic a castis Vesta locuta focis :
"Ne dubita meminisse ; meus fuit ille sacerdos ;
sacrilegae telis me petiere manus.
Ipsa virum rapui simulacraque nuda reliqui :
quae cecidit ferro, Caesaris umbra fuit".
Ille quidem caelo positus Jovis atria vidit
et tenet in magno templa dicata foro.
At quicumque nefas ausi, prohibente deorum
numine, polluerant pontificale caput,
morte jacent merita : testes estote Philippi
et quorum sparsis ossibus albet humus.
Hoc opus, haec pietas, haec prima elementa fuerunt
Caesaris, ulcisci justa per arma patrem.
Postera cum teneras aurora refecerit herbas,
Scorpius a prima parte videndus erit.

LIB-NP

Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum
Juppiter afferret, partus hic et bis erat ;
nec, puer ut, posses maturo tempore nasci,
expletum patrio corpore matris opus.
Sithonas et Scythicos longum narrare triumphos
et domitas gentes, turifer Inde, tuas.
Tu quoque Thebanae mala praeda tacebere matris
inque tuum furiis acte, Lycurge, genus.
Ecce libet subitos pisces Tyrrhenaque monstra
dicere ; sed non est carminis hujus opus.
Carminis hujus opus causas exponere quare
vilis anus populos ad sua liba vocet.
Ante tuos ortus arae sine honore fuerunt,
Liber, et in gelidis herba reperta focis.
Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
primitias magno seposuisse Jovi :
cinnama tu primus captivaque tura dedisti
deque triumphato viscera tosta bove.
Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen
libaque, quod sanctis pars datur inde focis.
Liba deo fiunt, sucis quia dulcibus idem
gaudet et a Baccho mella reperta ferunt.
Ibat harenoso satyris comitatus ab Hebro
(non habet ingratos fabula nostra jocos)
jamque erat ad Rhodopen Pangaeaque florida ventum :
aeriferae comitum concrepuere manus.
Ecce novae coeunt volucres tinnitibus actae,
quosque movent sonitus aera, sequuntur apes.
Colligit errantes et in arbore claudit inani
Liber et inventi praemia mellis habet.
Ut satyri levisque senex tetigere saporem,
quaerebant flavos per nemus omne favos.
Audit in exesa stridorem examinis ulmo,

aspicit et ceras dissimulatque senex.
Utque piger pandi tergo residebat aselli,
applicat hunc ulmo corticibusque cavis.
Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
atque avide trunco condita mella petit.
Milia crabronum coeunt et vertice nudo
spicula defigunt oraque sima notant.
Ille cadit praeceps et calce feritur aselli
inclamatque suos auxiliumque rogat.
Concurrunt satyri turgentiaque ora parentis
rident ; percusso claudicat ille genu.
Ridet et ipse deus limumque inducere monstrat ;
hic paret monitis et linit ora luto.
Melle pater fruitur liboque infusa calenti
jure repertori splendida mella damus.
Femina cur presset, non est rationis opertae :
femineos thyrso concitat ille choros.
Cur anus hoc faciat, quaeris ? Vinosior aetas
haec erat et gravidae munera vitis amans.
Cur hedera cincta est ? Hedera est gratissima Baccho ;
hoc quoque cur ita sit discere nulla mora est.
Nysiadas nymphas puerum quaerente noverca
hanc frondem cunis opposuisse ferunt.
Restat ut inveniam quare toga libera detur
Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.
Sive quod ipse puer semper juvenisque videris
et media est aetas inter utrumque tibi ;
seu quia tu pater es, patres sua pignora, natos,
commendant curae numinibusque tuis ;
sive quod es Liber, vestis quoque libera per te
sumitur et vitae liberioris iter ;
an quia, cum colerent prisci studiosius agros
et faceret patrio rure senator opus
et caperet fasces a curvo consul aratro
nec crimen duras esset habere manus,
rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem
(sed dis, non studiis ille dabatur honor ;
luce sua ludos uvae commentor habebat
quos cum taedifera nunc habet ille dea) ;
ergo ut tironem celebrare frequentia possit,
visa dies dandae non aliena togae ?
Mite caput, pater, huc placataque cornua vertas
et des ingenio vela secunda meo !
Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)
hac, si commemini, praeteritaque die.
Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arcton
Miluus : haec illa nocte videnda venit.
Quid dederit volucri, si vis cognoscere, caelum :
Saturnus regnis a Jove pulsus erat ;
concitat iratus validos Titanas in arma
quaeque fuit fatis debita, temptat opem.
Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus
parte sui serpens posteriore fuit.
Hunc triplici muro lucis incluserat atris
Parcarum monitu Styx violenta trium.
Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
sors erat, aeternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi

et jamjam flammis exta daturus erat :
Juppiter alitibus rapere imperat ; attulit illi
miluus et meritis venit in astra suis.

QVIN-N

Una dies media est et fiunt sacra Minervae
nominaque a junctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro ;
causa, quod est illa nata Minerva die.
Altera tresque super rasa celebrantur harena :
ensibus exsertis bellica laeta dea est.
Pallada nunc pueri teneraeque orate puellae !
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.
Pallade placata lanam mollire puellae
discant et plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
erudit et rarum pectine denset opus.
Hanc cole, qui maculas laesis de vestibus aufers.
Hanc cole, velleribus quisquis aena paras.
Nec quisquam invita faciet bene vincula plantae
Pallade, sit Tychio doctior ille licet
Et licet antiquo manibus conlatus Epeo
sit prior, irata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phoebea morbos qui pellitis arte,
munera de vestris pauca referte deae.
Nec vos, turba fere censu fraudata, magistri,
spernite (discipulos attrahit illa novos),
quique moves caelum, tabulamque coloribus uris,
quique facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est operum ; certe dea carminis illa est.
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Caelius ex alto qua mons descendit in aequum,
hic ubi non plana est sed prope plana via,
parva licet videas Captae delubra Minervae,
quae dea natali coepit habere suo.
Nominis in dubio causa est. Capitale vocamus
ingenium sollers : ingeniosa dea est.
An quia de capitis fertur sine matre paterni
vertice cum clipeo prosiluisse suo ?
An quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
venit ? Et hoc signo littera prisca docet.
An quod habet legem, capitis quae pendere poenas
ex illo jubeat furta recepta loco ?
A quacumque trahis ratione vocabula, Pallas,
pro ducibus nostris aegida semper habe !

TVBIL-NP

Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
admonet et forti sacrificare deae.
Nunc potes ad solem sublato dicere voltu :
"Hic here Phrixeae vellera pressit ovis".
Seminibus tostis sceleratae fraude novercae
sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet
quam sterili terrae Delphicus edat opem.
Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
et juvenis Phrixi funera sorte peti.
Usque recusantem cives et tempus et Ino
compulerunt regem jussa nefanda pati.
Et soror et Phrixus, velati tempora vittis,

stant simul ante aras junctaque fata gemunt.
Aspicit hos, ut forte pependerat aethere, mater
et ferit attonita pectora nuda manu ;
inque draconigenam nimbis comitantibus urbem
desilit et natos eripit inde suos.
Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
traditur ; ille vehit per freta longa duos.
Dicitur infirma cornu tenuisse sinistra
femina, cum de se nomina fecit aquae.
Paene simul periit, dum volt succurrere lapsae,
frater et extentas porrigit usque manus.
Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
caeruleo junctam nescius esse deo.
Litoribus tactis aries fit sidus ; at hujus
pervenit in Colchas aurea lana domos.

Q-R-C-F

Tres ubi Luciferos veniens praemiserit Eos,
tempora nocturnis aequa diurna feres.
Inde quater pastor saturos ubi clauserit haedos,
canuerint herbae rore recente quater,
Janus adorandus cumque hoc Concordia mitis
et Romana Salus Araque Pacis erit.
Luna regit menses : hujus quoque tempora mensis
finit Aventino Luna colenda jugo.

APRILIS

F_4

Alma, fave", dixi ,"geminorum mater Amorum ! "
ad vatem voltus rettulit illa suos.
"Quid tibi", ait, "mecum ? Certe majora canebas.
Num vetus in molli pectore volnus habes ?"
"Scis, dea", respondi, "de volnere". Risit et aether
protinus ex illa parte serenus erat.
"Saucius an sanus numquid tua signa reliqui ?
Tu mihi propositum, tu mihi semper opus.
Quae decuit primis sine crimine lusimus annis ;
nunc teritur nostris area major equis.
Tempora cum causis, annalibus eruta priscis,
lapsaque sub terras ortaque signa cano.
Venimus ad quartum, quo tu celeberrima mense :
et vatem et mensem scis, Venus, esse tuos."
Mota Cytheriaca leviter mea tempora myrto
contigit et : "Coeptum perfice", dixit, "opus."
Sensimus et causae subito patuere dierum.
Dum licet et spirant flamina, navis eat.
Siqua tamen pars te de fastis tangere debet,
Caesar, in Aprili quod tuearis habes.
Hic ad te magna descendit imagine mensis
et fit adoptiva nobilitate tuus.
Hoc pater Iliades, cum longum scriberet annum,
vidit et auctores rettulit ipse tuos ;
utque fero Marti primam dedit ordine sortem,
quod sibi nascendi proxima causa fuit,
sic Venerem gradibus multis in gente receptam
alterius voluit mensis habere locum ;
principiumque sui generis revolutaque quaerens

saecula, cognatos venit adusque deos.
Dardanon Electra nesciret Atlantide natum
scilicet, Electran concubuisse Jovi ?
Hujus Ericthonius, Tros est generatus ab illo,
Assaracon creat hic Assaracusque Capyn.
Proximus Anchises, cum quo commune parentis
non dedignata est nomen habere Venus :
hinc satus Aeneas, pietas spectata, per ignes
sacra patremque umeris, altera sacra, tulit.
Venimus ad felix aliquando nomen Iuli,
unde domus Teucros Julia tangit avos.
Postumus hinc, qui quod silvis fuit ortus in altis
Silvius in Latia gente vocatus erat.
Isque, Latine, tibi pater est ; subit Alba Latinum ;
proximus est titulis Epytus, Alba, tuis.
Ille dedit Capyi repetita vocabula Trojae
et tuus est idem, Calpete, factus avus.
Cumque patris regnum post hunc Tiberinus haberet,
dicitur in Tuscae gurgite mersus aquae.
Jam tamen Agrippam natum Remulumque nepotem
viderat ; in Remulum fulmina missa ferunt.
Venit Aventinus post hos, locus unde vocatur,
mons quoque ; post illum tradita regna Procae,
quem sequitur duri Numitor germanus Amuli.
Ilia cum Lauso de Numitore sati :
ense cadit patrui Lausus ; placet Ilia Marti
teque parit, gemino juncte Quirine Remo.
Ille suos semper Venerem Martemque parentes
dixit et emeruit vocis habere fidem :
neve secuturi possent nescire nepotes,
tempora dis generis continuata dedit.
Sed Veneris mensem Graio sermone notatum
auguror : a spumis est dea dicta maris.
Nec tibi sit mirum Graeco rem nomine dici,
Itala nam tellus Graecia major erat.
Venerat Euander plena cum classe suorum,
venerat Alcides, Graius uterque genus
(hospes Aventinis armentum pavit in herbis
claviger et tanto est Albula pota deo),
dux quoque Neritius : testes Laestrygones exstant
et quod adhuc Circes nomina litus habet ;
et jam Telegoni, jam moenia Tiburis udi
stabant, Argolicae quod posuere manus.
Venerat Atridae fatis agitatus Halaesus,
a quo se dictam terra Falisca putat.
Adice Trojanae suasorem Antenora pacis
et generum Oeniden, Apule Daune, tuum.
Serus ab Iliacis et post Antenora flammis
attulit Aeneas in loca nostra deos.
Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida,
a quo Sulmonis moenia nomen habent :
Sulmonis gelidi, patriae, Germanice, nostrae.
Me miserum, Scythico quam procul illa solo est !
Ergo ego tam longe... Sed supprime, Musa, querellas :
non tibi sunt maesta sacra canenda lyra.
Quo non livor abit ? Sunt qui tibi mensis honorem
eripuisse velint invideantque, Venus.
Nam quia ver aperit tunc omnia densaque cedit

frigoris asperitas fetaque terra patet,
Aprilem memorant ab aperto tempore dictum
quem Venus injecta vindicat alma manu.
Illa quidem totum dignissima temperat orbem ;
illa tenet nullo regna minora deo
juraque dat caelo, terrae, natalibus undis
perque suos initus continet omne genus.
Illa deos omnes (longum est numerare) creavit,
illa satis causas arboribusque dedit,
illa rudes animos hominum contraxit in unum
et docuit jungi cum pare quemque sua.
Quid genus omne creat volucrum, nisi blanda voluptas ?
Nec coeant pecudes, si levis absit amor.
Cum mare trux aries cornu decertat, at idem
frontem dilectae laedere parcit ovis ;
deposita sequitur taurus feritate juvencam,
quem toti saltus, quem nemus omne tremit.
Vis eadem lato quodcumque sub aequore vivit
servat et innumeris piscibus implet aquas.
Prima feros habitus homini detraxit : ab illa
venerunt cultus mundaque cura sui.
Primus amans carmen vigilatum nocte negata
dicitur ad clausas concinuisse fores
eloquiumque fuit duram exorare puellam
proque sua causa quisque disertus erat.
Mille per hanc artes motae studioque placendi
quae latuere prius multa reperta ferunt.
Hanc quisquam titulo mensis spoliare secundi
audeat ? A nobis sit furor iste procul.
Quid quod ubique potens templisque frequentibus aucta,
urbe tamen nostra jus dea majus habet ?
Pro Troja, Romane, tua Venus arma ferebat,
cum gemuit teneram cuspide laesa manum ;
caelestesque duas Trojano judice vicit
(ah nolim victas hoc meminisse deas !) ;
Assaracique nurus dicta est, ut scilicet olim
magnus Iuleos Caesar haberet avos.
Nec Veneri tempus quam ver erat aptius ullum :
vere nitent terrae, vere remissus ager ;
nunc herbae rupta tellure cacumina tollunt,
nunc tumido gemmas cortice palmes agit ;
et formosa Venus formoso tempore digna est
utque solet, Marti continuata suo est.
Vere monet curvas materna per aequora puppes
ire nec hibernas jam timuisse minas.

K-APRIL-F

Rite deam colitis Latiae matresque nurusque
et vos, quis vittae longaque vestis abest.
Aurea marmoreo redimicula demite collo,
demite divitias : tota lavanda dea est.
Aurea siccato redimicula reddite collo ;
nunc alii flores, nunc nova danda rosa est.
Vos quoque sub viridi myrto jubet ipsa lavari :
causaque cur jubeat discite, certa subest.
Litore siccabat rorantes nuda capillos ;
viderunt satyri, turba proterva, deam.
Sensit et opposita texit sua corpora myrto :
tuta fuit facto, vosque referre jubet.

Discite nunc, quare Fortunae tura Virili
detis eo calida qui locus umet aqua.
Accipit ille locus posito velamine cunctas
et vitium nudi corporis omne videt ;
ut tegat hoc celetque viros, Fortuna Virilis
praestat et hoc parvo ture rogata facit.
Nec pigeat tritum niveo cum lacte papaver
sumere et expressis mella liquata favis :
cum primum cupido Venus est deducta marito,
hoc bibit ; ex illo tempore nupta fuit.
Supplicibus verbis illam placate : sub illa
et forma et mores et bona fama manet.
Roma pudicitia proavorum tempore lapsa est ;
Cumaeam, veteres, consuluistis anum.
Templa jubet fieri Veneri quibus ordine factis
inde Venus verso nomina corde tenet.
Semper ad Aeneadas placido, pulcherrima, voltu
respice totque tuas, diva, tuere nurus !
Dum loquor, elatae metuendus acumine caudae
Scorpius in virides praecipitatur aquas.
Nox ubi transierit caelumque rubescere primo
coeperit et tactae rore querentur aves
semustamque facem vigilata nocte viator
ponet et ad solitum rusticus ibit opus,
Pleiades incipient umeros relevare paternos,
quae septem dici, sex tamen esse solent,
seu quod in amplexum sex hinc venere deorum
(nam Steropen Marti concubuisse ferunt,
Neptuno Alcyonen et te, formosa Celaeno,
Maian et Electran Taygetenque Jovi),
septima mortali Merope tibi, Sisyphe, nupsit,
paenitet et facti sola pudore latet ;
sive quod Electra Trojae spectare ruinas
non tulit, ante oculos opposuitque manum.
Ter sine perpetuo caelum versetur in axe,
ter jungat Titan terque resolvat equos.
Protinus inflexo Berecyntia tibia cornu
flabit et Idaeae festa parentis erunt.
Ibunt semimares et inania tympana tundent
aeraque tinnitus aere repulsa dabunt.
Ipsa sedens molli comitum cervice feretur
Urbis per medias exululata vias.
Scaena sonat ludique vocant : spectate, Quirites,
et fora Marte suo litigiosa vacent !
Quaerere multa libet, sed me sonus aeris acuti
terret et horrendo lotos adunca sono.
"Da, dea, quam sciter." Doctas Cybeleia neptes
vidit et has curae jussit adesse meae.
"Pandite, mandati memores, Heliconis alumnae,
gaudeat adsiduo cur Dea Magna sono."
Sic ego. Sic Erato (mensis Cythereius illi
cessit, quod teneri nomen amoris habet) :
"Reddita Saturno sors haec erat : "Optime regum,
a nato sceptris excutiere tuis."
Ille suam metuens, ut quaeque erat edita, prolem
devorat immersam visceribusque tenet.
Saepe Rhea questa est totiens fecunda nec umquam
mater, et indoluit fertilitate sua.

Juppiter ortus erat. (Pro magno teste vetustas
creditur, acceptam parce movere fidem.)
Veste latens saxum caelesti gutture sedit ;
sic genitor fatis decipiendus erat.
Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide,
tutus ut infanti vagiat ore puer.
Pars clipeos sudibus, galeas pars tundit inanes :
hoc Curetes habent, hoc Corybantes opus.
Res latuit, priscique manent imitamina facti :
aera deae comites raucaque terga movent.
cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant ;
tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos."
Desierat ; coepi : "Cur huic genus acre leonum
praebent insolitas ad juga curva jubas ?"
Desieram ; coepit : "Feritas mollita per illam
creditur ; id curru testificata suo est."
"At cur turrifera caput est onerata corona ?
An primis turres urbibus illa dedit ?"
Adnuit. "Unde venit", dixi, "sua membra secandi
impetus ?" Ut tacui, Pieris orsa loqui :
"Phryx puer in silvis, facie spectabilis, Attis,
turrigeram casto vinxit amore deam.
Hunc sibi servari voluit, sua templa tueri,
et dixit : "Semper fac puer esse velis."
Ille fidem jussis dedit et : "Si mentiar", inquit,
"ultima, qua fallam, sit Venus illa mihi."
Fallit et in nympha Sagaritide desinit esse
quod fuit ; hinc poenas exigit ira deae.
Naida volneribus succidit in arbore factis,
illa perit ; fatum Naidos arbor erat.
Hic furit et credens thalami procumbere tectum
effugit, et cursu Dindyma summa petit ;
et modo "Tolle faces ! ", "Remove" modo "verbera ! " clamat,
saepe Palaestinas jurat adesse deas.
Ille etiam saxo corpus laniavit acuto
longaque in immundo pulvere tracta coma est
voxque fuit : "Merui, meritas do sanguine poenas.
Ah pereant partes quae nocuere mihi !"
"Ah pereant", dicebat adhuc ; onus inguinis aufert
nullaque sunt subito signa relicta viri.
Venit in exemplum furor hic mollesque ministri
caedunt jactatis vilia membra comis."
Talibus Aoniae facunda voce Camenae
reddita quaesiti causa furoris erat.
"Hoc quoque, dux operis, moneas precor, unde petita
venerit ; an nostra semper in Urbe fuit ?"
"Dindymon et Cybelen et amoenam fontibus Iden
semper et Iliacas Mater amavit opes.
Cum Trojam Aeneas Italos portaret in agros,
est dea sacriferas paene secuta rates,
sed nondum fatis Latio sua numina posci
senserat, adsuetis substiteratque locis.
Post, ut Roma potens opibus jam saecula quinque
vidit et edomito sustulit orbe caput,
carminis Euboici fatalia verba sacerdos
inspicit ; inspectum tale fuisse ferunt :
"Mater abest ; Matrem jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, casta est accipienda manu."

Obscurae sortis patres ambagibus errant,
quaeve parens absit, quove petenda loco ;
consulitur Paean : "Divum" que "arcessite Matrem",
inquit, "in Idaeo est invenienda jugo."
Mittuntur proceres. Phrygiae tum sceptra tenebat
Attalus ; Ausoniis rem negat ille viris.
Mira canam : longo tremuit cum murmure tellus
et sic est adytis diva locuta suis :
"Ipsa peti volui ; ne sit mora ; mitte volentem ;
dignus Roma locus quo deus omnis eat."
Ille soni terrore pavens : "Proficiscere", dixit,
"nostra eris : in Phrygios Roma refertur avos."
Protinus innumerae caedunt pineta secures
illa quibus fugiens Phryx pius usus erat.
Mille manus coeunt et picta coloribus ustis
caelestum Matrem concava puppis habet.
Illa sui per aquas fertur tutissima nati
longaque Phrixeae stagna sororis adit
Rhoeteumque capax Sigeaque litora transit
et Tenedum et veteres Eetionis opes.
Cyclades excipiunt, Lesbo post terga relicta,
quaeque Carysteis frangitur unda vadis.
Transit et Icarium, lapsas ubi perdidit alas
Icarus et vastae nomina fecit aquae.
Tum laeva Creten, dextra Pelopeidas undas
deserit et Veneris sacra Cythera petit.
Hinc mare Trinacrium, candens ubi tinguere ferrum
Brontes et Steropes Acmonidesque solent,
aequoraque Afra legit Sardoaque regna sinistris
respicit a remis, Ausoniamque tenet.
Ostia contigerat, qua se Tiberinus in altum
dividit et campo liberiore natat.
Omnis eques mixtaque gravis cum plebe senatus
obvius ad Tusci fluminis ora venit.
Procedunt pariter matres nataeque nurusque
quaeque colunt sanctos virginitate focos.
Sedula fune viri contento bracchia lassant ;
vix subit adversas hospita navis aquas.
Sicca diu fuerat tellus, sitis usserat herbas ;
sedit limoso pressa carina vado.
Quisquis adest operi plus quam pro parte laborat,
adjuvat et fortes voce sonante manus.
Illa velut medio stabilis sedet insula ponto.
Attoniti monstro stantque paventque viri.
Claudia Quinta genus Clauso referebat ab alto,
nec facies impar nobilitate fuit,
casta quidem, sed non et credita ; rumor iniquus
laeserat et falsi criminis acta rea est.
Cultus et ornatis varie prodisse capillis
obfuit ad rigidos promptaque lingua senes.
Conscia mens recti famae mendacia risit,
sed nos in vitium credula turba sumus.
Haec ubi castarum processit ab agmine matrum
et manibus puram fluminis hausit aquam,
ter caput inrorat, ter tollit in aethera palmas
(quicumque aspiciunt, mente carere putant)
summissoque genu voltus in imagine divae
figit et hos edit crine jacente sonos :

"Supplicis, alma, tuae, genetrix fecunda deorum,
accipe sub certa condicione preces.
Casta negor : si tu damnas, meruisse fatebor ;
morte luam poenas judice victa dea.
Sed si crimen abest, tu nostrae pignora vitae
re dabis et castas casta sequere manus."
Dixit et exiguo funem conamine traxit.
Mira sed et scaena testificata loquar.
Mota dea est sequiturque ducem laudatque sequendo.
Index laetitiae fertur ad astra sonus.
Fluminis ad flexum veniunt (Tiberina priores
Atria dixerunt), unde sinister abit.
Nox aderat ; querno religant in stipite funem
dantque levi somno corpora functa cibo.
Lux aderat : querno solvunt a stipite funem
ante tamen posito tura dedere foco.
Ante coronarunt puppem, sine labe juvencam
mactarunt operum conjugiique rudem.
Est locus, in Tiberim qua lubricus influit Almo
et nomen magno perdit in amne minor.
Illic purpurea canus cum veste sacerdos
Almonis dominam sacraque lavit aquis.
Exululant comites furiosaque tibia flatur
et feriunt molles taurea terga manus.
Claudia praecedit, laeto celeberrima voltu,
credita vix tandem teste pudica dea.
Ipsa sedens plaustro porta est invecta Capena ;
sparguntur junctae flore recente boves.
Nasica accepit, templi non perstitit auctor ;
Augustus nunc est, ante Metellus erat."
Substitit hic Erato. Mora fit, si cetera quaeram.
"Dic", inquam, "parva cur stipe quaerat opes."
"Contulit aes populus, de quo delubra Metellus
fecit", ait, "dandae mos stipis inde manet."
Cur vicibus factis ineant convivia quaero,
tum magis indictas concelebrentque dapes.
"Quod bene mutarit sedem Berecyntia", dixit,
"captant mutatis sedibus omen idem."
Institeram quare primi Megalesia ludi
urbe forent nostra, cum dea (sensit enim) :
"Illa deos", inquit, "peperit ; cessere parenti
principiumque dati Mater honoris habet."
"Cur igitur Gallos qui se excidere vocamus,
cum tanto a Phrygia Gallica distet humus ?"
"Inter", ait, "viridem Cybelen altasque Celaenas
amnis it insana, nomine Gallus, aqua.
Qui bibit inde, furit ; procul hinc discedite, quis est
cura bonae mentis : qui bibit inde, furit."
"Non pudet herbosum", dixi, "posuisse moretum
in dominae mensis : an sua causa subest ?"
"Lacte mero veteres usi narrantur et herbis,
sponte sua siquas terra ferebat", ait ;
"candidus elisae miscetur caseus herbae,
cognoscat priscos ut dea prisca cibos."

NON-N

Postera cum caelo motis Pallantias astris
fulserit et niveos Luna levarit equos,
qui dicet : "Quondam sacrata est colle Quirini

hac Fortuna die Publica", verus erit.
Tertia lux, memini, ludis erat, ac mihi quidam
spectanti senior continuusque loco :
"Haec", ait, "illa dies, Libycis qua Caesar in oris
perfida magnanimi contudit arma Jubae.
Dux mihi Caesar erat, sub quo meruisse tribunus
glorior : officio praefuit ille meo.
Hanc ego militia sedem, tu pace parasti,
inter bis quinos usus honore viros."
Plura locuturi subito seducimur imbre.
Pendula caelestes Libra movebat aquas.
Ante tamen quam summa dies spectacula sistat,
ensifer Orion aequore mersus erit.
Proxima victricem cum Romam inspexerit Eos
et dederit Phoebo stella fugata locum,
Circus erit pompa celeber numeroque deorum
primaque ventosis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi : non est opus indice causae ;
sponte deae munus promeritumque patet.
Panis erat primis virides mortalibus herbae
quas tellus nullo sollicitante dabat
et modo carpebant vivax e caespite gramen,
nunc epulae tenera fronde cacumen erant.
Postmodo glans nota est : bene erat jam glande reperta
duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato
mutavit glandes utiliore cibo.
Illa jugo tauros collum praebere coegit ;
tunc primum soles eruta vidit humus.
Aes erat in pretio, Chalybeia massa latebat.
Eheu, perpetuo debuit illa tegi !
Pace Ceres laeta est. Et vos orate, coloni,
perpetuam pacem pacificumque ducem.
Farra deae micaeque licet salientis honorem
detis et in veteres turea grana focos ;
et, si tura aberunt, unctas accendite taedas ;
parva bonae Cereri, sint modo casta, placent.
A bove succincti cultros removete ministri ;
bos aret ; ignavam sacrificate suem.
Apta jugo cervix non est ferienda securi :
vivat et in dura saepe laboret humo !
Exigit ipse locus raptus ut virginis edam.
Plura recognosces, pauca docendus eris.
Terra tribus scopulis vastum procurrit in aequor
Trinacris, a positu nomen adepta loci,
grata domus Cereri : multas ea possidet urbes,
in quibus est culto fertilis Henna solo.
Frigida caelestum matres Arethusa vocarat ;
venerat ad sacras et dea flava dapes.
Filia, consuetis ut erat comitata puellis,
errabat nudo per sua prata pede.
Valle sub umbrosa locus est aspergine multa
uvidus ex alto desilientis aquae.
Tot fuerant illic quot habet natura colores
pictaque dissimili flore nitebat humus.
Quam simul aspexit : "Comites, accedite", dixit,
"et mecum plenos flore referte sinus ! "
Praeda puellares animos prolectat inanis

et non sentitur sedulitate labor.
Haec implet lento calathos e vimine nexos,
haec gremium, laxos degravat illa sinus.
Illa legit calthas, huic sunt violaria curae,
illa papavereas subsecat ungue comas.
Has, hyacinthe, tenes ; illas, amarante, moraris.
Pars thyma, pars rhoean et meliloton amat.
plurima lecta rosa est, sunt et sine nomine flores.
Ipsa crocos tenues liliaque alba legit.
Carpendi studio paulatim longius itur
et dominam casu nulla secuta comes.
Hanc videt et visam patruus velociter aufert
regnaque caeruleis in sua portat equis.
Illa quidem clamabat : "Io, carissima mater,
auferor !", ipsa suos absciderat que sinus ;
panditur interea Diti via, namque diurnum
lumen inadsueti vix patiuntur equi.
At chorus aequalis, cumulatae flore ministrae :
"Persephone", clamant, "ad tua dona veni ! "
Ut clamata silet, montes ululatibus implent
et feriunt maesta pectora nuda manu.
Attonita est plangore Ceres (modo venerat Hennam)
nec mora : "Me miseram ! Filia", dixit, "ubi es ?"
Mentis inops rapitur, quales audire solemus
Threicias fusis maenadas ire comis.
Ut vitulo mugit sua mater ab ubere rapto
et quaerit fetus per nemus omne suos,
sic dea nec retinet gemitus et concita cursu
fertur et e campis incipit, Henna, tuis.
Inde puellaris nacta est vestigia plantae
et pressam noto pondere vidit humum.
Forsitan illa dies erroris summa fuisset,
si non turbassent signa reperta sues.
Jamque Leontinos Amenanaque flumina cursu
praeterit et ripas, herbifer Aci, tuas :
praeterit et Cyanen et fontes lenis Anapi
et te, verticibus non adeunde Gela.
Liquerat Ortygien Megareaque Pantagienque
quaque Symaetheas accipit aequor aquas
antraque Cyclopum positis exusta caminis
quique locus curvae nomina falcis habet
Himeraque et Didymen Acragantaque Tauromenumque
sacrarumque Mylas pascua laeta boum.
Hinc Camerinan adit Thapsonque et Heloria Tempe
quaque jacet Zephyro semper apertus Eryx.
Jamque Peloriadem Lilybaeaque, jamque Pachynon
lustrarat, terrae cornua prima suae.
Quacumque ingreditur, miseris loca cuncta querellis
implet, ut amissum cum gemit ales Ityn.
Perque vices modo : "Persephone !", modo : "Filia !" clamat,
clamat et alternis nomen utrumque ciet,
sed neque Persephone Cererem, nec filia matrem
audit et alternis nomen utrumque perit.
Unaque, pastorem vidisset an arva colentem,
vox erat : "Hac gressus ecqua puella tulit ?"
Jam color unus inest rebus tenebrisque teguntur
omnia, jam vigiles conticuere canes.
Alta jacet vasti super ora Typhoeos Aetne

cujus anhelatis ignibus ardet humus.
Illic accendit geminas pro lampade pinus ;
hinc Cereris sacris nunc quoque taeda datur.
Est specus exesi structura pumicis asper,
non homini regio, non adeunda ferae ;
quo simul ac venit, frenatos curribus angues
jungit et aequoreas sicca pererrat aquas.
Effugit et Syrtes et te, Zanclaea Charybdis,
et vos, Nisaei, naufraga monstra, canes,
Hadriacumque patens late bimaremque Corinthum ;
sic venit ad portus, Attica terra, tuos.
Hic primum sedit gelido maestissima saxo :
illud Cecropidae nunc quoque triste vocant.
Sub Jove duravit multis immota diebus,
et lunae patiens et pluvialis aquae.
Fors sua cuique loco est ; quod nunc Cerialis Eleusin
dicitur, hoc Celei rura fuere senis.
Ille domum glandes excussaque mora rubetis
portat et arsuris arida ligna focis.
Filia parva duas redigebat monte capellas
et tener in cunis filius aeger erat.
"Mater ! ", ait virgo (mota est dea nomine matris),
"quid facis in solis incomitata locis ?"
Perstitit et senior, quamvis onus urget, et orat
tecta suae subeat quantulacumque casae.
Illa negat (simularat anum mitraque capillos
presserat) ; instanti talia dicta refert :
"Sospes eas semperque parens ! Mihi filia rapta est.
Heu, melior quanto sors tua sorte mea est !"
Dixit et ut lacrimae (neque enim lacrimare deorum est)
decidit in tepidos lucida gutta sinus.
Flent pariter molles animis virgoque senexque
e quibus haec justi verba fuere senis :
"Sic tibi quam raptam quaeris sit filia sospes,
surge nec exiguae despice tecta casae."
Cui dea : "Duc ! ", inquit, "scisti qua cogere posses" ;
seque levat saxo subsequiturque senem.
Dux comiti narrat quam sit sibi filius aeger
nec capiat somnos invigiletque malis.
Illa soporiferum, parvos initura penates,
colligit agresti lene papaver humo.
Dum legit, oblito fertur gustasse palato
longamque imprudens exsoluisse famem.
Quae quia principio posuit jejunia noctis,
tempus habent mystae sidera visa cibi.
Limen ut intravit, luctus videt omnia plena,
jam spes in puero nulla salutis erat.
Matre salutata (mater Metanira vocatur)
jungere dignata est os puerile suo.
Pallor abit subitasque vident in corpore vires :
tantus caelesti venit ab ore vigor.
Tota domus laeta est, hoc est materque paterque
nataque : tres illi tota fuere domus.
Mox epulas ponunt, liquefacta coagula lacte
pomaque et in ceris aurea mella suis.
Abstinet alma Ceres somnique papavera causas
dat tibi cum tepido lacte bibenda, puer.
Noctis erat medium placidique silentia somni.

Triptolemum gremio sustulit illa suo
terque manu permulsit eum, tria carmina dixit,
carmina mortali non referenda sono,
inque foco corpus pueri vivente favilla
obruit, humanum purget ut ignis onus.
Excutitur somno stulte pia mater et amens
"Quid facis ?" exclamat membraque ab igne rapit.
Cui dea : "Dum non es", dixit, "scelerata fuisti :
inrita materno sunt mea dona metu.
Iste quidem mortalis erit, sed primus arabit
et seret et culta praemia tollet humo."
Dixit et egrediens nubem trahit inque dracones
transit et aligero tollitur axe Ceres.
Sunion expositum Piraeaque tuta recessu
linquit et in dextrum quae jacet ora latus.
Hinc init Aegaeum, quo Cycladas aspicit omnes,
Ioniumque rapax Icariumque legit
perque urbes Asiae longum petit Hellespontum,
diversumque locis alta pererrat iter.
Nam modo turilegos Arabas, modo despicit Indos ;
hinc Libys, hinc Meroe siccaque terra subest.
Nunc adit Hesperios, Rhenum Rhodanumque Padumque
teque, future parens, Thybri, potentis aquae.
Quo feror ? Immensum est erratas dicere terras :
praeteritus Cereri nullus in orbe locus.
Errat et in caelo liquidique immunia ponti
adloquitur gelido proxima signa polo :
"Parrhasides stellae (namque omnia nosse potestis,
aequoreas numquam cum subeatis aquas),
Persephonen natam miserae monstrate parenti ! "
Dixerat. Huic Helice talia verba refert :
"Crimine nox vacua est ; Solem de virgine rapta
consule, qui late facta diurna videt."
Sol aditus : "Quam quaeris", ait, "ne vana labores,
nupta Jovis fratri tertia regna tenet."
Questa diu secum, sic est adfata Tonantem
maximaque in voltu signa dolentis erant :
"Si memor es de quo mihi sit Proserpina nata,
dimidium curae debet habere tuae.
Orbe pererrato sola est injuria facti
cognita : commissi praemia raptor habet.
At neque Persephone digna est praedone marito,
nec gener hoc nobis more parandus erat.
Quid gravius victore Gye captiva tulissem
quam nunc te caeli sceptra tenente tuli ?
Verum impune ferat, nos haec patiemur inultae ;
reddat et emendet facta priora novis."
Juppiter hanc lenit factumque excusat amore :
"Nec gener est nobis ille pudendus", ait ;
"non ego nobilior ; posita est mihi regia caelo,
possidet alter aquas, alter inane chaos.
Sed si forte tibi non est mutabile pectus
statque semel juncti rumpere vincla tori,
hoc quoque temptemus, siquidem jejuna remansit ;
si minus, inferni conjugis uxor erit."
Tartara jussus adit sumptis Caducifer alis
speque redit citius visaque certa refert :
"Rapta tribus", dixit, "solvit jejunia granis,

Punica quae lento cortice poma tegunt."
Non secus indoluit quam si modo rapta fuisset
maesta parens, longa vixque refecta mora est.
Atque ita : "Nec nobis caelum est habitabile", dixit ;
"Taenaria recipi me quoque valle jube ! "
Et factura fuit, pactus nisi Juppiter esset,
bis tribus ut caelo mensibus illa foret.
Tum demum voltumque Ceres animumque recepit
imposuitque suae spicea serta comae.
Largaque provenit cessatis messis in arvis
et vix congestas area cepit opes.
Alba decent Cererem ; vestes Cerealibus albas
sumite ; nunc pulli velleris usus abest.

EID-NP

Occupat Apriles Idus cognomine Victor
Juppiter ; hac illi sunt data templa die.
Hac quoque, ni fallor, populo dignissima nostro
atria Libertas coepit habere sua.
Luce secutura tutos pete, navita, portus :
ventus ab occasu grandine mixtus erit.
Scilicet ut fuerit, tamen hac Mutinensia Caesar
grandine militia perculit arma sua.

FORD-NP

Tertia post Veneris cum lux surrexerit Idus,
pontifices, forda sacra litate bove.
Forda ferens bos est fecundaque dicta ferendo :
hinc etiam fetus nomen habere putant.
Nunc gravidum pecus est, gravidae quoque semine terrae.
Telluri plenae victima plena datur.
Pars cadit arce Jovis, ter denas curia vaccas
accipit et largo sparsa cruore madet.
Ast ubi visceribus vitulos rapuere ministri
sectaque fumosis exta dedere focis,
igne cremat vitulos quae natu maxima Virgo est,
luce Palis populos purget ut ille cinis.
Rege Numa, fructu non respondente labori,
inrita decepti vota colentis erant.
Nam modo siccus erat gelidis Aquilonibus annus,
nunc ager assidua luxuriabat aqua.
Saepe Ceres primis dominum fallebat in herbis
et levis obsesso stabat avena solo ;
et pecus ante diem partus edebat acerbos
agnaque nascendo saepe necabat ovem.
Silva vetus nullaque diu violata securi
stabat, Maenalio sacra relicta deo.
Ille dabat tacitis animo responsa quieto
noctibus ; hic geminas rex Numa mactat oves.
Prima cadit Fauno, leni cadit altera Somno.
Sternitur in duro vellus utrumque solo.
Bis caput intonsum fontana spargitur unda,
bis sua faginea tempora fronde tegit.
Usus abest Veneris, nec fas animalia mensis
ponere, nec digitis anulus ullus inest.
Veste rudi tectus supra nova vellera corpus
ponit, adorato per sua verba deo.
Interea placidam redimita papavere frontem
Nox venit et secum somnia nigra trahit.
Faunus adest oviumque premens pede vellera duro

edidit a dextro talia verba toro :
"Morte boum tibi, rex, Tellus placanda duarum ;
det sacris animas una juvenca duas."
Excutitur terrore quies : Numa visa revolvit
et secum ambages caecaque jussa refert.
Expedit errantem nemori gratissima conjunx
et dixit : "Gravidae posceris exta bovis."
Exta bovis gravidae dantur : fecundior annus
provenit et fructum terra pecusque ferunt.
Hanc quondam Cytherea diem properantius ire
jussit et admissos praecipitavit equos,
ut titulum imperii cum primum luce sequenti
Augusto juveni prospera bella darent.
Sed jam praeteritas quartus tibi Lucifer Idus
respicit ; hac Hyades Dorida nocte tenent.

CER-N

Tertia post Hyadas cum lux erit orta remotas,
carcere partitos Circus habebit equos.
Cur igitur missae vinctis ardentia taedis
terga ferant volpes, causa docenda mihi est.
Frigida Carseolis nec olivis apta ferendis
terra, sed ad segetes ingeniosus ager.
Hac ego Paelignos, natalia rura, petebam,
parva, sed assiduis obvia semper aquis.
Hospitis antiqui solitas intravimus aedes
(dempserat emeritis jam juga Phoebus equis).
Is mihi multa quidem, sed et haec narrare solebat,
unde meum praesens instrueretur opus.
"Hoc", ait, "in campo" (campumque ostendit) "habebat
rus breve cum duro parca colona viro.
Ille suam peragebat humum, sive usus aratri,
seu curvae falcis, sive bidentis erat.
Haec modo verrebat stantem tibicine villam,
nunc matris plumis ova fovenda dabat,
aut virides malvas aut fungos colligit albos
aut humilem grato calfacit igne focum ;
et tamen assiduis exercet bracchia telis
adversusque minas frigoris arma parat.
Filius hujus erat primo lascivus in aevo
addideratque annos ad duo lustra duos.
Is capit extremi volpem convalle salicti ;
abstulerat multas illa cohortis aves.
Captivam stipula fenoque involvit et ignes
admovet : urentes effugit illa manus ;
qua fugit, incendit vestitos messibus agros ;
damnosis vires ignibus aura dabat.
Factum abiit, monimenta manent. Nam dicere captam
nunc quoque lex volpem Carseolana vetat,
utque luat poenas, gens haec Cerialibus ardet
quoque modo segetes perdidit, ipsa perit."
Proxima cum veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis,
de duce lanigeri pecoris, qui prodidit Hellen,
sol abit : egresso victima major adest.
Vacca sit an taurus, non est cognoscere promptum :
pars prior apparet, posteriora latent.
Seu tamen est taurus sive est hoc femina signum,
Junone invita munus amoris habet.

PAR-NP

Nox abiit, oriturque Aurora : Parilia poscor ;
non poscor frustra, si favet alma Pales.
Alma Pales, faveas pastoria sacra canenti,
prosequor officio si tua festa meo.
Certe ego de vitulo cinerem stipulasque fabales
saepe tuli plena, februa tosta, manu.
Certe ego transilui positas ter in ordine flammas
udaque roratas laurea misit aquas.
Mota dea est, operique favet. Navalibus exit
puppis ; habent ventos jam mea vela suos.
I, pete virginea, populus, suffimen ab ara.
Vesta dabit, Vestae munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit vitulique favilla,
tertia res durae culmen inane fabae.
Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra.
Unda prius spargat virgaque verrat humum,
frondibus et fixis decorentur ovilia ramis
et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant puro de sulpure fumi
tactaque fumanti sulpure balet ovis.
Ure mares oleas taedamque herbasque Sabinas
et crepet in mediis laurus adusta focis.
Libaque de milio milii fiscella sequatur :
rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.
Adde dapes mulctramque suas, dapibusque resectis
silvicolam tepido lacte precare Palem.
"Consule", dic, "pecori pariter pecorisque magistris.
Effugiat stabulis noxa repulsa meis.
Sive sacro pavi sedive sub arbore sacra
pabulaque e bustis inscia carpsit ovis,
si nemus intravi vetitum nostrisve fugatae
sunt oculis nymphae semicaperque deus,
si mea falx ramo lucum spoliavit opaco,
unde data est aegrae fiscina frondis ovi,
da veniam culpae ; nec, dum degrandinat, obsit
agresti fano subposuisse pecus.
Nec noceat turbasse lacus : ignoscite, nymphae,
mota quod obscuras ungula fecit aquas.
Tu, dea, pro nobis fontes fontanaque placa
numina, tu sparsos per nemus omne deos.
Nec dryadas, nec nos videamus labra Dianae,
nec Faunum, medio cum premit arva die.
Pelle procul morbos ; valeant hominesque gregesque
et valeant vigiles, provida turba, canes.
Neve minus multos redigam quam mane fuerunt,
neve gemam referens vellera rapta lupo.
Absit iniqua fames ; herbae frondesque supersint,
quaeque lavent artus, quaeque bibantur, aquae.
Ubera plena premam, referat mihi caseus aera
dentque viam liquido vimina rara sero ;
sitque salax aries conceptaque semina conjunx
reddat et in stabulo multa sit agna meo ;
lanaque proveniat nullas laesura puellas,
mollis et ad teneras quamlibet apta manus.
Quae precor eveniant et nos faciamus ad annum
pastorum dominae grandia liba Pali."
His dea placanda est : haec tu conversus ad ortus

dicque ter et vivo perlue rore manus.
Tum licet, apposita veluti cratere camella,
lac niveum potes purpureamque sapam ;
moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
traicias celeri strenua membra pede.
Expositus mos est ; moris mihi restat origo.
Turba facit dubium coeptaque nostra tenet.
Omnia purgat edax ignis vitiumque metallis
excoquit : idcirco cum duce purgat oves ?
An, quia cunctarum contraria semina rerum
sunt duo discordes, ignis et unda, dei,
junxerunt elementa patres aptumque putarunt
ignibus et sparsa tangere corpus aqua ?
An, quod in his vitae causa est, haec perdidit exul,
his nova fit conjunx, haec duo magna putant ?
Vix equidem credo : sunt qui Phaethonta referri
credant et nimias Deucalionis aquas.
Pars quoque, cum saxis pastores saxa feribant,
scintillam subito prosiluisse ferunt ;
prima quidem periit ; stipulis excepta secunda est :
hoc argumentum flamma Palilis habet ?
An magis hunc morem pietas Aeneia fecit,
innocuum victo cui dedit ignis iter ?
Num tamen est vero propius, cum condita Roma est,
transferri jussos in nova tecta Lares
mutantesque domum tectis agrestibus ignem
et cessaturae supposuisse casae,
per flammas saluisse pecus, saluisse colonos ?
Quod fit natali nunc quoque, Roma, tuo.
Ipse locum casus vati facit : Urbis origo
venit ; ades factis, magne Quirine, tuis !
Jam luerat poenas frater Numitoris et omne
pastorum gemino sub duce volgus erat.
Contrahere agrestes et moenia ponere utrique
convenit ; ambigitur, moenia ponat uter.
"Nil opus est" dixit "certamine" Romulus "ullo ;
magna fides avium est ; experiamur aves."
Res placet : alter init nemorosi saxa Palati ;
alter Aventinum mane cacumen init.
Sex Remus, hic volucres bis sex videt ordine ; pacto
statur et arbitrium Romulus urbis habet.
Apta dies legitur, qua moenia signet aratro :
sacra Palis suberant ; inde movetur opus.
Fossa fit ad solidum ; fruges jaciuntur in ima
et de vicino terra petita solo ;
fossa repletur humo, plenaeque imponitur ara
et novus accenso fungitur igne focus.
Inde premens stivam designat moenia sulco.
Alba jugum niveo cum bove vacca tulit.
Vox fuit haec regis : "Condenti, Juppiter, urbem
et genitor Mavors Vestaque mater, ades,
quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti :
auspicibus vobis hoc mihi surgat opus !
Longa sit huic aetas dominaeque potentia terrae
sitque sub hac oriens occiduusque dies."
Ille precabatur, tonitru dedit omina laevo
Juppiter et laevo fulmina missa polo.
Augurio laeti jaciunt fundamina cives

et novus exiguo tempore murus erat.
Hoc Celer urget opus, quem Romulus ipse vocarat ;
"Sint" que, "Celer, curae", dixerat, "ista tuae :
neve quis aut muros aut factam vomere fossam
transeat, audentem talia dede neci."
Quod Remus ignorans humiles contemnere muros
coepit, et "His populus" dicere "tutus erit ?"
Nec mora, transiluit : rutro Celer occupat ausum.
Ille premit duram sanguinulentus humum.
Haec ubi rex didicit, lacrimas introrsus obortas
devorat et clausum pectore volnus habet.
Flere palam non volt exemplaque fortia servat
"Sic" que "meos muros transeat hostis" ait.
Dat tamen exequias nec jam suspendere fletum
sustinet et pietas dissimulata patet.
Osculaque applicuit posito suprema feretro
atque ait : "Invito frater adempte, vale ! " ;
arsurosque artus unxit ; fecere, quod ille,
Faustulus et maestas Acca soluta comas.
Tum juvenem nondum facti flevere Quirites ;
ultima plorato subdita flamma rogo est.
Urbs oritur (quis tunc hoc ulli credere posset ?)
victorem terris impositura pedem.
Cuncta regas et sis magno sub Caesare semper,
saepe etiam plures nominis hujus habe.
Et quotiens steteris domito sublimis in orbe,
omnia sint humeris inferiora tuis !

VIN-NP

Dicta Pales nobis : idem Vinalia dicam.
Una tamen media est inter utramque dies.
Numina, volgares, Veneris celebrate, puellae.
Multa professarum quaestibus apta Venus.
Poscite ture dato formam populique favorem,
poscite blanditias dignaque verba joco.
Cumque sua dominae date grata sisymbria myrto
tectaque composita juncea vincla rosa.
Templa frequentari Collinae proxima portae
nunc decet ; a Siculo nomina colle tenent.
Utque Syracusas Arethusidas abstulit armis
Claudius et bello te quoque cepit, Eryx,
carmine vivacis Venus est translata Sibyllae
inque suae stirpis maluit Urbe coli.
Cur igitur Veneris festum Vinalia dicant
quaeritis et quare sit Jovis ista dies.
Turnus an Aeneas Latiae gener esset Amatae,
bellum erat ; Etruscas Turnus adorat opes.
Clarus erat sumptisque ferox Mezentius armis
et vel equo magnus vel pede major erat ;
quem Rutuli Turnusque suis adsciscere temptat
partibus. Haec contra dux ita Tuscus ait :
"Stat mihi non parvo virtus mea : volnera testor
armaque quae sparsi sanguine saepe meo.
Qui petis auxilium, non grandia, divide mecum,
praemia, de lacubus proxima musta tuis.
Nulla mora est operae : vestrum est dare, vincere nostrum.
Quam velit Aeneas ista negata mihi !"
Adnuerant Rutuli. Mezentius induit arma ;
induit Aeneas adloquiturque Jovem :

"Hostica Tyrrheno vota est vindemia regi ;
   Juppiter, e Latio palmite musta feres ! "
Vota valent meliora : cadit Mezentius ingens
   atque indignanti pectore plangit humum.
Venerat Autumnus calcatis sordidus uvis :
   redduntur merito debita vina Jovi ;
dicta dies hinc est Vinalia ; Juppiter illa
   vindicat et festis gaudet inesse suis.

ROB-NP

Sex ubi quae restant luces Aprilis habebit,
   in medio cursu tempora veris erunt
et frustra pecudem quaeres Athamantidos Helles
   signaque dant imbres exoriturque Canis.
Hac mihi Nomento Romam cum luce redirem,
   obstitit in media candida turba via :
flamen in antiquae lucum Robiginis ibat,
   exta canis flammis, exta daturus ovis.
Protinus accessi, ritus ne nescius essem.
   Edidit haec flamen verba, Quirine, tuus :
"Aspera Robigo, parcas Cerialibus herbis
   et tremat in summa leve cacumen humo.
Tu sata sideribus caeli nutrita secundi
   crescere dum fiant falcibus apta sinas.
Vis tua non levis est : quae tu frumenta notasti,
   maestus in amissis illa colonus habet.
Nec venti tantum Cereri nocuere nec imbres,
   nec sic marmoreo pallet adusta gelu,
quantum si culmos Titan incalfacit udos :
   tum locus est irae, diva timenda, tuae.
Parce, precor, scabrasque manus a messibus aufer
   neve noce cultis ; posse nocere sat est.
Nec teneras segetes, sed durum amplectere ferrum
   quodque potest alios perdere, perde prior.
Utilius gladios et tela nocentia carpes :
   nil opus est illis ; otia mundus agit.
Sarcula nunc durusque bidens et vomer aduncus,
   ruris opes, niteant ; inquinet arma situs.
Conatusque aliquis vagina ducere ferrum.
   adstrictum longa sentiat esse mora.
At tu ne viola Cererem semperque colonus
   absenti possit solvere vota tibi."
Dixerat. A dextra villis mantele solutis
   cumque meri patera turis acerra fuit.
Tura focis vinumque dedit fibrasque bidentis
   turpiaque obscenae (vidimus) exta canis.
Tum mihi : "Cur detur sacris nova victima quaeris ?"
   (Quaesieram), "Causam percipe", flamen ait.
"Est Canis, Icarium dicunt, quo sidere moto
   tosta sitit tellus praecipiturque seges.
Pro cane sidereo canis hic imponitur arae
   et quare pereat, nil nisi nomen habet."
Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto
   sustulit immenso ter jubar orbe suum,
mille venit variis florum dea nexa coronis.
   Scaena joci morem liberioris habet.
Exit et in Maias sacrum Florale Kalendas.
   Tunc repetam, nunc me grandius urget opus.
Aufer, Vesta, diem : cognati Vesta recepta est

limine ; sic justi constituere patres.
Phoebus habet partem ; Vestae pars altera cessit ;
quod superest illis, tertius ipse tenet.
State Palatinae laurus praetextaque quercu
stet domus : aeternos tres habet una deos.

MAIVS

F_5 Quaeritis unde putem Maio data nomina mensi ?
Non satis est liquido cognita causa mihi.
Ut stat et incertus qua sit sibi nescit eundum
cum videt ex omni parte viator iter,
sic, quia posse datur diversas reddere causas,
qua ferar ignoro copiaque ipsa nocet.
Dicite, quae fontes Aganippidos Hippocrenes,
grata Medusaei signa tenetis equi !
Dissensere deae ; quarum Polyhymnia coepit
prima ; silent aliae dictaque mente notant.
"Post chaos ut primum data sunt tria corpora mundo
inque novas species omne recessit opus,
pondere terra suo subsedit et aequora traxit,
at caelum levitas in loca summa tulit.
Sol quoque cum stellis nulla gravitate retentus
et vos Lunares exsiluistis equi.
Sed neque Terra diu Caelo, nec cetera Phoebo
sidera cedebant : par erat omnis honos.
Saepe aliquis solio quod tu, Saturne, tenebas
ausus de media plebe sedere deus
nec latus Oceano quisquam deus advena junxit.
Thethys extremo saepe recepta loco est,
donec Honor placidoque decens Reverentia voltu
corpora legitimis imposuere toris.
Hinc sata Majestas, hos est dea censa parentes,
quaque die partu est edita, magna fuit.
Nec mora, consedit medio sublimis Olympo
aurea, purpureo conspicienda sinu.
Consedere simul Pudor et Metus. Omne videres
numen ad hanc voltus composuisse suos.
Protinus intravit mentes suspectus honorum.
Fit pretium dignis nec sibi quisque placet.
Hic status in caelo multos permansit in annos,
dum senior fatis excidit arce deus.
Terra feros partus, immania monstra, Gigantas
edidit ausuros in Jovis ire domum.
Mille manus illis dedit et pro cruribus angues
atque ait : "In magnos arma movete deos".
Exstruere hi montes ad sidera summa parabant
et magnum bello sollicitare Jovem.
Fulmina de caeli jaculatus Juppiter arce
vertit in auctores pondera vasta suos.
His bene Majestas armis defensa deorum
restat et ex illo tempore culta manet.
Adsidet inde Jovi, Jovis est fidissima custos
et praestat sine vi sceptra timenda Jovi.
Venit et in terras : coluerunt Romulus illam
et Numa ; mox alii, tempore quisque suo.

Illa patres in honore pio matresque tuetur,
illa comes pueris virginibusque venit ;
illa datos fasces commendat eburque curule,
illa coronatis alta triumphat equis."
Finierat voces Polyhymnia : dicta probarunt
Clioque et curvae scita Thalia lyrae.
Excipit Uranie : fecere silentia cunctae
et vox audiri nulla nisi illa potest.
"Magna fuit quondam capitis reverentia cani
inque suo pretio ruga senilis erat.
Martis opus juvenes animosaque bella gerebant
et pro dis aderant in statione suis ;
viribus illa minor nec habendis utilis armis
consilio patriae saepe ferebat opem.
Nec nisi post annos patuit tunc curia seros,
nomen et aetatis mite senatus erat.
Jura dabat populo senior ; finitaque certis
legibus est aetas, unde petatur honor.
Et medius juvenum, non indignantibus ipsis,
ibat et interior si comes unus erat.
Verba quis auderet coram sene digna rubore
dicere ? Censuram longa senecta dabat.
Romulus hoc vidit selectaque pectora Patres
dixit : ad hos Urbis summa relata novae.
Hinc sua majores tribuisse vocabula Maio
tangor et aetati consuluisse suae.
Et Numitor dixisse potest : "Da, Romule, mensem
hunc senibus", nec avum sustinuisse nepos.
Nec leve propositi pignus successor honoris :
Junius, a juvenum nomine dictus, habet."
Tunc sic, neglectos hedera redimita capillos,
prima sui coepit Calliopea chori :
"Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,
qui terram liquidis, qua patet, ambit aquis.
Hinc sata Pleione cum caelifero Atlante
jungitur, ut fama est, Pleiadasque parit.
Quarum Maia suas forma superasse sorores
traditur et summo concubuisse Jovi.
Haec enixa jugo cupressiferae Cyllenes
aetherium volucri qui pede carpit iter.
Arcades hunc Ladonque rapax et Maenalos ingens
rite colunt, luna credita terra prior.
Exul ab Arcadia Latios Euander in agros
venerat, impositos attuleratque deos.
Hic, ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor et herbae
et paucae pecudes et casa rara fuit.
Quo postquam ventum est, "Consistite ! " praescia mater
"Nam locus imperii rus erit istud" ait.
Et matri et vati paret Nonacrius heros
inque peregrina constitit hospes humo.
Sacraque multa quidem, sed Fauni prima bicornis
has docuit gentes alipedisque dei.
Semicaper, coleris cinctutis, Faune, Lupercis,
cum lustrant celebres verbera secta vias.
At tu materno donasti nomine mensem,
inventor curvae, furibus apte, fidis.
Nec pietas haec prima tua est : septena putaris,
Pleiadum numerum, fila dedisse lyrae."

Haec quoque desierat ; laudata est voce suarum.
Quid faciam ? Turbae pars habet omnis idem.
Gratia Pieridum nobis aequaliter adsit
nullaque laudetur plusve minusve mihi.

K-MAI-F

Ab Jove surgat opus ! Prima mihi nocte videnda
stella est in cunas officiosa Jovis :
nascitur Oleniae signum pluviale Capellae ;
illa dati caelum praemia lactis habet.
Nais Amalthea, Cretaea nobilis Ida,
dicitur in silvis occuluisse Jovem.
Huic fuit haedorum mater formosa duorum,
inter Dictaeos conspicienda greges
cornibus aeriis atque in sua terga recurvis,
ubere quod nutrix posset habere Jovis.
Lac dabat illa deo ; sed fregit in arbore cornu
truncaque dimidia parte decoris erat.
Sustulit hoc nymphe cinxitque recentibus herbis
et plenum pomis ad Jovis ora tulit.
Ille ubi res caeli tenuit solioque paterno
sedit, et invicto nil Jove majus erat,
sidera nutricem, nutricis fertile cornu
fecit, quod dominae nunc quoque nomen habet.
Praestitibus Maiae Laribus videre Kalendae
aram constitui parvaque signa deum :
voverat illa quidem Curius, sed multa vetustas
destruit ; et saxo longa senecta nocet.
Causa tamen positi fuerat cognominis illis,
quod praestant oculis omnia tuta suis.
Stant quoque pro nobis et praesunt moenibus Urbis
et sunt praesentes auxiliumque ferunt.
At canis ante pedes saxo fabricatus eodem
stabat : quae standi cum Lare causa fuit ?
Servat uterque domum, domino quoque fidus uterque.
compita grata deo, compita grata cani.
Exagitant et Lar et turba Diania fures.
Pervigilantque Lares, pervigilantque canes.
Bina gemellorum quaerebam signa deorum
viribus annosae facta caduca morae ;
mille Lares Geniumque ducis qui tradidit illos
Urbs habet et vici numina terna colunt.
Quo feror ? Augustus mensis mihi carminis hujus
jus habet. Interea Diva canenda Bona est.
Est moles nativa, loco res nomina fecit :
appellant Saxum ; pars bona montis ea est.
Huic Remus institerat frustra, quo tempore fratri
prima Palatinae signa dedistis aves.
templa patres illic oculos exosa viriles
leniter acclini constituere jugo.
Dedicat haec veteris Crassorum nominis heres,
virgineo nullum corpore passa virum.
Livia restituit, ne non imitata maritum
esset et ex omni parte secuta virum.
Postera cum roseam pulsis Hyperionis astris
in matutinis lampada tollet equis,
frigidus Argestes summas mulcebit aristas
candidaque a Calabris vela dabuntur aquis.
At simul inducent obscura crepuscula noctem,

pars Hyadum toto de grege nulla latet.
Ora micant Tauri septem radiantia flammis,
navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.
Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse
Tethyos has neptes Oceanique senis.
Nondum stabat Atlas umeros oneratus Olympo,
cum satus est forma conspiciendus Hyas.
Hunc stirps Oceani maturis nixibus Aethra
edidit et nymphas, sed prior ortus Hyas.
Dum nova lanugo est, pavidos formidine cervos
terret et est illi praeda benigna lepus ;
at postquam virtus annis adolevit, in apros
audet et hirsutas comminus ire leas.
Dumque petit latebras fetae catulosque leaenae,
ipse fuit Libycae praeda cruenta ferae.
Mater Hyan et Hyan maestae flevere sorores
cervicemque polo suppositurus Atlas.
Victus uterque parens tamen est pietate sororum :
illa dedit caelum, nomina fecit Hyas.
"Mater, ades, florum, ludis celebranda jocosis.
Distuleram partes mense priore tuas ;
incipis Aprili, transis in tempora Maii :
alter te fugiens, cum venit, alter habet.
Cum tua sint cedantque tibi confinia mensum,
convenit in laudes ille vel ille tuas.
Circus in hunc exit clamataque palma theatris ;
hoc quoque cum Circi munere carmen eat.
Ipsa doce quae sis : hominum sententia fallax ;
optima tu proprii nominis auctor eris."
Sic ego ; sic nostris respondit diva rogatis
(dum loquitur, vernas efflat ab ore rosas) :
"Chloris eram, quae Flora vocor ; corrupta Latino
nominis est nostri littera Graeca sono.
Chloris eram, nymphe campi felicis, ubi audis
rem fortunatis ante fuisse viris.
Quae fuerit mihi forma, grave est narrare modestae ;
sed generum matri repperit illa deum.
Ver erat, errabam : Zephyrus conspexit, abibam ;
insequitur, fugio : fortior ille fuit.
Et dederat fratri Boreas jus omne rapinae,
ausus Erecthea praemia ferre domo.
Vim tamen emendat dando mihi nomina nuptae
inque meo non est ulla querella toro.
Vere fruor semper : semper nitidissimus annus,
arbor habet frondes, pabula semper humus.
Est mihi fecundus dotalibus hortus in agris :
aura fovet, liquidae fonte rigatur aquae.
Hunc meus implevit generoso flore maritus
atque ait : "Arbitrium tu, dea, floris habe".
Saepe ego digestos volui numerare colores
nec potui : numero copia major erat.
Roscida cum primum foliis excussa pruina est
et variae radiis intepuere comae,
conveniunt pictis incinctae vestibus Horae
inque leves calathos munera nostra legunt.
Protinus accedunt Charites nectuntque coronas
sertaque caelestes implicitura comas.
Prima per immensas sparsi nova semina gentes :

unius tellus ante coloris erat.
Prima Therapnaeo feci de sanguine florem
et manet in folio scripta querella suo.
Tu quoque nomen habes cultos, Narcisse, per hortos,
infelix quod non alter et alter eras.
Quid Crocon aut Attin referam Cinyraque creatum,
de quorum per me volnere surgit honor ?
Mars quoque, si nescis, per nostras editus artes :
Juppiter hoc, ut adhuc, nesciat usque, precor.
Sancta Jovem Juno nata sine matre Minerva
officio doluit non eguisse suo.
Ibat, ut Oceano quereretur facta mariti ;
restitit ad nostras fessa labore fores.
Quam simul aspexi : "Quid te, Saturnia", dixi,
"attulit ?". Exponit quem petat illa locum,
addidit et causam. Verbis solabar amicis.
"Non", inquit, "verbis cura levanda mea est.
Si pater est factus neglecto conjugis usu
Juppiter et solus nomen utrumque tenet,
cur ego desperem fieri sine conjuge mater
et parere intacto, dummodo casta, viro ?
Omnia temptabo latis medicamina terris
et freta Tartareos excutiamque sinus."
Vox erat in cursu : voltum dubitantis habebam.
"Nescio quid, nymphe, posse videris", ait.
Ter volui promittere opem, ter lingua retenta est :
ira Jovis magni causa timoris erat.
"Fer, precor, auxilium", dixit, "celabitur auctor
et Stygiae numen testificatur aquae."
"Quod petis, Oleniis", inquam, "mihi missus ab arvis
flos dabit : est hortis unicus ille meis.
Qui dabat, "Hoc", dixit, "sterilem quoque tange juvencam,
mater erit" ; tetigi, nec mora, mater erat."
Protinus haerentem decerpsi pollice florem.
Tangitur et tacto concipit illa sinu.
Jamque gravis Thracen et laeva Propontidos intrat ;
fitque potens voti Marsque creatus erat.
Qui memor accepti per me natalis : "Habeto
tu quoque Romulea", dixit, "in urbe locum."
Forsitan in teneris tantum mea regna coronis
esse putes ? Tangit numen et arva meum.
Si bene floruerint segetes, erit area dives ;
si bene floruerit vinea, Bacchus erit ;
si bene floruerint oleae, nitidissimus annus,
pomaque proventum temporis hujus habent.
Flore semel laeso pereunt viciaeque fabaeque
et pereunt lentes, advena Nile, tuae.
Vina quoque in magnis operose condita cellis
florent et nebulae dolia summa tegunt.
Mella meum munus : volucres ego mella daturas
ad violam et cytisos et thyma cana voco.
Nos quoque idem facimus tunc, cum juvenalibus annis
luxuriant animi corporaque ipsa vigent."
Talia dicentem tacitus mirabar ; at illa :
"Jus tibi discendi, siqua requiris", ait.
"Dic, dea", respondi, "ludorum quae sit origo."
Vix bene desieram, rettulit illa mihi :
"Cetera luxuriae nondum instrumenta vigebant ;

aut pecus aut latam dives habebat humum
(hinc etiam locuples, hinc ipsa pecunia dicta est),
sed jam de vetito quisque parabat opes.
Venerat in morem populi depascere saltus
idque diu licuit poenaque nulla fuit.
Vindice servabat nullo sua publica volgus ;
jamque in privato pascere inertis erat.
Plebis ad aediles perducta licentia talis
Publicios ; animus defuit ante viris.
Rem populus recipit, multam subiere nocentes.
Vindicibus laudi publica cura fuit.
Multa data est ex parte mihi magnoque favore
victores ludos instituere novos.
Parte locant clivum qui tunc erat ardua rupes ;
utile nunc iter est Publiciumque vocant."
Annua credideram spectacula facta ; negavit,
addidit et dictis altera verba suis :
"Nos quoque tangit honor ; festis gaudemus et aris
turbaque caelestes ambitiosa sumus.
Saepe deos aliquis peccando fecit iniquos
et pro delictis hostia blanda fuit.
Saepe Jovem vidi, cum jam sua mittere vellet
fulmina, ture dato sustinuisse manum.
At si neglegimur, magnis injuria poenis
solvitur et justum praeterit ira modum.
Respice Thestiaden : flammis absentibus arsit ;
causa est quod Phoebes ara sine igne fuit.
Respice Tantaliden : eadem dea vela tenebat ;
virgo est, et spretos bis tamen ulta focos.
Hippolyte infelix, velles coluisse Dionen,
cum consternatis diripereris equis.
Longa referre mora est correcta oblivia damnis.
Me quoque Romani praeteriere Patres.
Quid facerem, per quod fierem manifesta doloris ?
Exigerem nostrae qualia damna notae ?
Excidit officium tristi mihi ; nulla tuebar
rura nec in pretio fertilis hortus erat ;
lilia deciderant, violas arere videres
filaque punicei languida facta croci.
Saepe mihi Zephyrus "Dotes corrumpere noli
ipsa tuas" dixit ; dos mihi vilis erat.
Florebant oleae, venti nocuere protervi ;
florebant segetes, grandine laesa seges.
In spe vitis erat, caelum nigrescit ab Austris
et subita frondes decutiuntur aqua.
Nec volui fieri nec sum crudelis in ira ;
cura repellendi sed mihi nulla fuit.
Convenere Patres et, si bene floreat annus,
numinibus nostris annua festa vovent.
Adnuimus voto : consul cum consule ludos
Postumio Laenas persoluere mihi."
Quaerere conabar quare lascivia major
his foret in ludis liberiorque jocus ;
sed mihi succurrit numen non esse severum
aptaque deliciis munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis
et latet injecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis

saltat et imprudens utitur arte meri.
Ebrius ad durum formosae limen amicae
cantat, habent unctae mollia serta comae.
Nulla coronata peraguntur seria fronte
nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae.
Donec eras mixtus nullis, Acheloe, racemis,
gratia sumendae non erat ulla rosae.
Bacchus amat flores ; Baccho placuisse coronam
ex Ariadnaeo sidere nosse potes.
Scaena levis decet hanc : non est, mihi credite, non est
illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebret meretricia ludos,
non ex difficili causa petita subest.
Non est de tetricis, non est de magna professis :
volt sua plebeio sacra patere choro
et monet aetatis specie dum floreat uti,
contemni spinam, cum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerialibus albae,
sic haec est cultu versicolore decens ?
An quia maturis albescit messis aristis
et color et species floribus omnis inest ?
Adnuit et motis flores cecidere capillis,
accidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant quorum me causa latebat,
cum sic errores abstulit illa meos :
"Vel quia purpureis collucent floribus agri,
lumina sunt nostros visa decere dies,
vel quia nec flos est hebeti nec flamma colore
atque oculos in se splendor uterque trahit,
vel quia deliciis nocturna licentia nostris
convenit : a vero tertia causa venit."
"Est breve praeterea de quo mihi quaerere restat,
si liceat", dixi ; dixit et illa : "Licet".
"Cur tibi pro Libycis clauduntur rete leaenis
imbelles capreae sollicitusque lepus ?"
Non sibi respondit silvas cessisse, sed hortos
arvaque pugnaci non adeunda ferae.
Omnia finierat ; tenues secessit in auras,
mansit odor : posses scire fuisse deam.
Floreat ut toto carmen Nasonis in aevo,
sparge, precor, donis pectora nostra tuis !
Nocte minus quarta promet sua sidera Chiron
semivir et flavi corpore mixtus equi.
Pelion Haemoniae mons est obversus in Austros :
summa virent pinu, cetera quercus habet.
Phillyrides tenuit ; saxo stant antra vetusto
quae justum memorant incoluisse senem.
Ille manus olim missuras Hectora leto
creditur in lyricis detinuisse modis.
Venerat Alcides exhausta parte laborum
jussaque restabant ultima paene viro.
Stare simul casu Trojae duo fata videres :
hinc puer Aeacides, hinc Jove natus erat.
Excipit hospitio juvenem Philyreius heros
et causam adventus hic rogat, ille docet.
Respicit interea clavam spoliumque leonis
"Vir" que ait "his armis armaque digna viro !".
Nec se quin horrens auderent tangere saetis

396 vellus Achilleae continuere manus.
397 Dumque senex tractat squalentia tela venenis,
398 excidit et laevo fixa sagitta pede est.
399 Ingemuit Chiron traxitque e corpore ferrum :
400 et gemit Alcides Haemoniusque puer.
401 Ipse tamen lectas Pagasaeis collibus herbas
402 temperat et varia volnera mulcet ope.
403 Virus edax superabat opem penitusque recepta
404 ossibus et toto corpore pestis erat.
405 Sanguine Centauri Lernaeae sanguis echidnae
406 mixtus ad auxilium tempora nulla dabat.
407 Stabat, ut ante patrem, lacrimis perfusus Achilles ;
408 sic flendus Peleus, si moreretur, erat.
409 Saepe manus aegras manibus fingebat amicis
410 (morum quos fecit praemia doctor habet).
411 Oscula saepe dedit, dixit quoque saepe jacenti :
412 "Vive, precor, nec me, care, relinque, pater ! "
413 Nona dies aderat, cum tu, justissime Chiron,
414 bis septem stellis corpora cinctus eras.
415 Hunc Lyra curva sequi cuperet, sed idonea nondum
416 est via : nox aptum tertia tempus erit.
417 Scorpius in caelo, cum cras lucescere Nonas
418 dicimus, a media parte notandus erit.

NON-N LEM-N

419 Hinc ubi protulerit formosa ter Hesperus ora,
420 ter dederint Phoebo sidera victa locum,
421 ritus erit veteris, nocturna Lemuria, sacri :
422 inferias tacitis Manibus illa dabunt.
423 Annus erat brevior ; nec adhuc pia februa norant,
424 nec tu dux mensum, Jane biformis, eras.
425 Jam tamen exstincto cineri sua dona ferebant
426 compositique nepos busta piabat avi.
427 Mensis erat Majus, majorum nomine dictus,
428 qui partem prisci nunc quoque moris habet.
429 Nox ubi jam media est somnoque silentia praebet
430 et canis et variae conticuistis aves,
431 ille memor veteris ritus timidusque deorum
432 surgit ; habent gemini vincula nulla pedes.
433 Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
434 occurrat tacito ne levis umbra sibi.
435 Cumque manus puras fontana perluit unda,
436 vertitur et nigras accipit ante fabas
437 aversusque jacit ; sed dum jacit : "Haec ego mitto,
438 his", inquit, "redimo meque meosque fabis".
439 Hoc novies dicit nec respicit : umbra putatur
440 colligere et nullo terga vidente sequi.
441 Rursus aquam tangit Temesaeaque concrepat aera
442 et rogat ut tectis exeat umbra suis.
443 Cum dixit novies : "Manes exite paterni ! "
444 respicit et pure sacra peracta putat.
445 Dicta sit unde dies, quae nominis exstet origo
446 me fugit : ex aliquo est invenienda deo.
447 "Pliade nate, mone, virga venerande potenti :
448 saepe tibi est Stygii regia visa Jovis."
449 Venit adoratus Caducifer. Accipe causam
450 nominis : ex ipso est cognita causa deo.
451 Romulus ut tumulo fraternas condidit umbras
452 et male veloci justa soluta Remo,

Faustulus infelix et passis Acca capillis
spargebant lacrimis ossa perusta suis ;
inde domum redeunt sub prima crepuscula maesti
utque erat in duro procubuere toro.
Umbra cruenta Remi visa est adsistere lecto
atque haec exiguo murmure verba loqui :
"En ego dimidium vestri parsque altera voti,
cernite sim qualis, qui modo qualis eram !
Qui modo, si volucres habuissem regna jubentes,
in populo potui maximus esse meo,
nunc sum elapsa rogi flammis et inanis imago :
haec est ex illo forma relicta Remo !
Heu ubi Mars pater est ? Si vos modo vera locuti
uberaque expositis ille ferina dedit.
Quem lupa servavit, manus hunc temeraria civis
perdidit. O quanto mitior illa fuit !
Saeve Celer, crudelem animam per volnera reddas
utque ego sub terras sanguinulentus eas !
Noluit hoc frater, pietas aequalis in illo est ;
quod potuit, lacrimas Manibus ille dedit.
Hunc vos per lacrimas, per vestra alimenta rogate
ut celebrem nostro signet honore diem."
Mandantem amplecti cupiunt et bracchia tendunt :
lubrica prensantes effugit umbra manus.
Ut secum fugiens somnos abduxit imago,
ad regem voces fratris uterque ferunt.
Romulus obsequitur lucemque Remuria dicit
illam, qua positis justa feruntur avis.
Aspera mutata est in lenem tempore longo
littera quae toto nomine prima fuit ;
mox etiam Lemures animas dixere silentum :
hic sensus verbi, vis ea vocis erat.
Fana tamen veteres illis clausere diebus,
ut nunc ferali tempore operta vides.
Nec viduae taedis eadem nec virginis apta
tempora : quae nupsit, non diuturna fuit.
Hac quoque de causa, si te proverbia tangunt,
mense malas Maio nubere volgus ait.
Sed tamen haec tria sunt sub eodem tempore festa
inter se nulla continuata die.

LEM-N

Quorum si mediis Boeotum Oriona quaeres,
falsus eris ; signi causa canenda mihi.
Juppiter et lato qui regnat in aequore frater
carpebant socias Mercuriusque vias.
Tempus erat quo versa jugo referuntur aratra
et pronus saturae lac bibit agnus ovis.
Forte senex Hyrieus, angusti cultor agelli,
hos videt, exiguam stabat ut ante casam,
atque ita : "Longa via est nec tempora longa supersunt",
dixit, "et hospitibus janua nostra patet".
Addidit et voltum verbis iterumque rogavit :
parent promissis dissimulantque deos.
Tecta senis subeunt nigro deformia fumo.
Ignis in hesterno stipite parvus erat :
ipse genu nixus flammas exsuscitat aura
et promit quassas comminuitque faces.
Stant calices : minor inde fabas, holus alter habebat,

et spumat testo pressus uterque suo.
Dumque mora est, tremula dat vina rubentia dextra :
accipit aequoreus pocula prima deus.
Quae simul exhausit : "Da, nunc bibat ordine", dixit,
"Juppiter". Audito palluit ille Jove.
Ut rediit animus, cultorem pauperis agri
immolat et magno torret in igne bovem ;
quaeque puer quondam primis diffuderat annis
promit fumoso condita vina cado.
Nec mora, flumineam lino celantibus ulvam,
sic quoque non altis, incubuere toris.
Nunc dape, nunc posito mensae nituere Lyaeo ;
terra rubens crater, pocula fagus erant.
Verba fuere Jovis : "Si quid fert impetus, opta :
omne feres". Placidi verba fuere senis :
"Cara fuit conjunx, primae mihi vere juventae ;
condita nunc. Ubi sit quaeritis ? Urna tegit.
Huic ego juratus, vobis in verba vocatis,
"Conjugio", dixi, "sola fruere meo".
Et dixi et servo. Sed enim diversa voluntas
est mihi : nec conjunx et pater esse volo."
Adnuerant omnes. Omnes ad terga juvenci
constiterant... pudor est ulteriora loqui.
Tum superinjecta texere madentia terra.
Jamque decem menses et puer ortus erat.
Hunc Hyrieus, quia sic genitus, vocat Uriona ;
perdidit antiquum littera prima sonum.
Creverat immensum : comitem sibi Delia sumpsit ;
ille deae custos, ille satelles erat.
Verba movent iras non circumspecta deorum :
"Quam nequeam", dixit, "vincere nulla fera est".
Scorpion immisit Tellus : fuit impetus illi
curva gemelliparae spicula ferre deae.
obstitit Orion. Latona nitentibus astris
addidit et : "Meriti praemia", dixit, "habe".
Sed quid et Orion et cetera sidera mundo
cedere festinant noxque coartat iter ?
Quid solito citius liquido jubar aequore tollit
candida, Lucifero praeveniente, dies ?
Fallor, an arma sonant ? Non fallimur, arma sonabant.
Mars venit et veniens bellica signa dedit.
Ultor ad ipse suos caelo descendit honores
templaque in Augusto conspicienda foro.
Et deus est ingens et opus : debebat in urbe
non aliter nati Mars habitare sui.
Digna Giganteis haec sunt delubra tropaeis.
Hinc fera Gradivum bella movere decet,
seu quis ab Eoo nos impius orbe lacesset,
seu quis ab occiduo sole domandus erit.
Perspicit armipotens operis fastigia summi
et probat invictos summa tenere deos.
Perspicit in foribus diversae tela figurae
armaque terrarum milite victa suo.
Hinc videt Aenean oneratum pondere caro
et tot Iuleae nobilitatis avos.
Hinc videt Iliaden umeris ducis arma ferentem
claraque dispositis acta subesse viris.
Spectat et Augusto praetextum nomine templum,

et visum lecto Caesare majus opus.
Voverat hoc juvenis tunc, cum pia sustulit arma.
A tantis princeps incipiendus erat.
Ille manus tendens, hinc stanti milite justo,
hinc conjuratis, talia dicta dedit :
"Si mihi bellandi pater est Vestaeque sacerdos
auctor et ulcisci numen utrumque paro,
Mars, ades et satia scelerato sanguine ferrum
stetque favor causa pro meliore tuus.
Templa feres et me victore vocaberis Ultor."
Voverat et fuso laetus ab hoste redit.
Nec satis est meruisse semel cognomina Marti :
persequitur Parthi signa retenta manu.
Gens fuit et campis et equis et tuta sagittis
et circumfusis invia fluminibus.
Addiderant animos Crassorum funera genti,
cum periit miles signaque duxque simul.
Signa, decus belli, Parthus Romana tenebat
Romanaeque aquilae signifer hostis erat !
Isque pudor mansisset adhuc, nisi fortibus armis
Caesaris Ausoniae protegerentur opes.
Ille notas veteres et longi dedecus aevi
sustulit : agnorunt signa recepta suos.
Quid tibi nunc solitae mitti post terga sagittae,
quid loca, quid rapidi profuit usus equi ?
Parthe, refers aquilas, victos quoque porrigis arcus :
pignora jam nostri nulla pudoris habes.
Rite deo templumque datum nomenque bis ulto
et meritus voti debita solvit honor.
Sollemnes ludos Circo celebrate, Quirites :
non visa est fortem scaena decere deum.

LEM-N

Pliadas aspicies omnes totumque sororum
agmen, ubi ante Idus nox erit una super.
Tum mihi non dubiis auctoribus incipit aestas
et tepidi finem tempora veris habent.
Idibus ora prior stellantia tollere Taurum
indicat : huic signo fabula nota subest.
Praebuit ut taurus Tyriae sua terga puellae
Juppiter et falsa cornua fronte tulit.
Illa jubam dextra, laeva retinebat amictus
et timor ipse novi causa decoris erat.
Aura sinus implet, flavos movet aura capillos :
Sidoni, sic fueras aspicienda Jovi.
Saepe puellares subduxit ab aequore plantas
et metuit tactus adsilientis aquae.
Saepe deus prudens tergum demisit in undas,
haereat ut collo fortius illa suo.
Litoribus tactis stabat sine cornibus ullis
Juppiter inque deum de bove versus erat.
Taurus init caelum ; te, Sidoni, Juppiter implet
parsque tuum terrae tertia nomen habet.
Hoc alii signum Phariam dixere juvencam,
quae bos ex homine est, ex bove facta dea.
Tum quoque priscorum virgo simulacra virorum
mittere roboreo scirpea ponte solet.
Corpora post decies senos qui credidit annos
missa neci, sceleris crimine damnat avos.

Fama vetus, tum cum Saturnia terra vocata est,
talia fatidici dicta fuisse senis :
"Falcifero libata seni duo corpora gentis
mittite, quae Tuscis excipiantur aquis" ;
donec in haec venit Tirynthius arva, quotannis
tristia Leucadio sacra peracta modo ;
illum stramineos in aquam misisse Quirites,
Herculis exemplo corpora falsa jaci.
Pars putat, ut ferrent juvenes suffragia soli,
pontibus infirmos praecipitasse senes.
Thybri, doce verum : tua ripa vetustior Urbe est ;
principium ritus tu bene nosse potes."
Thybris harundiferum medio caput extulit alveo
raucaque dimovit talibus ora sonis :
"Haec loca desertas vidi sine moenibus herbas,
pascebat sparsas utraque ripa boves ;
et quem nunc gentes Tiberim noruntque timentque,
tunc etiam pecori despiciendus eram.
Arcadis Euandri nomen tibi saepe refertur :
ille meas remis advena torsit aquas.
Venit et Alcides, turba comitatus Achiva :
Albula, si memini, tunc mihi nomen erat.
Excipit hospitio juvenem Pallantius heros
et tandem Caco debita poena fuit.
Victor abit secumque boves, Erytheida praedam,
abstrahit ; at comites longius ire negant.
Magnaque pars horum desertis venerat Argis.
Montibus his ponunt spemque Laremque suum.
Saepe tamen patriae dulci tanguntur amore
atque aliquis moriens hoc breve mandat opus :
"Mittite me in Tiberim : Tiberinis vectus ut undis
litus ad Inachium pulvis inanis eam."
Displicet heredi mandati cura sepulcri :
mortuus Ausonia conditur hospes humo ;
scirpea pro domino Tiberi jactatur imago,
ut repetat Graias per freta longa domos."
Hactenus et subiit vivo rorantia saxo
antra : leves cursum sustinuistis aquae.

EID-NP

"Clare nepos Atlantis, ades, quem montibus olim
edidit Arcadiis Pleias una Jovi,
pacis et armorum superis imisque deorum
arbiter, alato qui pede carpis iter,
laete lyrae pulsu, nitida quoque laete palaestra,
quo didicit culte lingua docente loqui ;
templa tibi posuere patres spectantia Circum
Idibus ; ex illo est haec tibi festa dies.
Te quicumque suas profitentur vendere merces,
ture dato, tribuas ut sibi lucra rogant."
Est aqua Mercurii portae vicina Capenae ;
si juvat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator et urna
purus suffita, quam ferat, haurit aquam.
Uda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uda
omnia quae dominos sunt habitura novos.
Spargit et ipse suos lauro rorante capillos
et peragit solita fallere voce preces :
"Ablue praeteriti perjuria temporis", inquit,

"ablue praeteritae perfida verba die !
Sive ego te feci testem falsove citavi
non audituri numina vana Jovis,
sive deum prudens alium divamve fefelli,
abstulerint celeres improba dicta Noti ;
et pateant veniente die perjuria nobis
nec curent superi siqua locutus ero.
Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro
et fac ut emptori verba dedisse juvet."
Talia Mercurius poscenti ridet ab alto,
se memor Ortygias subripuisse boves.
"At mihi pande, precor, tanto meliora petenti,
in Geminos ex quo tempore Phoebus eat."
"Cum totidem de mense dies superesse videbis
quot sunt Herculei facta laboris", ait.
"Dic", ego respondi, "causam mihi sideris hujus".
Causam facundo reddidit ore deus :
"Abstulerant raptas Phoeben Phoebesque sororem
Tyndaridae fratres, hic eques, ille pugil.
Bella parant repetuntque suas et frater et Idas,
Leucippo fieri pactus uterque gener.
His amor ut repetant, illis ut reddere nolint
suadet ; et ex causa pugnat uterque pari.
Effugere Oebalidae cursu potuere sequentes,
sed visum celeri vincere turpe fuga.
Liber ab arboribus locus est, apta area pugnae :
constiterant illo (nomen Aphidna) loco.
Pectora trajectus Lynceo Castor ab ense
non exspectato volnere pressit humum.
Ultor adest Pollux et Lyncea perforat hasta,
qua cervix umeros continuata premit.
Ibat in hunc Idas, vixque est Jovis igne repulsus ;
tela tamen dextrae fulmine rapta negant.
Jamque tibi, Pollux, caelum sublime patebat,
cum : "Mea", dixisti, "percipe verba, pater ;
quod mihi das uni caelum, partire duobus ;
dimidium toto munere majus erit".
Dixit et alterna fratrem statione redemit.
Utile sollicitae sidus utrumque rati."

AGON-NP

Ad Janum redeat qui quaerit Agonia quid sint :
quae tamen in fastis hoc quoque tempus habent.
Nocte sequente diem canis Erigoneius exit.
Est alio signi reddita causa loco.

TVB-NP

Proxima Volcani lux est, Tubilustria dicunt :
lustrantur purae quas facit ille tubae.

Q-R-C-F

Quattuor inde notis locus est, quibus ordine lectis
vel mos sacrorum vel fuga regis inest.
Nec te praetereo, populi Fortuna potentis
publica, cui templum luce sequente datum est.
Hanc ubi dives aquis acceperit Amphitrite,
grata Jovi fulvae rostra videbis avis.
Auferet ex oculis veniens Aurora Booten
continuaque die sidus Hyantis erit.

JVNIVS

F_6

Hic quoque mensis habet dubias in nomine causas :
quae placeat positis omnibus ipse lege.
Facta canam ; sed erunt qui me finxisse loquantur
nullaque mortali numina visa putent.
Est deus in nobis, agitante calescimus illo.
Impetus hic sacrae semina mentis habet.
Fas mihi praecipue voltus vidisse deorum,
vel quia sum vates, vel quia sacra cano.
Est nemus arboribus densum, secretus ab omni
voce locus, si non obstreperetur aquis.
Hic ego quaerebam coepti quae mensis origo
esset et in cura nominis hujus eram.
Ecce deas vidi, non quas praeceptor arandi
viderat, Ascraeas cum sequeretur oves ;
nec quas Priamides in aquosae vallibus Idae
contulit ; ex illis sed tamen una fuit.
Ex illis fuit una, sui germana mariti ;
haec erat, agnovi, quae stat in arce Jovis.
Horrueram tacitoque animum pallore fatebar.
Tum dea quos fecit sustulit ipsa metus.
Namque ait : "O vates, Romani conditor anni,
ause per exiguos magna referre modos,
jus tibi fecisti numen caeleste videndi,
cum placuit numeris condere festa tuis ;
ne tamen ignores volgique errore traharis,
Junius a nostro nomine nomen habet.
Est aliquid nupsisse Jovi, Jovis esse sororem :
fratre magis dubito glorier anne viro.
Si genus aspicitur, Saturnum prima parentem
feci, Saturni sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est :
haec illi a caelo proxima terra fuit.
Si torus in pretio est, dicor matrona Tonantis
junctaque Tarpeio sunt mea templa Jovi.
An potuit Maio paelex dare nomina mensi,
hic honor in nobis invidiosus erit ?
Cur igitur regina vocor princepsque dearum,
aurea cur dextrae sceptra dedere meae ?
An facient mensem luces Lucinaque ab illis
dicar et a nullo nomina mense traham ?
Tum me paeniteat posuisse fideliter iras
in genus Electrae Dardaniamque domum.
Causa duplex irae : rapto Ganymede dolebam,
forma quoque Idaeo judice victa mea est.
Paeniteat quod non foveo Carthaginis arces,
cum mea sint illo currus et arma loco.
Paeniteat Sparten Argosque measque Mycenas
et veterem Latio supposuisse Samon ;
adde senem Tatium Junonicolasque Faliscos,
quos ego Romanis subcubuisse tuli.
Sed neque paeniteat nec gens mihi carior ulla est :
hic colar, hic teneam cum Jove templa meo.
Ipse mihi Mavors : "Commendo moenia", dixit,
"haec tibi : tu pollens urbe nepotis eris."
Dicta fides sequitur : centum celebramur in aris

nec levior quovis est mihi mensis honor.
Nec tamen hunc nobis tantummodo praestat honorem
Roma : suburbani dant mihi munus idem.
Inspice quos habeat nemoralis Aricia fastos
et populus Laurens Lanuviumque meum :
est illic mensis Junonius. Inspice Tibur
et Praenestinae moenia sacra deae :
Junonale leges tempus ; nec Romulus illas
condidit, at nostri Roma nepotis erat."
Finierat Juno, respeximus : Herculis uxor
stabat et in voltu signa vigoris erant.
"Non ego, si toto mater me cedere caelo
jusserit, invita matre morabor", ait.
"Nunc quoque non luctor de nomine temporis hujus :
blandior et partes paene rogantis ago ;
remque mei juris malim tenuisse precando :
et faveas causae forsitan ipse meae.
Aurea possedit socio Capitolia templo
mater et, ut debet, cum Jove summa tenet.
At decus omne mihi contingit origine mensis :
unicus est, de quo sollicitamur, honor.
Quid grave, si titulum mensis, Romane, dedisti
Herculis uxori, posteritasque memor ?
Haec quoque terra aliquid debet mihi nomine magni
conjugis : huc captas appulit ille boves,
hic male defensus flammis et dote paterna
Cacus Aventinam sanguine tinxit humum.
Ad propiora vocor : populum digessit ab annis
Romulus, in partes distribuitque duas ;
haec dare consilium, pugnare paratior illa est,
haec aetas bellum suadet, at illa gerit.
Sic statuit mensesque nota secrevit eadem :
Junius est juvenum ; qui fuit ante, senum."
Dixit ; et in litem studio certaminis issent
atque ira pietas dissimulata foret :
venit Apollinea longas Concordia lauro
nexa comas, placidi numen opusque ducis.
Haec ubi narravit Tatium fortemque Quirinum
binaque cum populis regna coisse suis,
et Lare communi soceros generosque receptos :
"His nomen junctis Junius", inquit, "habet".
Dicta triplex causa est. At vos ignoscite, divae :
res est arbitrio non dirimenda meo.
Ite pares a me. Perierunt judice formae
Pergama : plus laedunt, quam juvat una, duae.

K-JVN-N

Prima dies tibi, Carna, datur. Dea cardinis haec est :
numine clausa aperit, claudit aperta suo.
Unde datas habeat vires, obscurior aevo
fama ; sed e nostro carmine certus eris.
Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni :
pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Inde sata est nymphe (Cranaen dixere priores)
nequiquam multis saepe petita procis.
Rura sequi jaculisque feras agitare solebat
nodosasque cava tendere valle plagas.
Non habuit pharetram, Phoebi tamen esse sororem
credebant nec erat, Phoebe, pudenda tibi.

Huic aliquis juvenum dixisset amantia verba,
reddebat tales protinus illa sonos :
"Haec loca lucis habent nimis, et cum luce pudoris ;
si secreta magis ducis in antra, sequor".
Credulus ante ut iit, frutices haec nacta resistit
et latet et nullo est invenienda modo.
Viderat hanc Janus visaeque cupidine captus
ad duram verbis mollibus usus erat.
Nympha jubet quaeri de more remotius antrum
utque comes sequitur destituitque ducem.
Stulta ! Videt Janus quae post sua terga gerantur.
Nil agis et latebras respicit ille tuas.
Nil agis, en ! dixi : nam te sub rupe latentem
occupat amplexu speque potitus ait ;
"Jus pro concubitu nostro tibi cardinis esto :
hoc pretium positae virginitatis habe".
Sic fatus spinam qua tristes pellere posset
a foribus noxas, haec erat alba, dedit.
Sunt avidae volucres, non quae Phineia mensis
guttura fraudabant, sed genus inde trahunt :
grande caput, stantes oculi, rostra apta rapinis,
canities pennis, unguibus hamus inest.
Nocte volant puerosque petunt nutricis egentes
et vitiant cunis corpora rapta suis.
Carpere dicuntur lactentia viscera rostris
et plenum poto sanguine guttur habent.
Est illis strigibus nomen, sed nominis hujus
causa, quod horrenda stridere nocte solent.
Sive igitur nascuntur aves, seu carmine fiunt
naeniaque in volucres Marsa figurat anus,
in thalamos venere Procae : Proca natus in illis
praeda recens avium quinque diebus erat
pectoraque exsorbent avidis infantia linguis ;
at puer infelix vagit opemque petit.
Territa voce sui nutrix accurrit alumni
et rigido sectas invenit ungue genas.
Quid faceret ? Color oris erat, qui frondibus olim
esse solet seris quas nova laesit hiems.
Pervenit ad Cranien et rem docet. Illa : "Timorem
pone ; tuus sospes", dixit, "alumnus erit".
Venerat ad cunas ; flebant materque paterque :
"Sistite vos lacrimas, ipsa medebor", ait.
Protinus arbutea postes ter in ordine tangit
fronde, ter arbutea limina fronde notat,
spargit aquis aditus (et aquae medicamen habebant)
extaque de porca cruda bimenstre tenet
atque ita : "Noctis aves, extis puerilibus", inquit,
"parcite : pro parvo victima parva cadit.
Cor pro corde, precor, pro fibris sumite fibras ;
hanc animam vobis pro meliore damus".
Sic ubi libavit, prosecta sub aethere ponit
quique adsint sacris respicere illa vetat ;
virgaque Janalis de spina subditur alba,
qua lumen thalamis parva fenestra dabat.
Post illud nec aves cunas violasse feruntur
et rediit puero qui fuit ante color.
Pinguia cur illis gustentur larda Kalendis
mixtaque cum calido sit faba farre rogas ?

Prisca dea est aliturque cibis quibus ante solebat
nec petit adscitas luxuriosa dapes.
Piscis adhuc illi populo sine fraude natabat
ostreaque in conchis tuta fuere suis.
Nec Latium norat quam praebet Ionia dives
nec quae Pygmaeo sanguine gaudet avis.
Et praeter pennas nihil in pavone placebat
nec tellus captas miserat arte feras.
Sus erat in pretio, caesa sue festa colebant.
Terra fabas tantum duraque farra dabat.
Quae duo mixta simul sextis quicumque Kalendis
ederit, huic laedi viscera posse negant.
Arce quoque in summa Junoni templa Monetae
ex voto memorant facta, Camille, tuo.
Ante domus Manli fuerat, qui Gallica quondam
a Capitolino reppulit arma Jove.
Quam bene, di magni, pugna cecidisset in illa,
defensor solii, Juppiter alte, tui !
Vixit, ut occideret damnatus crimine regni :
hunc illi titulum longa senecta dabat.
Lux eadem Marti festa est, quem prospicit extra
appositum Tectae porta Capena viae.
Te quoque, Tempestas, meritam delubra fatemur,
cum paene est Corsis obruta classis aquis.
Haec hominum monumenta patent. Si quaeritis astra,
tunc oritur magni praepes adunca Jovis.
Postera lux Hyadas, Taurinae cornua frontis,
evocat et multa terra madescit aqua.
Mane ubi bis fuerit Phoebusque iteraverit ortus
factaque erit posito rore bis uda seges,
hac sacrata die Tusco Bellona duello
dicitur et Latio prospera semper adest.
Appius est auctor : Pyrrho qui pace negata
multum animo vidit, lumine captus erat.
Prospicit a templo summum brevis area Circum :
est ibi non parvae parva columna notae ;
hinc solet hasta manu, belli praenuntia, mitti,
in regem et gentes cum placet arma capi.
Altera pars Circi Custode sub Hercule tuta est :
quod deus Euboico carmine munus habet.
Muneris est tempus, qui Nonas Lucifer ante est.
Si titulum quaeris, Sulla probavit opus.

NON-N

Quaerebam Nonas Sanco Fidione referrem
an tibi, Semo pater. Tum mihi Sancus ait :
"Cuicumque ex istis dederis, ego munus habebo ;
nomina terna fero : sic voluere Cures."
Hunc igitur veteres donarunt aede Sabini
inque Quirinali constituere jugo.
Est mihi, sitque, precor, nostris diuturnior annis,
filia, qua felix sospite semper ero.
Hanc ego cum vellem genero dare, tempora taedis
apta requirebam, quaeque cavenda forent.
Tum mihi post sacras monstratus Junius Idus
utilis et nuptis, utilis esse viris ;
primaque pars hujus thalamis aliena reperta est.
Nam mihi sic conjunx sancta Dialis ait :
"Donec ab Iliaca placidus purgamina Vesta

detulerit flavis in mare Thybris aquis,
non mihi detonso crinem depectere buxo,
non ungues ferro subsecuisse licet ;
non tetigisse virum, quamvis Jovis ille sacerdos,
quamvis perpetua sit mihi lege datus.
Tu quoque ne propera : melius tua filia nubet,
ignea cum pura Vesta nitebit humo".
Tertia post Nonas removere Lycaona Phoebe
fertur et a tergo non habet Ursa metum.
Tunc ego me memini ludos in gramine Campi
aspicere et dici, lubrice Thybri, tuos.
Festa dies illis qui lina madentia ducunt
quique tegunt parvis aera recurva cibis.
Mens quoque numen habet : Mentis delubra videmus
vota metu belli, perfide Poene, tui.
Poene, rebellaras, et leto consulis omnes
attoniti Mauras pertimuere manus.
Spem metus expulerat, cum Menti vota senatus
suscipit, et melior protinus illa venit.
Aspicit instantes mediis sex lucibus Idus
illa dies qua sunt vota soluta deae.

VEST-N

Vesta, fave : tibi nunc operata resolvimus ora,
ad tua si nobis sacra venire licet.
In prece totus eram : caelestia numina sensi
laetaque purpurea luce refulsit humus.
Non equidem vidi (valeant mendacia vatum)
te, dea, nec fueras aspicienda viro ;
sed quae nescieram quorumque errore tenebar
cognita sunt nullo praecipiente mihi.
Dena quater memorant habuisse Parilia Romam,
cum flammae custos aede recepta dea est :
regis opus placidi, quo non metuentius ullum
numinis ingenium terra Sabina tulit.
Quae nunc aere vides, stipula tum tecta videres
et paries lento vimine textus erat.
Hic locus exiguus qui sustinet atria Vestae
tunc erat intonsi regia magna Numae.
Forma tamen templi quae nunc manet ante fuisse
dicitur et formae causa probanda subest.
Vesta eadem est et terra : subest vigil ignis utrique,
significant sedem terra focusque suam.
Terra pilae similis, nullo fulcimine nixa,
aere subjecto tam grave pendet onus :
ipsa volubilitas libratum sustinet orbem
quique premat partes angulus omnis abest.
Cumque sit in media rerum regione locata
ut tangat nullum plusve minusve latus,
ni convexa foret, parti vicinior esset
nec medium terram mundus haberet onus.
Arte Syracosia suspensus in aere clauso
stat globus, immensi parva figura poli,
et quantum a summis, tantum secessit ab imis
terra ; quod ut fiat, forma rotunda facit.
Par facies templi ; nullus procurrit in illo
angulus, a pluvio vindicat imbre tholus.
Cur sit virginibus, quaeris, dea culta ministris ?
Inveniam causas hac quoque parte suas.

Ex Ope Junonem memorant Cereremque creatas
semine Saturni ; tertia Vesta fuit.
Utraque nupserunt, ambae peperisse feruntur ;
de tribus impatiens restitit una viri.
Quid mirum, virgo si virgine laeta ministra
admittit castas ad sua sacra manus ?
Nec tu aliud Vestam quam vivam intellege flammam
nataque de flamma corpora nulla vides.
Jure igitur virgo est quae semina nulla remittit
nec capit et comites virginitatis amat.
Esse diu stultus Vestae simulacra putavi,
mox didici curvo nulla subesse tholo.
Ignis inexstinctus templo celatur in illo :
effigiem nullam Vesta nec ignis habet.
Stat vi terra sua : vi stando Vesta vocatur ;
causaque par Grai nominis esse potest.
At focus a flammis et quod fovet omnia dictus ;
qui tamen in primis aedibus ante fuit.
Hinc quoque vestibulum dici reor : inde precando
affamur Vestam, quae loca prima tenet.
Ante focos olim scamnis considere longis
mos erat et mensae credere adesse deos.
Nunc quoque, cum fiunt antiquae sacra Vacunae,
ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquid de more vetusto :
fert missos Vestae pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis
et velant scabras florida serta molas.
Sola prius furnis torrebant farra coloni
(et Fornacali sunt sua sacra deae) ;
suppositum cineri panem focus ipse parabat
strataque erat tepido tegula quassa solo.
Inde focum servat pistor dominamque focorum
et quae pumiceas versat asella molas.
Praeteream referamne tuum, rubicunde Priape,
dedecus ? Est multi fabula parva joci.
Turrigera frontem Cybele redimita corona
convocat aeternos ad sua festa deos ;
convocat et satyros et, rustica numina, nymphas :
Silenus, quamvis nemo vocarat, adest.
Nec licet et longum est epulas narrare deorum :
in multo nox est pervigilata mero.
Hi temere errabant in opacae vallibus Idae ;
pars jacet et molli gramine membra levat ;
hi ludunt, hos somnus habet ; pars bracchia nectit
et viridem celeri ter pede pulsat humum.
Vesta jacet placidamque capit secura quietem,
sicut erat, positum caespite fulta caput.
At ruber hortorum custos nymphasque deasque
captat et errantes fertque refertque pedes.
Aspicit et Vestam : dubium nymphamne putarit
an scierit Vestam, scisse sed ipse negat.
Spem capit obscenam, furtimque accedere temptat
et fert suspensos corde micante gradus.
Forte senex, quo vectus erat, Silenus asellum
liquerat ad ripas lene sonantis aquae.
Ibat ut inciperet longi deus Hellesponti,
intempestivo cum rudit ille sono.

Territa voce gravi surgit dea ; convolat omnis
turba, per infestas effugit ille manus.
Lampsacus hoc animal solita est mactare Priapo :
"Apta asini flammis indicis exta damus".
Quem tu, diva, memor de pane monilibus ornas ;
cessat opus, vacuae conticuere molae.
Nomine quam pretio celebratior arce Tonantis
dicam Pistoris quid velit ara Jovis.
Cincta premebantur trucibus Capitolia Gallis :
fecerat obsidio jam diuturna famem.
Juppiter, ad solium superis regale vocatis,
"Incipe", ait Marti. Protinus ille refert :
"Scilicet ignotum est quae sit fortuna malorum
et dolor hic animi voce querentis eget !
Si tamen ut referam breviter mala juncta pudori
exigis, Alpino Roma sub hoste jacet.
Haec est, cui fuerat promissa potentia rerum,
Juppiter ? Hanc terris impositurus eras ?
Jamque suburbanos Etruscaque contudit arma ;
spes erat in cursu : nunc Lare pulsa suo est.
Vidimus ornatos aerata per atria picta
veste triumphales occubuisse senes.
Vidimus Iliacae transferri pignora Vestae
sede : putant aliquos scilicet esse deos !
At si respicerent qua vos habitatis in arce
totque domos vestras obsidione premi,
nil opis in cura scirent superesse deorum
et data sollicita tura perire manu.
Atque utinam pugnae pateat locus ! Arma capessant
et, si non poterunt exsuperare, cadant !
Nunc inopes victus ignavaque fata timentes
monte suo clausos barbara turba premit."
Tunc Venus et lituo pulcher trabeaque Quirinus
Vestaque pro Latio multa locuta suo est.
"Publica" respondit "cura est pro moenibus istis"
Juppiter "et poenas Gallia victa dabit.
Tu modo quae desunt fruges superesse putentur
effice nec sedes desere, Vesta, tuas.
Quodcumque est solidae Cereris, cava machina frangat
mollitamque manu duret in igne focus."
Jusserat, et fratris virgo Saturnia jussis
adnuit et mediae tempora noctis erant.
Jam ducibus somnum dederat labor. Increpat illos
Juppiter et sacro quid velit ore docet :
"Surgite et in medios de summis arcibus hostes
mittite quam minime mittere voltis opem ! "
Somnus abit quaeruntque, novis ambagibus acti,
tradere quam nolint et jubeantur opem.
Esse Ceres visa est : jaciunt Cerialia dona,
jacta super galeas scutaque longa sonant.
Posse fame vinci spes excidit : hoste repulso
candida Pistori ponitur ara Jovi.
Forte revertebar festis Vestalibus illa
qua Nova Romano nunc via juncta foro est.
Huc pede matronam vidi descendere nudo ;
obstipui tacitus sustinuique gradum.
Sensit anus vicina loci, jussumque sedere
adloquitur, quatiens voce tremente caput :

"Hoc ubi nunc fora sunt udae tenuere paludes,
amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.
Qua Velabra solent in Circum ducere pompas,
nil praeter salices cassaque canna fuit :
saepe suburbanas rediens conviva per undas
cantat et ad nautas ebria verba jacit.
Nondum conveniens diversis iste figuris
nomen ab averso ceperat amne deus.
Hic quoque lucus erat juncis et harundine densus
et pede velato non adeunda palus.
Stagna recesserunt et aquas sua ripa coercet
siccaque nunc tellus : mos tamen ille manet."
Reddiderat causam. "Valeas, anus optima ! ", dixi,
"Quod superest aevi molle sit omne tui ! "
Cetera jam pridem didici puerilibus annis,
non tamen idcirco praetereunda mihi.
Moenia Dardanides nuper nova fecerat Ilus
(Ilus adhuc Asiae dives habebat opes).
Creditur armiferae signum caeleste Minervae
urbis in Iliacae desiluisse juga.
Cura videre fuit : vidi templumque locumque ;
hoc superest illi, Pallada Roma tenet.
Consulitur Smintheus, lucoque obscurus opaco
hos non mentito reddidit ore sonos :
"Aetheriam servate deam, servabitis urbem :
imperium secum transferet illa loci".
Servat et inclusam summa tenet Ilus in arce
curaque ad heredem Laomedonta redit.
Sub Priamo servata parum : sic ipsa volebat,
ex quo judicio forma revicta sua est.
Seu gener Adrasti, seu furtis aptus Ulixes,
seu fuit Aeneas - eripuisse ferunt.
Auctor in incerto, res est Romana : tuetur
Vesta, quod adsiduo lumine cuncta videt.
Heu, quantum timuere patres, quo tempore Vesta
arsit et est tectis obruta paene suis !
Flagrabant sancti sceleratis ignibus ignes
mixtaque erat flammae flamma profana piae.
Attonitae flebant demisso crine ministrae :
abstulerat vires corporis ipse timor.
Provolat in medium et magna "Succurrite ! " voce
"Non est auxilium flere" Metellus ait.
"Pignora virgineis fatalia tollite palmis :
non ea sunt voto, sed rapienda manu.
Me miserum ! Dubitatis ?" ait. Dubitare videbat
et pavidas posito procubuisse genu.
Haurit aquas tollensque manus : "Ignoscite", dixit,
"sacra : vir intrabo non adeunda viro.
Si scelus est, in me commissi poena redundet ;
sit capitis damno Roma soluta mei ! ".
Dixit et irrupit : factum dea rapta probavit
pontificisque sui munere tuta fuit.
Nunc bene lucetis sacrae sub Caesare flammae ;
ignis in Iliacis nunc erit estque focis ;
nullaque dicetur vittas temerasse sacerdos
hoc duce nec viva defodietur humo ;

459 sic incesta perit, quia, quam violavit, in illam
460 conditur : est Tellus Vestaque numen idem.
461 Tum sibi Callaico Brutus cognomen ab hoste
462 fecit et Hispanam sanguine tinxit humum.
463 Scilicet interdum miscentur tristia laetis
464 nec populum toto pectore festa juvant :
465 Crassus ad Euphraten aquilas natumque suosque
466 perdidit et leto est ultimus ipse datus.
467 "Parthe, quid exsultas ?" dixit dea ; "signa remittes
468 quique necem Crassi vindicet ultor erit".
469 At simul auritis violae demuntur asellis
470 et Cereris fruges aspera saxa terunt,
471 navita puppe sedens : "Delphina videbimus", inquit,
472 "umida cum pulso nox erit orta die".

MATR-N

473 Jam, Phryx, a nupta quereris, Tithone, relinqui
474 et vigil Eois Lucifer exit aquis :
475 ite, bonae matres (vestrum Matralia festum),
476 flavaque Thebanae reddite liba deae !
477 Pontibus et magno juncta est celeberrima Circo
478 area, quae posito de bove nomen habet.
479 Hac ibi luce ferunt Matutae sacra parenti
480 sceptriferas Servi templa dedisse manus.
481 Quae dea sit, quare famulas a limine templi
482 arceat (arcet enim) libaque tosta petat,
483 Bacche racemiferos hedera distincte capillos,
484 si domus illa tua est, derige vatis opus !
485 Arserat obsequio Semele Jovis : accipit Ino
486 te, puer, et summa sedula nutrit ope.
487 Intumuit Juno, raptum quod paelice natum
488 educet : at sanguis ille sororis erat.
489 Hinc agitur furiis Athamas et imagine falsa
490 tuque cadis patria, parve Learche, manu.
491 Maesta Learcheas mater tumulaverat umbras
492 et dederat miseris omnia justa rogis.
493 Haec quoque, funestos ut erat laniata capillos,
494 prosilit et cunis te, Melicerta, rapit.
495 Est spatio contracta brevi, freta bina repellit
496 unaque pulsatur terra duabus aquis.
497 Huc venit insanis natum complexa lacertis
498 et secum celso mittit in alta jugo.
499 Excipit illaesos Panope centumque sorores
500 et placido lapsu per sua regna ferunt.
501 Nondum Leucothea, nondum puer ille Palaemon,
502 verticibus densi Thybridis ora tenent.
503 Lucus erat, dubium Semelae Stimulaene vocetur ;
504 maenadas Ausonias incoluisse ferunt.
505 Quaerit ab his Ino quae gens foret. Arcadas esse
506 audit et Euandrum sceptra tenere loci.
507 Dissimulata deam Latias Saturnia Bacchas
508 instimulat fictis insidiosa sonis :
509 "O nimium faciles, o toto pectore captae,
510 non venit haec nostris hospes amica choris ;
511 fraude petit sacrique parat cognoscere ritum ;
512 quo possit poenas pendere, pignus habet".
513 Vix bene desierat, complent ululatibus auras
514 Thyiades, effusis per sua colla comis,
515 iniciuntque manus puerumque revellere pugnant.

Quos ignorat adhuc invocat illa deos :
"Dique virique loci, miserae succurrite matri ! "
Clamor Aventini saxa propinqua ferit.
Appulerat ripae vaccas Oetaeus Hiberas ;
audit et ad vocem concitus urget iter :
Herculis adventu, quae vim modo ferre parabant,
turpia femineae terga dedere fugae.
"Quid petis hinc", (cognorat enim) "matertera Bacchi ?
An numen, quod me, te quoque vexat ?" ait.
Illa docet partim, partim praesentia nati
continet et furiis in scelus isse pudet.
Rumor, ut est velox, agitatis pervolat alis
estque frequens, Ino, nomen in ore tuum.
Hospita Carmentis fidos intrasse Penates
diceris et longam deposuisse famem.
Liba sua properata manu Tegeaea sacerdos
traditur in subito cocta dedisse foco.
Nunc quoque liba juvant festis Matralibus illam.
Rustica sedulitas gratior arte fuit.
"Nunc", ait, "o vates, venientia fata resigna,
qua licet ; hospitiis hoc, precor, adde meis".
Parva mora est, caelum vates ac numina sumit
fitque sui toto pectore plena dei.
Vix illam subito posses cognoscere, tanto
sanctior et tanto quam modo major erat.
"Laeta canam ; gaude, defuncta laboribus Ino",
dixit, "et huic populo prospera semper ades !
Numen eris pelagi ; natum quoque pontus habebit.
In vestris aliud sumite nomen aquis !
Leucothea Grais, Matuta vocabere nostris ;
in portus nato jus erit omne tuo :
quem nos Portunum, sua lingua Palaemona dicet.
Ite, precor, nostris aequus uterque locis ! "
Adnuerat, promissa fides ; posuere labores,
nomina mutarunt : hic deus, illa dea est.
Cur vetet ancillas accedere quaeritis : odit
principiumque odii, si sinat illa, canam.
Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
saepe sub amplexus conjugis ire tui.
Improbus hanc Athamas furtim dilexit ; ab illa
comperit agricolis semina tosta dari.
Ipsa quidem fecisse negas, sed fama recepit :
hoc est, cur odio sit tibi serva manus.
Non tamen hanc pro stirpe sua pia mater adoret :
ipsa parum felix visa fuisse parens.
Alterius prolem melius mandabitis illi :
utilior Baccho quam fuit illa suis.
Hanc tibi "Quo properas ?" Memorant dixisse, Rutili,
"Luce mea Marso consul ab hoste cades".
Exitus accessit verbis flumenque Toleni
purpureum mixtis sanguine fluxit aquis.
Proximus annus erat : Pallantide caesus eadem
Didius hostiles ingeminavit opes.
Lux eadem, Fortuna, tua est auctorque locusque.
Sed superinjectis quis latet iste togis ?
Servius est, hoc constat enim ; sed causa latendi
discrepat, et dubium me quoque mentis habet.
Dum dea furtivos timide profitetur amores

caelestemque homini concubuisse pudet
(arsit enim magno correpta cupidine regis
caecaque in hoc uno non fuit illa viro ;
nocte domum parva solita est intrare fenestra :
unde Fenestellae nomina porta tenet),
nunc pudet et voltus velamine celat amatos
oraque sunt multa regia tecta toga.
An magis est verum, post Tulli funera plebem
confusam placidi morte fuisse senis :
nec modus ullus erat, crescebat imagine luctus,
donec eum positis occuluere togis ?
Tertia causa mihi spatio majore canenda est :
nos tamen adductos intus agemus equos.
Tullia, conjugio sceleris mercede peracto,
his solita est dictis exstimulare virum :
"Quid juvat esse pares, te nostrae caede sororis
meque tui fratris, si pia vita placet ?
Vivere debuerant et vir meus et tua conjunx,
si nullum ausuri majus eramus opus.
Et caput et regnum facio dotale parentis !
Si vir es, indictas exige dotis opes !
Regia res scelus est : socero cape regna necato
et nostras patrio sanguine tingue manus ! "
Talibus instinctus solio privatus in alto
sederat ; attonitum volgus in arma ruit ;
hinc cruor et caedes infirmaque vincitur aetas :
sceptra gener socero rapta Superbus habet.
Ipse sub Esquiliis, ubi erat sua regia, caesus
concidit in dura sanguinulentus humo.
Filia, carpento patrios initura Penates,
ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut aspexit, lacrimis auriga profusis
restitit ; hunc tali corripit illa sono :
"Vadis an exspectas pretium pietatis amarum ?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas ! "
Certa fides facti : dictus Sceleratus ab illa
vicus et aeterna res ea pressa nota.
Post tamen hoc ausa est templum, monimenta parentis,
tangere ; mira quidem, sed tamen acta loquar.
Signum erat in solio residens sub imagine Tulli ;
dicitur hoc oculis opposuisse manum
et vox audita est : "Voltus abscondite nostros,
ne natae videant ora nefanda meae ! "
Veste data tegitur ; vetat hanc Fortuna moveri
et sic e templo est ipsa locuta suo :
"Ore revelato qua primum luce patebit
Servius, haec positi prima pudoris erit".
Parcite, matronae, vetitas attingere vestes ;
sollemni satis est voce movere preces ;
sitque caput semper Romano tectus amictu,
qui rex in nostra septimus Urbe fuit !
Arserat hoc templum : signo tamen ille pepercit
ignis ; opem nato Mulciber ipse tulit.
Namque pater Tulli Volcanus, Ocresia mater,
praesignis facie Corniculana, fuit.
Hanc secum Tanaquil, sacris de more peractis,
jussit in ornatum fundere vina focum ;
hinc inter cineres obsceni forma virilis

aut fuit aut visa est, sed fuit illa magis.
Jussa foco captiva sedet : conceptus ab illo,
Servius a caelo semina gentis habet.
Signa dedit genitor tunc, cum caput igne corusco
contigit inque comis flammeus arsit apex.
Te quoque magnifica, Concordia, dedicat aede
Livia, quam caro praestitit ipsa viro.
Disce tamen, veniens aetas : ubi Livia nunc est
porticus, immensae tecta fuere domus ;
urbis opus domus una fuit spatiumque tenebat
quo brevius muris oppida multa tenent.
Haec aequata solo est, nullo sub crimine regni,
sed quia luxuria visa nocere sua.
Sustinuit tantas operum subvertere moles
totque suas heres perdere Caesar opes :
sic agitur censura et sic exempla parantur,
cum judex alios quod monet ipse facit.
EID-N
Nulla nota est veniente die, quam dicere possis ;
Idibus Invicto sunt data templa Jovi.
Et jam Quinquatrus jubeor narrare minores.
Nunc ades o, coeptis, flava Minerva, meis !
"Cur vagus incedit tota tibicen in Urbe ?
Quid sibi personae, quid stola longa volunt ?"
Sic ego. Sic posita Tritonia cuspide dixit
(possim utinam doctae verba referre deae !):
"Temporibus veterum tibicinis usus avorum
magnus et in magno semper honore fuit :
cantabat fanis, cantabat tibia ludis,
cantabat maestis tibia funeribus.
Dulcis erat mercede labor. Tempusque secutum,
quod subito Graiae frangeret artis opus.
Adde quod aedilis, pompam qui funeris irent,
artifices solos jusserat esse decem.
Exilio mutant Urbem Tiburque recedunt :
exilium quodam tempore Tibur erat !
Quaeritur in scaena cava tibia, quaeritur aris ;
ducit supremos naenia nulla toros.
Servierat quidam, quantolibet ordine dignus,
Tibure, sed longo tempore liber erat.
Rure dapes parat ille suo turbamque canoram
convocat : ad festas convenit illa dapes.
Nox erat et vinis oculique animique natabant,
cum praecomposito nuntius ore venit
atque ita "Quid cessas convivia solvere ?" dixit
"Auctor vindictae nam venit ecce tuae".
Nec mora, convivae valido titubantia vino
membra movent ; dubii stantque labantque pedes.
At dominus "Discedite ! " ait plaustroque morantes
sustulit ; in plaustro scirpea lata fuit.
Alliciunt somnos tempus motusque merumque
potaque se Tibur turba redire putat.
Jamque per Esquilias Romanam intraverat urbem
et mane in medio plaustra fuere foro.
Plautius, ut posset specie numeroque paratus
fallere, personis imperat ora tegi
admiscetque alios et, ut hunc tibicina coetum
augeat, in longis vestibus esse jubet ;

sic reduces bene posse tegi, ne forte notentur
contra collegi jussa venire sui.
Res placuit cultuque novo licet Idibus uti
et canere ad veteres verba jocosa modos".
Haec ubi perdocuit, "Superest mihi discere", dixi,
"cur sit Quinquatrus illa vocata dies".
"Martius", inquit, "agit tali mea nomine festa
estque sub inventis haec quoque turba meis.
Prima, terebrato per rara foramina buxo,
ut daret effeci tibia longa sonos.
Vox placuit : faciem liquidis referentibus undis
vidi virgineas intumuisse genas.
"Ars mihi non tanti est ; valeas, mea tibia ! ", dixi.
Excipit abjectam caespite ripa suo.
Inventam satyrus primum miratur et usum
nescit et inflatam sentit habere sonum ;
et modo dimittit digitis, modo concipit auras ;
jamque inter nymphas arte superbus erat :
provocat et Phoebum. Phoebo superante pependit ;
caesa recesserunt a cute membra sua.
Sum tamen inventrix auctorque ego carminis hujus :
hoc est, cur nostros ars colat ista dies."

Q-St-D-F

Tertia nox veniet, qua tu, Dodoni Thyone,
stabis Agenorei fronte videnda bovis.
Haec est illa dies qua tu purgamina Vestae,
Thybri, per Etruscas in mare mittis aquas.
Siqua fides ventis, Zephyro date carbasa, nautae :
cras veniet vestris ille secundus aquis.
At pater Heliadum radios ubi tinxerit undis
et cinget geminos stella serena polos,
tollet humo validos proles Hyriea lacertos ;
continua Delphin nocte videndus erit.
Scilicet hic olim Volscos Aequosque fugatos
viderat in campis, Algida terra, tuis ;
unde suburbano clarus, Tuberte, triumpho
vectus es in niveis postmodo victor equis.
Jam sex et totidem luces de mense supersunt,
huic unum numero tu tamen adde diem :
Sol abit a Geminis et Cancri signa rubescunt ;
coepit Aventina Pallas in arce coli.
Jam tua, Laomedon, oritur nurus ortaque noctem
pellit et e pratis uda pruina fugit.
Reddita, quisquis is est, Summano templa feruntur
tum, cum Romanis, Pyrrhe, timendus eras.
Hunc quoque cum patriis Galatea receperit undis
plenaque securae terra quietis erit,
surgit humo juvenis telis afflatus avitis
et gemino nexas porrigit angue manus.
Notus amor Phaedrae, nota est injuria Thesei :
devovit natum credulus ille suum.
Non impune pius juvenis Troezena petebat,
dividit obstantes pectore taurus aquas.
Solliciti terrentur equi frustraque retenti
per scopulos dominum duraque saxa trahunt.
Exciderat curru lorisque morantibus artus
Hippolytus lacero corpore raptus erat
reddideratque animam, multum indignante Diana.

"Nulla" Coronides "causa doloris" ait ;
"namque pio juveni vitam sine volnere reddam
et cedent arti tristia fata meae".
Gramina continuo loculis depromit eburnis :
profuerant Glauci Manibus illa prius,
tunc, cum observatas augur descendit in herbas,
usus et auxilio est anguis ab angue dato.
Pectora ter tetigit, ter verba salubria dixit :
depositum terra sustulit ille caput.
Lucus eum nemorisque sui Dictynna recessu
celat : Aricino Virbius ille lacu.
At Clymenus Clothoque dolent, haec fila teneri,
hic fieri regni jura minora sui.
Juppiter, exemplum veritus, direxit in ipsum
fulmina, qui nimiae moverat artis opem.
Phoebe, querebaris : deus est, placare parenti ;
propter te, fieri quod vetat, ipse facit.
Non ego te, quamvis properabis vincere, Caesar,
si vetet auspicium, signa movere velim.
Sint tibi Flaminius Trasimenaque litora testes,
per volucres aequos multa monere deos.
Tempora si veteris quaeris temeraria damni,
quintus ab extremo mense bis ille dies.
Postera lux melior : superat Masinissa Syphacem
et cecidit telis Hasdrubal ipse suis.
Tempora labuntur tacitisque senescimus annis
et fugiunt freno non remorante dies.
Quam cito venerunt Fortunae Fortis honores !
Post septem luces Junius actus erit.
Ite, deam laeti Fortem celebrate, Quirites !
In Tiberis ripa munera regis habet.
Pars pede, pars etiam celeri decurrite cumba
nec pudeat potos inde redire domum.
Ferte coronatae juvenum convivia lintres
multaque per medias vina bibantur aquas !
Plebs colit hanc, quia qui posuit, de plebe fuisse
fertur et ex humili sceptra tulisse loco.
Convenit et servis, serva quia Tullius ortus
constituit dubiae templa propinqua deae.
Ecce suburbana rediens male sobrius aede
ad stellas aliquis talia verba jacit :
"Zona latet tua nunc, et cras fortasse latebit ;
dehinc erit, Orion, aspicienda mihi."
At si non esset potus, dixisset eadem
venturum tempus solstitiale die.
Lucifero subeunte Lares delubra tulerunt
hic, ubi fit docta multa corona manu.
Tempus idem Stator aedis habet, quam Romulus olim
ante Palatini condidit ora jugi.
Tot restant de mense dies quot nomina Parcis,
cum data sunt trabeae templa, Quirine, tuae.
Tempus Iuleis cras est natale Kalendis.
Pierides, coeptis addite summa meis !
"Dicite, Pierides, quis vos adjunxerit isti
cui dedit invitas victa noverca manus."
Sic ego ; sic Clio : "Clari monimenta Philippi
aspicis, unde trahit Marcia casta genus :
Marcia, sacrifico deductum nomen ab Anco,

in qua par facies nobilitate sua est ;
Par animo quoque forma suo respondet in illa.
Et genus et facies ingeniumque simul ;
nec quod laudamus formam, tu turpe putaris :
laudamus magnas hac quoque parte deas.
Nupta fuit quondam matertera Caesaris illi :
o decus, o sacra femina digna domo !"
Sic cecinit Clio ; doctae adsensere sorores ;
adnuit Alcides increpuitque lyram.